

Anul III ○ NR. 27 ○ 24 pagini ○ mai 2015 ○ Gratuit

Arghezi și Blaga

Arghezi și Blaga doi scriitori români, din aceeași perioadă istorico-literară, pot fi priviți pe criteriul unei paralele, cu apropieri, întâlniri și diferențieri. Ca vârstă biologică, sunt despărțiți de 15 ani. Dar amândoi s-au născut în frumoasa lună mai (1880, 1895). Primul a trăit 87 de ani, al doilea, 66 de ani, au trecut prin aceleași regimuri, unul favorabil creației, celălalt opresiv. Arghezi a fost când „recuperat”, când respins cu duritate de regimul totalitar. Blaga n-a putut fi adus „pe linie și a trebuit să sufere marginalizarea. Fiecare rămâne și crește în paradigma lui, „argheziană” și „blagiană” (termen de obicei evitat din cauza acusticii sale).

Constantin TRANDAFIR

27

Constantin TRANDAFIR / Arghezi și Blaga

Un clișeu care merită reiterat: analogia nu viciază calitatea părților. Și încă: *originalitatea* e o caracteristică improprie utilizată în cazul artei. Termenul a și căpătat o conotație adesea peiorativă. Ca să dau doar două exemple, „originali” au fost avangardiștii extremiști, „nouăzeciști” pornografi și scatologi. Se propune, în loc de originalitate, în câmpul literaturii cel puțin , formula *puterea de creație*. De la vechile ziceri, *ex nihilo nihil*, „nimic nou sub soare”, s-a ajuns la formulări de tipul: „În tot ce am scris, am imitat” (Borges); „Toată literatura de la Homer încoace e imitație” (Umberto Eco) ; ”N-am făcut nimic altceva: m-am jucat” (Arghezi) etc. Și, fără îndoială, paralelisme nu dăunează cu nimic unicității. Pentru ele sunt necesare studii de proporții, dar la revistă și în context cvasi(aniversar), se potrivește și o „inscripție”, cum ar spune Arghezi. De adăugat că citatul, fără a mai cita acum, este cea mai bună dovadă a argumentului și cea mai estetică parte a unui comentariu.

Arghezi și Blaga doi scriitori români, din aceeași perioadă istorico-literară, pot fi priviți pe criteriul unei paralele, cu apropi-eri, întâlniri și diferențiere. Ca vârstă biologică, sunt despărțiți de 15 ani. Dar amândoi s-au născut în frumoasa lună mai (1880, 1895). Primul a trăit 87 de ani, al doilea, 66 de ani, au trecut prin aceleași regimuri, unul favorabil creației, celălalt opresiv. Arghezi a fost când „recuperat”, când respins cu duritate de regimul totalitar. Blaga n-a putut fi adus „pe linie” și a trebuit să sufere marginalizarea. Fiecare rămâne și crește în paradigma lui, „arghe-ziană” și „blagiană” (termen de obicei evitat din cauza acusticii sale). Artele poetice au în vedere - și la unul și la altul – marile probleme privind viața și moartea. *Brevis*: „graiul lor”, ludic, meșteșug, „cuvinte potrivite”, „slova de foc și slova făurită” , *demiurgos onomaton*: „Un om de sânge ia din pisc noroi / Și zămislește marea lui fantomă / De reverie, umbră și aromă, / Și o pogoară vie printre noi” (Arghezi); mythos, logos, somn și tăcere, cântec, izvoare, „paradis în destrămare”: „despre soartă și despre șarpele binelui,despre arhanghelii care ară cu plugul / grădinile omului, / despre cerul spre care creștem, / despre ură și cădere,tristeți și răstigniri / și înainte de toate despre marea trecere” (Blaga). La Arghezi, meditația are ecouri mai ales din Vechiul Testament, confruntarea cu divinitatea se face prin intuiție, între credință și tăgadă: „Tare sunt sigur, Doamne, și pieziș / Copac pribeag uitat în câmpie...”; „Te drămuiesc în zgomot și tăcere, / Și te pândesc în timp, ca pe vânat...”. Și o metaforă blagi-ană, rătăcită întâmplător: „Singuri, acum, în marea ta poveste...” Blaga e un filosof poet (filosofia – imprecisă, poezia – precisă „fac casă bună împreună”) în căutarea absolutului, a transcenden-ței care din când în când coboară, în căutarea modului de a fi în și prin poezie: „Vino să vezi! În târzia, bogata căldură, / Închis între ziduri cine-ar mai sta? / Precum a mai fost, până-n cealaltă zare, / încă o dată tărâmul să crească ar vrea. / Și-n unghi săgetat / pământu-și trimite cocorii / spre cerul cel mare”.

Chiar dacă mistica limbii trimite la cei vechi de tot, la mistica

orientală ori la meditațiile teologice, la Arghezi această obsesie este un simptom al modernității; „alchimia cuvântului”, creație în limbaj, zice Mallarmé, „magia limbajului” este pentru Rimbaud impulsul prim al poeziei. Poetul *Cuvintelor potrivite* distinge o viață proprie a cuvintelor, valoarea lor, în sine, misterioasă. „Nici un meșteșug nu este mai frumos, mai dureros și mai gingaș totodată ca meșteșugul blestemat și fericit al cuvintelor”; „Meșteșugul cuvântului a cernut și cerne fără răgaz lumea și sufletul ei”. Adevărate ode închină poetul cuvântului și adevărate minuni literare împlinește. Blaga acordă limbajului dimensiuni metaforice de o rară incantație, „revelatorii” pentru varietatea stilistică și specificul imaginarului. Despre cuvânt a spus în mai multe chipuri, în versetul următor, care este rolul poetului: „Poetul este nu atât un mânuitor , cât un mântuitor al cuvântului. El scoate cuvintele din starea lor naturală și le aduce în starea de grație”. Sau: „Când a început limba omenească?

Când lucrurile și-au pierdut numele pe care li le-a dat Dumnezeu”.

Arghezi și Blaga sunt mari poeți ai dragostei. Un paradis pământesc la Arghezi, ca în *Cântarea Cântărilor*, iubita ca în tabloul lui Grigorescu „șopârlă albă”, „cu piciorul în gârlă”. Iubitul o ademenește în grădina „unde busuiocul a crescut ca brazii”: „Vino. Dinainte îți voi desface pelinul și romanita / Pe care le coace arșița. / Cu brațele și pieptul voi despica poiana / Și buruiana // Voi ridica vițele fragede cu ghimpi de mărăcine / ca niște omizi lungi, lipite de tine. / Te voi strecura ca dintr-o plasă, / Dând foile și umbra deoparte. / Cum ai făcut și tu în carte, / Mireasă!” („cartea”, *Cântarea Cântărilor*). În *Catrenele fetei frumoase*, Blaga metaforizează comparația frumuseții ca fereastra prin care privim în paradis. „Povestea” este ca aceea a lui Euridike, triumf al vieții asupra morții: „Tu, fată frumoasă vei rămânea / tărâmului nostru de prelungire, / de vis, iar printre legende / singura adevărata amintire”.

Pentru că am ajuns la acest moment, al iubirii în poezia celor doi remarcabili scriitori, realitatea ne împinge să privim cu ceea ce s-ar putea numi indiscreție, dacă realitatea nu s-ar fi transfigurat în poezie. E vorba despre o frumoasă femeie care a stârnit flacăra ambilor poeți. Domnița Gherghinescu-Vania capătă statut de muză prin puterea de sublimare. „Întinsă, leneșă, pe canapea, / Domnița suferă în cartea mea” (*Testament*); „Domniță cu cinci turle la cetate, / Răbdai aproape anul jumătate, / Și-n așteptare, număr ca nebunii / Luceferii roțiți din coada lunii. / Nu te cunosc. Te vreau. Am dreptul. Sunt / legat de umbra ochilor tăi crunt” (*Domnița*). Mai tânărul confrate (și cu mai mult succes) făcu o mare pasiune, cu valoare biografică, dezvăluită public. Firește, în aceste scurte note, interesează în primul rând transgresarea poetică: „Port în brațe și pe buze / toate cele nouă muze, / cu Domnița zece / care mi le-ntrece” (*Catren*); „Albă frumusețe, tu, fără apunere, / Pustiitoare minune, tu, / gândul – la tine-nnoptatul - / ce treaz mă ținu! (*Veghe*).

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Arghezi și Blaga / 2

Gheorghe GRIGURCU / Pagini de jurnal / 3

Barbu CIOCULESCU / Pavel Chihaiia inedit / 4

Dumitru UNGUREANU / Biblioteca uitată. *Un pumn de cuie* / 4

Nicolae COANDE / *Despre câteva feluri de Etică și o biată neputință* / 5

Lucia NEGOIȚĂ / Poezie / 6

Paul ARETZU / Literatură autenticistă / 7

Viorica GLIGOR / „Nu suntem personaje, suntem povești” / 8

Claudia VOICULESCU / Rondeluri / 8

Petru URSACHE / Între cuvinte și bucate / 9

Magda URSACHE / În stil ADR / 10

Ion Popescu-BRĂDICENI / *Un scurt eseu despre lămu-rirea scoasă din suspendare sau Jean Paul Sartre - Despre ființă și neant* / 11

Victor ȘTIR / Traducere. T.S. Eliot – „Arta Poeziei” / 12

Adrian FRĂȚILĂ / Poezie. TREISPREZECE / 13

Dan CULCER / Din Jurnalul unui vulcanolog (IX) / 14

Vasile GOGEA / Maramureșul și maramureșenii în Primul Război Mondial / 15

Lazăr POPESCU / *Cenușă și eter (III)* / 15

Alexandru ZOTTA / *Aura Cristi & Peter Thabit Jones: Lăsați fluturii să zboare* / 16

Olimpia IACOB / Traduceri. Joanna KUROWSKA / 17

Flori BĂLĂNESCU / Paul Goma 80. „dacă te-aș întâlni te-aș sfâșia ca o fiară sălbatică”/ 18

Nicolae CIOBANU / *Un discurs avortat* / 19

Doru STRÎMBULESCU / Proză. / 20

Vlad CIOBANU / *O lectură a mitului Meșterul Manole (III)* / 21

Mălina CONȚU / *Noua obiectivitate. Arta germană în perioada Republicii de la Weimar (1919-1933)* / 23

ISSN 2285 – 9020

Publicație de literatură
și artă

Editor:

Centrul de Cercetare, Documentare și
Promovare „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

DORU STRÎMBULESCU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A
Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Lector:

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Tehnoredactare:
Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.

Gheorghe GRIGURCU / „Suferința se comunică mai ușor decît bucuria”

Nu e o operație lesnicioasă clasificarea iubiților noștri confrăți. Un bruion al său ni-l oferă Livius Ciocârlie (**România literară**, nr. 42/2013): “Cinci categorii: veleitarii, amatorii, diletanții, scriitorii buni, scriitorii mari. Primii simt un impuls autentic, dar n-au deloc talent. Din cauza intensității impulsului, sînt convinși că ce scriu e nemaipomenit. Îi urâsc pe toți cei care nu vor să recunoască, pe critici în primul rînd. Amatorii, și ei fără talent, au îndemînarea de a imita. Le și reușește cîte o pagină, dar ei nu se pretind scriitori. Plăcerea de a le scrie le e de ajuns. Diletanții sînt cei care-și activează feminitatea creatoare, dar le lipsește rațiunea, spiritul constructiv. (Nu-i vorba de rațiunea obișnuită, aceea a intelectualilor, cea, vorba Angelei Marinescu, lipsită de trup.) Așa sfînd lucrurile, diletanții nu concep. Se lasă duși de impuls, nu știu dinainte ce va fi. Scriitorii buni au capacitatea de a reface un model preexistent. Sînt profesioniști. Scriitorii mari, înzestrați și cu feminitate creatoare, și cu rațiune întrupată, își concep singuri un model”. O fi “impulsul autentic” la veleitari (aidoma “filtrului” menționat în însemnările zilnice ale lui T. Maiorescu, al cărei utilizator “simte avînturi, dar nu poate”!), numai că impresia de “nemaipomenit” a tot ce scriu, ca și “ura” împotriva celor ce nu recunosc “nemaipomenitul” în cauză nu e doar caracteristica lor. E una mult mai extinsă în tagma condeierilor. E drept că “amatorii”, adică cei ce nu se doresc scriitori, se află, sub raport umoral, la antipodul “veleitarilor”, mulțumiți cu “plăcerea de-a scrie”. Să fie o izbăvire a demoniei celor dinții? Nu vād însă o diferență mai pronunțată între “amatori” și “diletanți”. Dar “scriitorii buni”? Aceștia ar avea capacitatea de-a reface “un model preexistent”. Numai că într-o epocă literară de-o oarecare efervescență întîlnim, mai curînd decît unul sau cîteva modele distincte, însoțite de epigoni, și un soi de model general, o interferență a unor modele actuale sau mai vechi. Un “spirit al epocii”, inclusiv formal. Mai curînd decît să reconstituie un model, “scriitorii buni” creează ei înșiși acest model ambiguu, produs al unor conexiuni, însă care poate conține, sub semnăturile reprezentative, și trăsături de originalitate individuală. Cît îi privește pe “scriitorii mari”, autori incontestabili ai unui *pattern*, ei bine, aceștia sînt de două feluri: unii socotiți astfel exclusiv în epoca lor, alții în durată... Să nu ne grăbim cu contemporanii...

Livius Ciocârlie, în rubrica d-sale din **România literară**: un retractil care se vizează a fi un retractil la pătrat. E visul d-sale stilistic (o stilizare a ființei). Se comportă aidoma unei cochete pe dos, care, în loc de-a voi să întinerească, vrea să îmbătrînească. E “găselnița” d-sale.

“Va veni cu siguranță ziua în care uciderea unui animal va fi socotită un act criminal la fel ca uciderea unui om” (Leonardo da Vinci).

Ca să te poți ierta pe tine însuși, trebuie să te obiectivezi, să devii Celălalt. Dictonul biblic se inversează: iubește-te ca și cum l-ai iubi pe Celălalt.

x
Suferința se comunică mai ușor decît bucuria, e un liant mai important între oameni decît cea dinții. E mai socială. Poate din pricina spaimei pe care ți-o inspiră că și tu, cel căruia îi este împărtășită, ai putea suferi la fel.

Un oarecare primar al unui orașel al României expune cu fală, într-o vitrină, un șir de fotografii înfățișîndu-l alături de cîteva personalități. Sub o poză, scrie: Cutare “la întîlnirea cu Excelența Sa (*sic*)” Regele Mihai”.

Faptele mărunte ajută *decisiv* la înțelegerea situațiilor socotite majore. Deoarece ultimele au drept fundament inalienabil o fenomenologie minimală, fie că o recunoaștem, fie că nu.

“Romantismul trăiește prin repetiție, iar repetiția face din orice dorință un obiect de artă. De altminteri, de fiecare dată cînd iubim este singura oară cînd am iubit vreodată. Diversitatea obiectelor nu poate influența unicitatea pasiunii. Nu face decît s-o intensifice. Nu putem avea în viață decît o singură mare experiență, asta în cel mai fericit caz, iar toată taina e să reproduci această experiență de cît mai multe ori cu puțință. -Chiar ai atunci cînd ai fost adînc rănit de ea Harry?, întrebă ducesa după o scurtă tăcere. -Mai cu seamă cînd ai fost adînc rănit, răspunse lord Henry” (Oscar Wilde).

Gesturile: acțiuni îndeobște doar prefigurate, schițate, avînd în spate acțiunea ca atare, dramatică prin aceea că poate să vină sau să nu vină. Un soi de pariu cu viața.

Ești strivit cînd de-o margine, cînd de alta. Niciodată (deși poți avea acest simțămînt cumplit) de Centru.

Fascinat de animale în așa măsură, încît a făcut din acestea unica temă a picturii sale, Franz Marc, credincios fervent, se explica astfel: “Oare există un subiect mai misterios pentru un artist decît să-și dea seama cum se ogîndește natura în ochii unui animal? Cum vede lumea un cal sau un vultur, sau o căprioară sau un cîine?”. Spre a se confesa emoționant: “Cu simțul lor primar al vieții, (animalele) au trezit în mine ce aveam mai bun”. Drama

vieții sale, curmate pe frontul primului război mondial, acordă unor atari vorbe un halou aparte...

“Am mari speranțe că ne vom iubi toată viața foarte mult, de parcă nu ne-am fi căsătorit niciodată” (Lord Byron).

S-ar putea socoti că, suprimînd distincția dintre margine și centru, dintre minor și major, poezia a apărut pentru a confirma încă o dată tulburătoarea unitate de fond a vieții.

Philippe Sollers propune următoarea caracterizare apofatică: “Jules Verne e Poe fără perversitate, Baudelaire fără florile răului, Lautréamont fără Maldoror, Melville fără diavolul Achab, Rimbaud fără anotimpul în infern”. Picant!

Luminița Marcu, în **România literară** din 1 iunie 2012, ocrotitor, despre Nichita Stănescu: “Poeziile sale despre Partid, în rarele totuși ocazii în care erau scrise, nu convingeau, totuși, pe nimeni”. Dar ale cui convingeau?

“Mă credeți vanitos fiindcă spun că am talent. Dar cu ce mă încălzește asta? Aș vrea să am geniu și modestia mea constă din faptul că nu disper fiindcă nu am geniu” (Jules Renard).

Cele două virtuți ale iubirii. Iubirea e un bine în sine, ca și o funcție a binelui, capabilă a face miracole, a mișca, potrivit celebrului vers, soarele și celelalte stele. “Unde este iubire, acolo este Dumnezeu” (Fericitul Augustin). De unde și resursa unor fapte care să inducă binele în textura absconsă a existenței.

Tremură de vanitate. Vanitatea îi umple nu doar sufletul, ci și carnea, în așa măsură încît dă impresia unei energii care tinde să se expulzeze, aidoma apei care clocotește într-un cazan închis. Vanitatea e credința sa pîgînă, atotputernică. Totul în făptura individului, de la vorbele pe care le emite prudent, fals șovăitor, pînă la mișcarea circumspectă, pînditoare a ochilor, o confirmă. E o patimă piezișă precum o beție solitară. Cînd mînîncă, cu înghițituri rapide, dă impresia că își nutrește programat vanitatea, ca nu cumva aceasta să sufere vreo reducție. Cînd doarme, rămîne neverosimil încordat ca și cum s-ar aștepta în orice clipă să sară în sus spre a face față unui atac. Ținînd cont de un asemenea efort fără pauză, ai fi crezut că trebuie să fie mai curînd un ins slab, cu o figură emaciată. Dar e obez. Pesemne pentru a asigura o rezervă somatică pasiunii de sine epuizante, așa cum, în natură, un animal se hrănește abundant în lunile propice supraviețuirii sale, spre a putea rezista în cele neprielnice. Nu dă impresia că s-ar putea vreodată realmente relaxa. Surîsul său e ricanant, cu ceva ferin, precum avertismentul pe care ți-l dă un carnasier arătîndu-ți dinții. E ca o armă de foc avînd în permanență un cartuș pe țeavă. La viețuitoarele care nu aparțin regnului uman, întîlnim o manifestare a puterii legată de împrejurări precise: dobîndirea prăzii, confruntarea cu un adversar, cursa erotică etc. La om, o asemenea pornire compactă, acoperind zi-noapte ansamblul ființei, mă tem că e o situație care iese din cadrul normalului. O obsesie care o macină. O caricatură a superiorității care ia pentru totdeauna locul chipului natural.

“Pînă la urmă vanitatea este groaza de neant, de mii de ori mai înspăimîntătoare decît infernul însuși” (Unamuno).

Într-o poezie autentică, chiar și gratuitatea e dureroasă.

“Pînă și jocurile copiilor au legi” (Amiel).

Dorești să obții certitudinea vagului care te ispitește atît de mult. Adică să-l ștergi.

15 iunie 2012. A. E. îmi comunică nu fără o malițioasă satisfacție: “Numai în Amarul Țîrg se putea întîmpla așa ceva. În perioada noastră de veselă superimpozitare, un elev isteț a cerut colegilor săi o taxă pentru... șmecherie. Da, ai auzit bine, pentru șmecherie! Dacă nu-i dădeau bani, riscau o bătaie zdravănă. Și nu e o glumă. Poliția a intrat pe fir, confirmînd cazul”.

“Modernitatea este mortiferă. Ea a inventat felurite tipuri de «moarte» și «sfîrșit»: moartea lui Dumnezeu, moartea omului, sfîrșitul ideologiei, sfîrșitul Istoriei. Există însă o moarte despre care se vorbește mult mai puțin, din jenă ori din ignoranță: *Moartea naturii*. După părerea mea, din această moarte a naturii izvorăsc toate celelalte concepții mortifere pe care le-am amintit. În orice caz, pînă și cuvîntul «Natură» a ajuns să dispară din vocabularul științific. (...) Pentru gîndirea magică, Natura este un organism viu, dotat cu inteligență și conștiință. Postulatul fundamental al gîndirii magice este acela al interdependenței universale: Natura nu poate fi concepută în afara relațiilor sale cu omul. Totul este semn, urmă, semnătură, simbol. Știința, în accepțiunea modernă a acestui termen, este inutilă. La celălalt pol, gîndirea mecanicistă a secolului 18 și mai ales a secolului 19 (care este și astăzi predominantă) concepe natura nu ca pe un organism, ci ca pe o mașină, pe care, dacă o demonțăm bucată cu bucată, o putem poseda în întregime. Postulatul fundamental al gîndirii mecaniciste este că Natura poate fi cunoscută și cucerită prin metodologia științifică, definită într-o manieră complet independentă de om și

separată de acesta. Viziunea triumfalistă a «cuceririi Naturii» își are rădăcinile în redutabila eficacitate tehnologică a acestui postulat. Consecința logică a viziunii mecaniciste este moartea Naturii, dispariția conceptului de Natură din cîmpul științei. Natura-mașină, cu sau fără Dumnezeu pe post de ceasornicar, de la începuturile viziunii mecaniciste se descompune într-un ansamblu de piese detașate. De aici, inutilitatea unui Tot coerent, a unui organism viu sau chiar al unei mașini care ar păstra, oricum, o trăsătură finalistă. Natura este moartă. Rămîne complexitatea” (Basarab Nicolescu). Observații consonante cu cele de mai sus, sub semnătura lui Thomas Molnar: “Mașina are tocmai acest dezavantaj definitiv în comparație cu ființa umană: ea nu poate produce o dimensiune epică. Omul nu se poate integra într-o suită experiențială. El este un excelent mecanic și inginer, dar nu funcționează în afara coordonatelor sale intime: spațiu, timp, imagine, povestire, pe scurt aventura sufletului”. Aflu că acest gînditor maghiar, născut la Budapesta, cu studii la Bruxelles și la Paris, trecător prin Austria și Olanda, apoi stabilit în SUA, îmi e un soi de... concitadin. Deoarece și-a petrecut copilăria și adolescența, pînă-n 1938, la... Oradea.

Mitic, paradiziac, mirific altminteri, *începutul* pentru un condeier ca mine e trudnic, chinuitor. Un început damnat. Scriu îndeobște cu mare greutate. E ca și cum, aidoma unui școlar din prima clasă, aș învăța mereu scrisul. Fără nicio certitudine privitoare la ce voi putea face cu acest scris.

Cînd dispare un animal iubit (e pentru mine o durere sfîșietoare), îl învelesc cu următorul gînd, precum cu un mic giulgiu: trupul drag nu va mai exista nici măcar atunci cînd Soarele se va stinge. Îi cinstesc amintirea, aruncîndu-mi o privire în abis.

Nimic nu se pierde, totul se transformă. Caz particular: stalinismul înfocat al lui Louis Althusser, care a devenit nebulie, care nebulie a dus la crimă. Filosoful a sfîrșit prin a-și ucide soția, fiind achitat ca iresponsabil. Iresponsabilitate ce se profila încă în anii '50, ai adeziunii sale entuziaste la figura sinistrului bonz de la Kremlin...

Pe ordinea de zi, plagiatul. Să fie un fenomen de expansiune nu numai la noi, ci și pe plan mondial? Implicarea unui președinte al Ungariei și a unui ministru al apărării din Germania sînt de mare notorietate, grație înaltelor grade politicești în cauză. Dar cîte alte plagiate au rămas încă nedescoperite? Nu l-a plagiat un prof. univ. italian pe Noica? N-a fost plagiat Umberto Eco de către președinta unei universități, e drept, din Polinezia? Sînt doar cîteva exemple dintr-un șir greu de estimat. Să adăugăm, pentru amuzament, faptul că polineziana a găsit de cuvință să protesteze vehement împotriva “polișmului intelectual”, socotindu-se nu mai puțin decît victima unui “linșaj mediatic savant instrumentalizat”. Se pare că universitățile franceze, ca și instituțiile anglo-saxone, se mobilizează pentru a investiga fraudele în acest domeniu, care devin tot mai amenințătoare. E bine că, în sfîrșit, ne trezim, deși în breșa informatică astfel creată se aude un vacarm de voci ce se asociază cu a președintei din Polinezia. Și acum să ne lămurim: nu sînt oare încercările, trase de pâr adesea pînă la limitele grotescului, oricum penibile, de-a justifica un plagiat din partea partizanilor celui ce l-a săvîrșit, tot atît de culpabile ca și plagiatul însuși? Desigur, întrebare retorică! Amicul meu, A. E., îmi șoptește: “Apărătorii plagiatului sînt încă mai penibili decît plagiatorii”.

Iată că am devenit și eu obiect al unui plagiat! “De curînd am avut surpriza să regăsesc prefața pe care am publicat-o în 1975 la volumul **Aspecte și direcții literare** de N. Davidescu (Editura Minerva), reprodușă cuvînt cu cuvînt, sub semnătura doamnei Mirela Mitu, în lucrarea sa de doctorat (**Nicolae Davidescu. Viața și opera**, capitolul **N. Davidescu – critic literar**), tipărită în 2009 la Craiova, de Editura Aius. În partea a doua a capitolului menționat este transcris, fără ghilimele, articolul **Un critic damnat: N. Davidescu**, publicat de Gheorghe Grigurcu în **Steaua** din august 1979 și reluat în 1983, în volumul **Între critici**. Din juxtapunerea celor două texte, o prefață din 1975 (p.171-207) și un articol din 1979 (p.207-228), copiate automat, fără un minim control, se creează situații cel puțin ciudate: una dintre referirile lui Gheorghe Grigurcu la ediția din 1975 conținea o obiecție pe care Mirela Mitu o preia (p.209-210), fără să observe că, numai cu două pagini înainte (p.207), transcrisese conștiincios și își însușise fraza vizată. Astfel, în mod cu totul original, «autoarea» își citează critic «propriile» afirmații” (Margareta Feraru, în **România literară**, nr. 49/2013).

Ca să înțelegi simplitatea, îți trebuie o vocație anume. Sau, ca o șansă ultimă, senectutea.

A iubi: doar a privi în urmă.

Contemplația: estetismul uimirii.

Contemplă, și s-ar putea să auzi muzica sferelor. Scrie, și, vai, vei auzi doar glasul propriului tău scris.

Scrisul nu e viață. E doar un certificat al vieții, eliberat cu exigență de instanța birocratică a lui Dumnezeu.

Continuare în pag. 4

Barbu CIOCULESCU

/ Pavel Chihaia inedit

În anii celui de al doilea război mondial o nouă generație de scriitori, întâmpinând cenzura, se profila având a face față concurenței cu mari scriitorii încă în plină forță creatoare ai bogatei recolte interbelice. Muzele nu au tăcut în timpul războiului, în timp ce după încheierea lui s-a produs o furtunoasă apariție de înzestrate talente, gata să profite de binefacerile păcii, între care Cercul literar de la Sibiu și acela din jurul revistei „Kalende”, condus de criticul Vladimir Streinu. Perioada a fost scurtă, comunizarea forțată a țării îngăduind existența numai a colaboratorilor cu noul regim, poeți precum Constant Tonegaru, Ion Caraion, Alexandru Lungu sau Radu Gyr, prozatori precum Pavel Chihaia, Mihai Villara (Mihai Fărcășanu), Sorana Gurian au fost reduși la tăcere, unii pentru decenii întregi.

Exemplar în această direcție a fost cazul lui Pavel Chihaia, debutant în 1945, în dramaturgie , cu piesa de teatru „La farmecul nopții”, încununată cu premiul Fundațiilor Regale, iar în presa literară cu schițe și nuvele în revista „Universul literar”.

În ultimele clipe de libertate a presei, avea să publice masivul roman „Blocada”, curând retras din circulație. Dovadă a maturității tânărului romancier, cartea avea să-și culeagă succesul în multele ediții care au văzut lumina tiparului în cel de al noulea deceniu al trecutului secol și în următoarele, până în bunele noastre zile. Autorul s-a putut bucura de această recunoaștere dintr-un exil din care nu s-a mai întors, mulțumindu-se cu acele călătorii în țară, în care și-a putut revedea Dobrogea îndrăgită încă din anii copilăriei. Factor activt ai exilului românesc, și-a continuat în Occident activitatea literară, în paralel cu aceea de specialist în arta medie-vală, cuprinsă într-un număr impresionant de volume.

Acele schițe și nuvele publicate în presa vremii, de care am vorbit, reprezintă, la trecerea a șapte decenii, unele, o valoare literară de natură a fi redate publicului cititor? Iată întrebarea la care răspunde recentul volum de nuvele, tipărit firește, la editura „Ex Ponto” și intitulat „Un armăsar mai puțin”. Nu întâmplător editura e la malul mării, aceea cu care, spune autorul, nici o înțelegere nu e cu putință. Este acea Dobroge bântuită de vânturi sălbatrice, spărgând valuri uriașe la țarm, crescând oameni puternici, cu firi îndrăgostite de libertate. Oameni de toate rasele sub același cer când strălucitor, când mohorât parcă pentru vecie. Locul copilăriei și primei tinereți al scriitorului își află în el un neobosit rapsod. Unul înzestrat cu suflul larg al unui sever realism în intimă întrețesere cu fabulosul poetic, o vie noutate, la ora scrierii, valabilă și astăzi, când postmodernismul ar putea-o reclama. La 22 de ani, Pavel Chihaia stăpânea un stil matur, de pe ale cărui schele putea trece la elaborarea amplei „Blocade”.

„Suferința se comunică mai ușor decît bucuria”

Urmare din pag. 3

“Chiar și la ființele superioare, în clipa cînd par că plutesc cu tine deasupra vieții, amorul lor propriu rămîne meschin” (Proust).

Limitele poruncesc altor limite. Se străduiesc a le limita.

Ți se pare un om inteligent cel ce-ți spune lucruri la care te aștepți, într-o combinatorie la care nu te aștepți.

“Ca s-o remarci, o morală trebuie să se afle în contradicție cu ce simți și faci și trebuie să zacă mult în tine pînă-și găsește prilejul, pînă se-nucumetă deodată să acționeze” (Elias Canetti).

Pragmatismul actual care tropăie în domeniul inteligenței. Inefabilul acesteia, ca și al poeziei, e alungat, astfel încît insuficiența abordării se poate constata chiar în comentariul ce i se consacră. Simplu ca bună ziua: inteligența ar fi memoria plus rapiditatea execuției unor operații (un soi de prestidigitație, nu-i așa?). Probă: “Nu mi-a fost... ușor să găsesc persoana cea mai inteligentă din lume. Am căutat după diverse formule: cel mai ridicat coeficient de inteligență, «campionul inteligenței», «cel mai inteligent om din lume». Am aflat că există cineva, în New-York, cu un IQ de 228, și că un jucător de șah, în Ungaria, a jucat la un moment dat cincizeci și două de partide simultan, legat la ochi. O femeie din India putea calcula în minte radicalul de ordinul douăzeci și trei al unui număr din două sute de cifre în cincizeci de secunde, iar altcineva era capabil să rezolve un cub Rubik cvadridimensional, deși habar n-aveam ce mai înseamnă și asta. Și, desigur, existau o sumedenie de candidați mai mult decît evidenți, din categoria reprezentată de Stephen Hawking. Toată lumea știe că mușchii sînt mai lesne de măsurat decît creierele. În timp ce navigam pe Google, am descoperit un candidat straniu, cel puțin un fel de geniu trăsnit. Numele lui era Ben Pridmore și putea memora ordinea exactă a 1.528 de cifre luate la întîmplare într-o oră și pentru a-i impresiona pe aceia dintre noi care au înclinații mai umane - orice poem care îi era pus la dispoziție (...) Omul știa 50.000 de zecimale ale numărului Pi. Cum să nu-l fi invidiat?” (Joshua Foer: **Memoria inteligentă**). Mă tem că dintr-un atare punct de vedere un Marcel Proust sau un Henri Bergson, un

Creator de tipuri, pe care lectorul le vizualizează, Pavel Chihaia le aliniază în fața destinului. Așadar vom trăi în barăcile șantierului dobrogean părăsit în adâncul toamnei, unde viețuiește, fără a da semne, inginerul, fire independentă, retrasă în de sine. Tana, eroina care-l va căuta și găsi aparținând aceleiași categorii de eroi ce nu fac concesii, nu sucombă confortabilului cotidian. Sub făcănitul ploii pe scândurile barăcii, cei doi se vor confrunta, se vor descoperi afini, într-un dialog esențial. Vor cunoaște miracolul dragostei în încăperea sumbră în care, în sobă „buștea-nul din fața lor șovăi, încet, pe o rână, dezgolindu-și crăcile lucioase și verzuî, apoi se prăbuși cu zgomot și dispăru în mijlocul stropilor de apă și noroi”. Cu cea mai scurtă dintre încheieri: „Vei pleca mâine?, o întrebă el. – Da, vom pleca împreună, șopti Tana cu autoritate.”

În nuvela ce face miezul cărții, tot în apropierea mării, un tânăr medic remarcă plecarea din sanatoriu de tuberculoși a unei tinere încă nevindecată, chemată telegrafic de soțul ei. Acesta, agent veterinar cu oarecare stare, îl invită pe povestitor la ferma sa. Drumul se face cu docarul, calul înhămat, un armăsar face nazuri celui de pe capră, e un armăsar neinstruit. Stăpânul necontestat al locului, dominator și sigur pe sine, în contrast cu soția lui, care se stinge în tăcere și supunere, purcede la castrarea animalului, la care asistă povestitorul fascinat de încetineala cu care, indiferent la suferința armăsarului, procedează operatorul, prin tradiționale mijloace. Pierzându-și organul masculinității, calul va deveni și el ascultător, cooperant la indiscutabila autoritate a mărunțelului, pe cât de orgoliosului său stăpân.

Meditație asupra ororilor puterii, nuvela scrisă în anii când întreaga societate românească era emasculată, a fost rescrisă, într-o altă versiune, după stabilirea romancierului în Occident și a apărut în presa literară a exilului. Pe parcursul ei, un tânăr român aflător în Italia și pe punctul de a reveni în țară, asistă la jugănirea unui armăsar, împrejurare care-l și determină să nu mai părăsească locul de refugiu - întoarcerea acasă revelându-se ca o jugănire.

Volumul se încheie cu o meditație asupra morții, așa cum o putea concepe un tânăr. Nonagenar Pavel Chihaia își retrăiește anii debuturilor sale literare, așa cum, de altminteri le și evocăm în acele tot mai rare întâlniri pe care ni le îngăduie destinul. Tot mai departe de nisipăriile Dobrogei natale, verdele bătrîn își imaginează cu luciditate și umor calea spre centenariat. Și, dar n-am să o spun, cu dramatice străfulgerări, în care valuri puternice bat faleze pustii.

Thomas Mann sau un Heidegger ar șchiopăta rău de tot sub raportul inteligenței...

Adorînd trecutul, trădează incapacitatea sa de-a muri.

Cînd începi prea de sus, există riscul să nu mai poți coborî, să rămîi stînjenitor suspendat.

“Logica e tinerețea matematicii, matematica e maturitatea logicii” (Bertrand Russell).

Din torentul de stupidități, parcă mai alarmant ca oricînd, pe care ni-l înfățișează textele de muzică ușoară, o mostră: “În loc să ne iubim/ ne purtăm ca doi anonimi”. Ce-o fi însemnînd “anonimi” în capul bietului *textier*? Probabil că numai așa-zisele VIP-uri au dreptul la iubire (nu degeaba tabloidele și aparatele de filmat le spionează viața de cuplu, luîndu-le drept elite).

“E plăcut să scrii fiindcă asta contopește cele două bucurii: a vorbi singur și a vorbi unei mulțimi. Dacă ai izbuti să scrii fără nici o șersătură, fără să te întorci niciodată, fără să corectezi – ți-ar mai place oare? Frumusețea este să te șlefuești și să te pregătești cu toată migala pînă ajungi să fii un cristal” (Cesare Pavese).

“Tu ești pentru femeile pe care le iubești așa cum este pentru tine una dintre femeile acelea care te plictisesc” (Cesare Pavese).

Decembrie 2013. În România ar exista 11 milioane de animale de casă, pentru care cineva a constatat (cum?) că s-ar cheltui peste șapte sute de mii de euro.

Cel mai bogat conducător de stat al planetei, întrecîndu-i chiar pe conducătorii unor țări arabe, putrefiate de bogăție, imperialul Putin. Ar deține o avere de patruzeci de miliarde de dolari.

Te pierzi doar atunci cînd nu găsești la îndemînă dezamăgirea atît de familiară cum o batistă în buzunar, cînd ai ieșit în oraș fără ea.

E o zi pierdută aceea în care n-ai uitat nimic.

Dumitru UNGUREANU

BIBLIOTECA UITATĂ

Un pumn de cuie

Am povestit altădată cum, în vara anului 1970, m-am pricopsit cu o pereche de „pantofi de viconte”, denumire atribuită de tata tenișilor cumpărați cu 15 lei, după ce spăsesem suta dată de mama pe cele patru masive tomuri ale *Vicontelui de Bragelonne*. Faptul că deja citisem romanul, ediția din 1966, colecția „Cutezătorii”, nu mă împiedicase să-l cumpăr. Mai întâi, ca tot intelectualul precoce, de viitor incert, sorbisem pățaniile *Celor trei mușchetari*, sărind fără voie episoadele prinse în *După douăzeci de ani*. Intrată în biblioteca rurală, a doua parte a trilogiei circula cu viteză uluitoare printre consăteni, ocolindu-mă. Până și unii despre care nimeni nu-și imagina că au chef să descifreze ce scrie în propriul buletin, alde Concorez, Dighiban, Micșonel, Țalapu sau Mișu lui Riță, răsfoiau cu adâncă venerație volumele lui Al. Dumas. Aceștia începeau, și (de ce nu mă mir?) deseori terminau „lectura” cu coperta pe care trona, măreață, Anna de Austria, regina cu pieptul promițător dezvelit și privirea poruncitoare, seducător imaginată de graficianul Deak Ion. E drept că ilustrația lui Albin Stănescu la *Viconte...*, mai exact, domnișoara de (La Vallière?) pe volumul trei, putea fi fatală nevestelor de consumatori ocazionali care se limitau la titluri, anticipând publicul de *breaking-news* de azi. Dar ediția respectivă, valorând fix 69 de lei în 1970, era greu truvabilă în Cacova. Singurul exemplar, al meu, se împrumuta în mare taină celor mai buni prieteni, cu consemn să nu afle, ca să nu-l ceară, nea Marin Ciricliu sau Aurică al lui Ceacică, de la care nu l-aș fi recuperat nici până azi!

În 20 iulie 1970, când am cumpărat din Găești *Viconte de Bragelonne*, văzusem în librărie și *După douăzeci de ani*, în aceeași serie cartonată, cu cotor de pânză și litere aurite, de la Editura Tineretului. Costau 32 de lei, cu unul mai mult decît îmi rămăsese din sută. Chiar dacă l-aș fi avut, ori aș fi găsit pe cineva să-mi împrumute acel leu, tot n-aș fi luat atunci volumele. Nu din cauza piedicii puse de conștiința (vinovată) că risipesc banii părinților, ci pentru că efectiv aveam nevoie de încălțări nerupte, să pot merge cu băieții la horă sau la vreo nuntă, petreceri obișnuite vremii. Și eram sigur că foarte curând voi primi contravaloarea muncii prestate la IAS-ul unde mă înghesuiam zilnic, laolaltă cu majoritatea tinerilor fără serviciu. Dacă era să se împlinească promisiunile inginerului-șef, poreclit Ulise, trebuia să încasez peste cinci sute de lei, o avere nu doar pentru un copilandru ca mine. (Au fost sub trei sute, dar nu din cauza asta îl țin minte pe masivul bărbat, de care se ferea tot natul cacovean...) Cum pe-atunci nu funcționa sistemul de credit cu buletinul, și nici acela pe vorbe dulci nu mergea, orice om își făcea socotelile în funcție de câți gologani deține la chimir, înnoțați în basma sau în buzunar, înfășurați în batistă.

Scăpat cu obrazul nepălmuit, mama înghițind în sec, tata răsând aparte, mi-am consumat porția de *viconteală* fie seara, la lumina lămpii de gaz, fie în umbra mărului, la amiază, când părinții se odihneau, iar eu *frumpăiam* cărțile. Și tot timpul mi-era mintea la cele rămase pe raft, în librărie. Bani pe mână nu mi se mai încredințau, la IAS plata se amânase pentru finele lui august. (S-au îndurat abia pe la jumătatea lui septembrie.) Tata se apucase de ridicat un fânar, cu două încăperi la parter, una pentru vacă, alta pentru diverse lucruri. Dornic să dulgheresc, am ajutat la construcție cu neașteptată pricepere, suplinind pe meșterul Lincan, care întârzia cu zilele. Fânarul „fu ocazia, ci nu pretextul” de-a completa seria mușchetarilor!

La un moment dat, când băteam niște scânduri drept tavan, s-au terminat cuiele de 7. În comună nu se găseau. Fără să estimeze posibile consecințe colaterale, tata mi-a pus în palmă cincizeci de lei, trimițându-mă cu bicicleta la *Ferometalul* din marginea orașului, să cumpăr câte kile puteam cumpăra de acei bani. Firește că m-am oprit direct în librărie, unde am achitat 32 de lei pe Dumas, cu 18 plătind apoi circa un pumn de cuie. „Atâtea mai erau!” - m-am justificat inocent în fața părintelui neîncrezător. Problema restului de bani a rămas amejită, deoarece, așteptându-mă, tata pornise lupta cu dușmanul de veacuri: țuica de zarzăre proaspăt distilată....

Nicolae COANDE

/ Despre câteva feluri de Etică și o biată neputință

Etica potecii

Unde putem găsi adevărul despre noi înșine – pe malul stâng sau pe cel drept al existenței noastre? Sau poate chiar în apele râului care împarte lumea în tabere ireconciliabile? Unul este eroul adevărului pe malul stâng, dar pe malul drept este socotit criminal – iată ce ne-a spus cândva gânditorul (i-am uitat numele) despre felul în care privesc oamenii problema binelui și a adevărului. Nimeni nu trăiește, așadar, în plenitudinea adevărului suveran: cu toții suntem traversați de un râu invizibil care taie în două conștiința noastră. Inima ne este pur și simplu spintecată și simțim, cumva nelămurit, că trebuie să pierdem multe ca să știm ce avem nevoie cu adevărat. Inima ca momeală în cârligul unui pescar pentru care Prada merită orice sacrificiu. La câte unii, râul ăsta e aproape secat: tocmai s-a construit pe acolo o autostradă pe care trece voioasă mașina lumii. Nu vorbim de poteci aici, căci potecile sunt încă ascunse și abia ele mai țin laolaltă lumea: uitați-vă pe Google Earth și vă veți convinge. Lipsa lor de însemnătate ne face să pășim miraculos pe un pământ unde fiecare pas ne este măsurat, cântărit, împărțit. Fiți prieteni cu potecile, vă rog, până nu vor veni managerii civilizației spre a le lărgi la dimensiuni rezonabile. Unde este posibil, coaseți tăietura din inimă cu fire mincinoase de credință.

Etica locului schimbat

Suntem născuți/căzuți în locuri contradictorii și ne comportăm după tiparul locului, iar când ne contrazicem soarta suntem demni de mila alor noștri: ia te uită, și noi care credeam că ăsta e de-al nostru! Nu-i mai ajunge mămăliga strămoșească! Pe străini nu-i va interesa deloc că am găsit tabăra bună, că am lepădat obiceiurile tribului. Dar dacă tocmai ei sunt cei care pot aprecia, din depărtarea lor, mai buna noastră situație în raport cu binele și răul? Moralele, și ele, sunt doar o semiologie a afectelor – grăit-a Nietzsche, cel care credea că datorită mecanismului complicat al cerului nostru astral suntem „determinați de morale *felurite*”. Primim lumina de la tot soiul de stele (care moarte, care vii) cu ale lor culori, astfel că faptele noastre ajung să fie ele însele *bălțate*. Vezi, de asta îmi place omul care a văzut un cal alb în ziua cand l-a găsit nebunia: nu profesează adevărul majusculat pe lumea asta. Singurul care putea spune ceva întemeiat pe morale *limpezi* – și a făcut-o cu prețul propriei crucificări – a fost Iisus. Știa el oare dinainte ce avea să i se întâmple? Mă refer la copilăria lui, atunci când puritatea e una, chiar dacă și copiii au războaiele lor, adesea crude. Oricum, nu putem scăpa de păcatul originar: din parabolele lui Iisus pricepem că și copiii vor ajunge maturi și vor plăti prețul maturizării, iar violența, ca și spaima de ratare, sunt întipărite în inima noastră. Suntem, mai întâi, cum ne spun parabolele hristice, copii care strigă unii la alții în piețe, care au uitat jocul și joaca – va mai trece vreme până să intrăm în condiția „filialității”, a celor care acceptă mesajul divin și-l recunosc imediat. Spre ce tărâm ne pregătim să ieșim din „locul” copilăriei? În ce locuri de „pierzanie” vom ajunge în cele din urmă?

Etica puternicului zilei

În *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste*, Andrei Pleșu ne spune cum vede lumea cel care o judecă necontenit, cu arțag atoateștiutor, încruntat și maniacal justițiar, fără acel *geniu al inimii*, fără smerenia care este darul prin care putem vedea față către față: „Prin definiție, judecătorul nu joacă. Comentează. Iar comentariul, în loc să asume și să îmbogățească lumea, ajunge să o substituie. Judecătorul trăiește închis în cercul idiosincraziilor sale, își confirmă, la nesfârșit, proasta dispoziție: nu are neutralitatea de primă instanță a reflecției analitice, ci o neutralitate umorală, constantă, devenită fel de a fi, *pasivitate*. Judecătorul nu găsește niciodată motive să intre în horă și ratează, astfel, toate alternativele. E mereu în contratimp cu ceea ce se petrece în jurul lui: îl irită în egală măsură bucuria și tristețea, reproșează bucuriei că e prea veselă și tristeții că e prea sumbră... Deviza lui e «nici-nici»... Nu are niciodată intuiția prilejului (*kairos*) care trebuie valorificat, a momentului unic, ireversibil, care nu trebuie pierdut.” Știu despre ce a scris Pleșu, nu mă îndoiesc chiar că în spiritul adevărat al parabolei hristice, și totuși, parcă a făcut portretul nemilos al actualului președinte! *Arrière-pensée*, vor spune unii, predestinare de etern secund, vor clama ironicii. Cum e, cum nu e, scriem cu literele veacului nostru și citim totul prin ochelarii de cal ai realității care ni se impune.

Etica volanului

Pentru Gianni Vattimo, un moralist pentru care Papa nu are dreptul să refuze tinerilor uzul prezervativelor, fericirea ar fi „etica plus regulile de circulație”. Frumoasă – și cuprinzătoare – definiție, nu-i așa? Filozoful italian e și el om, iar omul obișnuit știe, din experiența sa și a lumii, că a respecta regulile duce la conviețuire pașnică: ce ție nu-ți place, altuia nu-i face, spune proverbul popular. A circula corect pe banda stângă te asigură că nu vei fi lovit pe contrasens. Asta în țările unde regula asta de circulație are o noimă, pentru că în Anglia oamenii cuminți circulă pe banda

dreaptă: mașina lor are volanul exact în locul potrivit, iar Regina aprobă asta. O singură dată, Cromwell pare să fi vrut să schimbe regula jocului, cu tot cu Regină și Rege, dar situația s-a calmat și viața a revenit la normal. Normalul britanic, of course. Cum să ne înțelegem, noi, europenii lucizi, cu „englezii”, atunci? Negociem, desigur, numai că nu toată lumea are un parlament dispus la dispute democratice precum locuitorii Insulei.

Etica Medeei

Temeritatea însoțită de generozitate (actul de a oferi corespunde înfăptuirii binelui și frumosului, ne învață Aristotel) se regăsește atât de rar în biata ființă muritoare (cu toții suntem bieți muritori, chiar și cei care trecem de suta de ani, ba apărem și la televizor din pricina asta), dar cu atât mai strălucitoare este când găsește acordul cu binele general. Cineva și-ar dori să arate mai bine, să fie mai frumos, mai zvelt, mai inteligent, dacă se poate, să aibă mai mulți bani pentru a-și satisface dorințele, pentru a călători în lume, pentru a dăruii alor săi și altora – dacă suma e îndestulătoare. Nu se gândește defel la faptul că ar putea prospera în bunătațe, în acel *geniu al inimii* de care vorbesc cei dăruiiți cu înțelegerea profundă a lucrurilor. Problema bunătații se poate pune doar în termeni care amintesc de materialismul epocii noastre: dacă pot dăruii, din prisos, o voi face, dacă nu – nu am de unde. Cum să dăruiesc ceea ce nu am nici eu? Cum să fiu bun fără să am starea (de avere)? Cum să cunosc binele dacă sunt sărac, deci sărăcit în lumea care pune bariere între oameni pe criterii clare de performanță managerială? Ce proiect financiar ai ca să-ți spun cine ești? Faptele tale *bălțate* (ah, nemții ăștia!) ar trebui să vorbească – și uite, nu o fac. Tot ce putem spune, fără să părem mincinoși, prefăcuți și aferați, sunt vorbele vechi ale lui Ovidiu, prin al său personaj, Medeea: „Văd binele și-l aprob, dar urmez răul”. Lumea antică a văzut până azi în măruntaiele creaturii care vorbește și scrie. Am cucerit Everestul, între timp, desigur, dar încă nu am reușit să coborâm în noi pentru dramul de adevăr care ne-ar putea salva măcar în ochii noștri. Fiți sinceri și mărturișiți: de câte ori vă mințiți soția (pe Medeea, da!) într-o zi? Dar într-o lună? Nici nu vreau să socotesc...

Etică jupiteriană

Despre Epicur s-au spus atâtea, ba chiar că ar fi inventat epicureismul. I se puneau în cărcă orgii gastronomice și chiar sexuale: el care mânca frugal și îi îndemna și pe alții să facă asta. Nu știu cum stătea cu sexul (Montaigne ne-a lăsat o mărturie despre sine, era prieten cu penisul său!), dar a ajuns până la noi un text care fusese cândva dăltuit în piatră, într-un oraș din Asia Mică. Textul, scris pe o colonadă de 80 de metri lungime și 4 metri înălțime (asta da, reclamă!) spunea așa: „Mâncărurile și băuturile de lux... nu ne oferă nicidecum libertate și nici nu ne asigură o stare sănătoasă a trupului. Fiecare trebuie să căutăm bogăția dincolo de ce este natural, căci altfel nu ne este de niciun folos, la fel ca apa ce se revarsă dintr-un vas umplut până la buză. Valoarea autentică nu rezidă în amfiteatre, băi, parfumuri și alifii, ci în cunoașterea naturii”. 80 de metri de astfel de învățături, vă dați seama? Ce ar spune omul contemporan dacă s-ar vedea brusc în fața unui asemenea Zid? Însă oamenii de azi construiesc Ziduri ale Berlinului sau împotriva pretențiilor palestinienilor de a avea un stat natural. Scrie în Pateric: sfârșitul lumii va veni când nu va mai fi cărare de la om la om. Iarăși, *potecile*... Epicur, epicureul, era un stoic care s-ar simți foarte prost în mijlocul marilor orașe care ne cer tocmai să avem încredere în alifii și alți detergenți cu care să ne spălăm bruma de conștiință pe care o mai avem. Cunoașterea naturii a căzut de ceva vreme în grija savanților, doar că ei scotocesc în natura exterioară de unde vin cu revelația a noi minuni ce ne vor face viața un film SF. Acolo, pe alte planete, problema alegerii bune, a distincției binelui va fi poate inoperabilă. Omul însuși va fi altceva și cu aceasta problemele sale vor înceta. Mi-amintesc mereu de versul lui Montale, dintr-o *Jupiteriană* pe care o recomand tuturor cu ironie (și sadism amical): „*Cred că vorba om* (pe Jupiter, adică!) *stârnește pe acolo veselie...*”.

Etica geniului

„Să trăiești în bine și frumos până când viața încetează de la sine” – aceste cuvinte îi aparțin lui Wittgenstein, un om căruia datoria geniului îi fusese insuflată încă din tinerețe, când s-a lăsat pătruns de spiritul gândirii lui Otto Weininger. Acesta din urmă, autorul unei cărți scandaloase în epocă, *Sex și caracter*, stârnie mari dezbateri în cercurile intelectuale vieneze ale secolului XIX. Caracterul l-a interesat enorm pe Wittgenstein, dar sexul, ca și pe Schopenhauer, mai puțin. Fraza cu care Weininger i-a captat atenția nu mai poate azi trezi interesul unui tânăr care s-ar pregăti eventual pentru performanță intelectuală: „Geniul e cea mai înaltă moralitate și, de aceea, e o datorie pentru fiecare”. Pe cine interesează moralitatea astfel înțeleasă, când tot ceea ce contează este succesul indiferent de metoda și pregătirea celui dornic de a străluci în stadiul corporativ al actualei lumi? A străluci *per se* nu e în cheștiune azi: lumina poate fi și rece, nu e nevoie să dea căldură. Lumina de neon de la morgă sau de pe stradă e aceeași. Luminează, dar nu înlocuiește soarele, adică viața. Geniul astfel înțeles, ca

datorie față de tine, dar și de Celălalt, e precum lumina stelei ce trecu: azi o vedem și nu e. Proba inițiată la care se supunea Wittgenstein continuă să fie de actualitate: rațiune vs. sentimente. Or, în concepția sa, problema nu este cine are dreptate, a cui e victoria. Iraționalismul epocii sale, ca și cel al epocii noastre, se poate trata nu cu serii de opoziții, ci cu atitudini complexe în fața vieții: „Nu cap sau inimă, nu intelect sau sentiment poate fi soluția, ci intelect cu sentiment, cap cu inimă”. Wittgenstein și-a asumat acest radicalism moral și l-a profesat cu o voință ce i-a uimit pe contemporani. Pe noi nu ne poate lăsa decât visători: perfecțiunea ne este indiferentă întrucât simțim că lumea în care ar fi posibil așa ceva nu este pentru noi. Același Wittgenstein actualizează în ființa sa spirituală și umană spusele altui mentor al său, Karl Kraus, de la care învățase ceva foarte simplu: etica și estetica sunt unul și același lucru. Acest gând aprofundat al lui Wittgenstein e de regăsit în *Tractatus*..., iar căutările filozofului au fost mereu încurajate de influența lui Kraus, pentru care moralitatea unui artist este covârșitoare pentru expresia sa: „Nu pot să trec peste faptul că o propoziție întreagă poate proveni de la o jumătate de om...”.

Sunt destui capabili să înțeleagă și să trăiască efectiv acest precept al artei care nu minte și nu înșală, acea artă pentru care cuvântul este o valoare în sine și trebuie tratat ca atare, nu ca „o zdreanță”? Mă tem că nu, dragi atenieni...

Etica lui Coande (a omului comun)

Tot ceea ce contează e Celălalt – l-aș invoca în ajutor pe Levinas, cu uitarea Celuilalt, de care ne facem cu toții, într-un fel sau altul, vinovați. Martin Buber („Eu și tu”) ne avertizase asupra felului în care omul se îndepărtează tocmai de darul primit de Sus: „Întâlnirea omului cu Dumnezeu nu se produce pentru ca el să se ocupe de Dumnezeu, ci pentru ca el să pună în practică sensul divin al lumii... El vrea să aibă de-a face cu Dumnezeu, nu cu lumea. Dar stând astfel cu spatele la ea, el nu mai întâlnește nici un Tu care să-i stea în față, el nu poate decât să instaleze un Dumnezeu-Acela în lucruri, să creadă că poate să-l cunoască pe Dumnezeu cum poate să cunoască un Acela, și să vorbească despre el ca despre un Acela.” Prea mult Acela, poate ar trebui să ne mai uităm și spre Acesta. Ernst Tugendhat, un filozof care l-a studiat copios pe Heidegger, ne-a lăsat aceste vorbe simple: „Misticismul te ajută să recunoști că nu ești chiar atât de relevant. Asta are de-a face cu uluirea a ceea ce Heidegger numea *a fi*, sau, cum spunea Wittgenstein, că această lume poate nu există”. Dar dacă nu există, de ce vorbim întruna despre ea?

Când iubim (adică scriem poezie) suntem topiți în chipul celui din fața noastră, atât de mult că al nostru nu contează: suntem același Chip, de fapt. Suntem compleți în îmbrățișare. *Je est un Autre* al lui Rimbaud poate fi înțeles și astfel, nu doar ca înstrăinare. Sigur, trag din greu de spusa poetului – s-o fac convenabilă. Dacă mă înstrăinez, o fac totuși pentru a fi (cu) Celălalt. Dar un gând neliniștitor nu mă lasă să cred până la capăt: oare Celălalt mă va iubi pe cât îl iubesc eu? Ia mai dă-l încolo, n-o va face, sunt sigur, așa că mai bine mă iubesc pe mine. Și lumea reia de la început munca de Sisif a ignoranței. Sunt un pietroi leneș, dar mă bucur de greutatea mea...

Lucia NEGOIȚĂ

Lăcrimar

Părintelui Daniel

În noaptea Învierii m-am aflat
„sub cerul lăcrimat și sfânt ca mirul”

în candela tuturor
iubirea ca un pumn de ninsoare
splendoarea neprihănirea ardoarea

acum niciodată
răsadul inimii a înflorit

Primește-mă
sunt eu. Frate al Tău
și Fiu al Tatălui
Amin

Peste apa neînsorită

Prin rugină și putreziciune
s-a târât orgoliul spre umilință
ghimpele răului a fost dat la o parte

cine ar putea spune ”soarta mea e poezia
mea”

o dără crispată de sânge feminitatea refuzată
cască un gol în jur ca un flagel
mici nuferi roz de limfă peste mirosul
stânjenitor

sora trănțește ușa agrafa cade pe gresie
rumegușul de pe chipul bolnav are miros de
ceară
perfuzia e o floare a păcatului

doar poezia și-a ținut jurământul de credință
m-a osândit m-a iertat m-a condamnat
în cele din urmă la viață...apără-mă tu

ocrotește-mă i-am spus ai trăit
atâtea vieți ca pe una singură

vin în fața ta cu toate bătăliile pierdute
frunzele milei armele moi ale prihanei
ți le pun la picioare

țărâna tu mai limpede ca apa

plânsul nu încape în sipet
inima își devoră carcasa e gata
să explodeze... duhoarea ei de carnasier
acoperă un rău și mai mare

tot ce sufletul a risipit risipit rămâne

elan senzual împerechere
salcâmi mărgăritare imortele
toate la Judecata de Apoi

lucire seminală pretutindeni broderie
stângace nu nimerește mugurele inocenței

Va cădea în moarte
Va urca apoi
Prin Înviere

Iepurele de curând împușcat la gâtul fetei

Nu obsesia hranei destulă acum
nici mila ți se citește pe față
un rictus sensual împarte părul în două

cifrul e-n adormire nu știi butoanele toate

din creștet în tălpi subpământ
căldura drogul complice
vlăguie trupul ce mângăie armele

desenul stângaci al sudorii
peste sprâncenele castității rebele
o dără de sânge dintr-o apă a morții
de inul cămășii
prima menstră aduce cu ea macularea

te doare iar copilul necunoscut
care ar vrea să se închidă în temnița trupului
fără nume ca zeul

închizi ochii cât oceantul îngăduie
strângerea lumii în cerc imperfect
sfârșitul virginității – aproape

intri și tu ca toate femeile în rana cea mare

uite-o pe Molly Bloom cea prostituă

cască a ușurare se strâmbă obscen
cu palmele mult învățate își înconjoară
bărbatul

se ridică pe vârful și spune *da da...*

Hello boys

Scurtă e viața noastră
plină de semne date și fișiere
locurile de parcare sunt ocupate

furtuna e gata, computerul se tânguie
la un impuls copil jurat
la poarta unei mănăstiri tibetane

golicione a conștiinței nerușinată și grijulie
gust făinos al revoltei
îl scuturi de pe scufia unui aurolac
ca pe sandala Galileanului în ținutul Samariei

sub fulger stă un depozit de muniție
creierul clipește întruna
resturile și scârba zilei cui le încredințezi

Hello ”viața e scurtă” băieți
”s-o facem lată” cazanul
vrăjitoarei așteaptă cinicul rictus
sfiala deghizată dar și galoșii
cu șireturi de aur ca visul
undița nu și peștele pradă

Și mai ales
”pe nimeni nu lăsați
să vă nesocotească darul tinereții”

Șotron desen subțire al lumii

Cercul chiar cerul crucea pătrățele
în voia libertății totale

sandalele mistuie granițele
apoi le-împreună

săritură... odată ajuns te întorci

de unde-ai plecat (albușul placenta)
centrul pur toarnă jăratice pe margine

umbra senzuală a corpului meu
chemată de Cel de Sus

adună Lumină Neînserată Celor de jos

Primavera incinta

Își caută locul să nască
placenta lucie își ia rămas bun
de la copilul fără nume

spre locul umbrei râuri de limfă
nu mai ții minte mirosul
incestuos de-nceput

scrisul subțire în palma cu linia vieții
un chip al milei înrouat
a trudit ca pe o tăbliță hitită

dreapta merge pe urmele Razei

Cum să îți mulțumesc Doamne
am primit pedeapsa
fără să fiu pedepsitoarea

din belșug m-a inundat umilința
dar n-am umilit

Rănită sunt nu cea care rănește

Eu prenume al sfielii

Îndurătoare
tu prenume al mărturisirii
prins în focar
și să vrei n-ai să-l poți părăsi

ca stegarul cu armia te port
pe obraz mi-ai lăsat pistrii
uleioase litere nu alunițe mărunte

orbire a nopții le scuturase copistul
arab din tocul subțire pe-obrazul iubitei

de unde acest crâncen nisip
ce nu își dorește moliciunea
cenușii rășina incoruptibilă

sunete perechi arar ajung la clinchet

poate atunci când trupul subjugă
sufletul pe care n-ar vrea să-l piardă
iar creierul încă scaldă
ape limpezi vocea tu vocea eu

măine am fost azi voi fi

dar tu torcătorule ce cauți
cu o carte în mână născut?

caut taverna cu stâlpii de sare
plină de rune terfeloage infolii
printre nori de hîrtie și zburătoare morminte

o femeie își scutură părul

erotica bătaie din aripi a morții

Din tulbure armonios

Aducere aminte
incizie în prenatală memorie
doare atât încât n-o mai simți

Cuvântul a fost la-nceput

cămașă suflet trup împreună

răstignit îngropat va-mia

înălțat pogorât în tine sălășluiești

lichid seminal lui însuși lumină

Tată din care parte privești

Toate cele de jos încotro se-ndreaptă
pumnul de raze trimis
și ce-țiiei înapoi

muzeul de sticlă vrea și el mântuirea
cupola e creierul grenadier
o cască a gladiatorului
din față gura vorace a unui rechin

inspir și expir în ritmul știut *bună maică duc
flamura*
îmi trag sufletul înaintea tabloului numit
Lapidația
primesc binele acolo unde nu e
vindecare acolo unde e boală

din vechile scrieri pe piei de măgar
cad rune lungi
tălpile pruncilor
gene tremurătoare

Durerea care frânge istmul dintre coapse

(Locul ce i se spune al însămânțării)
simțită-i de trupul întreg

fu vremea lui de parcă nici n-a fost

un gol ce nu lasă nici urme
nici nume nici formă
calea unui vultur pe cer

iar eu încăruntesc
și noaptea-n somn
scâncesc ca o copilă

Numele meu de poet e m(e)ivănescu

m de la Mircea e de la Emil fratele meu
cel ce pârtaș m-a prins tainei lui

”muzica” grai unde sfârșesc toate graiurile
ții minte partea a doua adagio
Concertul pentru pian Edvard Grieg
vai întoarcerea nu e posibilă

”spaima aceasta
înseamnă că nimeni nu moare
cel puțin încă un timp
câtă vreme ți-e frică privindu-i
pe cei care au murit”

aceasta e vocea mea domnișoară
a unui puber scos la tablă
să spună ce vede
în planșa cu timpul strigând viață viață
mai tare mai tare
sau poate e vocea asinului
fîn al asinei cel ce
poartă desaga sfințeniei

pe la ora asta păraseam Singapore
editura era la doi pași stam ascuns
ceasuri bune în spatele unui munte de cărți
trece pe la mine Florin nu scoatem o vorbă
niciunul

începe durerea atroce de tâmpole și febra
fără metafizică... întorc capul
Duino castelul nu l-am văzut
dar am recunoscut totul
candelabrele feroneria foișorul

neprihănirea splendoarea neputința

tu doar deschide cartea
ca în amiaza de-atunci
când Măinile Maicii calote de gheață
cădeau secerate pe strada cu nume
de alint rumeoara

”și moartea va rămâne în cei care sunt încă
vii”

Paul ARETZU / Literatură autenticistă

George Topârceanu, poetul zglobiu, de un comic neafectat, a fost combatant în Războiul Balcanic din 1913 și în Primul Război Mondial. Mai puțin cunoscute, memoriile sale de război sunt scrise în urma participării sale, ca subofițer de artilerie, în 1916, la luptele din zona fortificată de la Turtucaia, împotrivindu-se ofensivei bulgaro-germane. Luați prin surprindere, românii suferă o înfrângere rușinoasă, capitulând în mai puțin de 48 de ore. Dintre cele trei volume privind odiseea militară a scriitorului, sunt selectate două, sub titlul **Memorii de război. Amintiri din luptele de la Turtucaia. Pirin Planina (episoduri tragice și comice din captivitate)** (Editura Humanitas, București, 2014, prefată și dosar iconografic de Daniel Cain).

Primul volum, scris în 1918, are un grad mai ridicat de autenticitate, este mai aplicat, prezentând topografia locului și starea combatanților, deloc convinși de iminența confruntării, preocupați mai mult de soarta celor lăsați acasă, de activitățile zilnice, cum ar fi pescuitul în Dunăre, de taclalele cu prietenii. Sensibil, scriitorul face notații peisagistice foarte expresive: „Când deschideam ochii, mi se arăta departe, în vale, Dunărea luminată de lună, sclipitoare și strâmbă ca un iatagan. În aceeași pulbere albăstrie, vedeam și zăvoaiele din susul Olteniței și ostrovul negru din fața noastră, cu pădurea lui deasă de arini. Iar în jurul meu, de pretutindeni, din iernile înflorite, se ridica concertul în *pizzicato* al atâtor greieri de noapte, ca mii de viori mărunte, risipite prin iarbă. Un murmur discret și cristalin tremura sub fiecare floare.” (p. 23).

Într-o lume aparent pașnică, primele salve de tunuri par ireale. Pe când atacatorii au acumulări militare considerabile, românii sunt nepregătiți, nu au nici armament, nici instrucție. O confuzie dezastruoasă domnește. Chiar și vremea este sumbră. Pornirile barbare se manifestă de ambele părți. Românii incendiază, fără niciun fel de îndurare, un sat bulgăresc. Pe măsură ce frontul se apropie, nesiguranța sporește. Superioritatea atacatorilor provoacă retragerea și degradingolada românilor. Disperarea și dezordinea pun stăpânire pe aceștia: „Tot vălmășagul acela de oameni grămădiți acolo fu cuprins deodată, fără pricină aparentă, de o panică nebună. Ca niște fiare speriate se repeziră pe punte, pe ponton, inundară bacul, împingându-se sălbatic, făcându-și loc cu pumnii și călcând în picioare răniții, apucați fără veste și striviți din toate părțile. Era un tipăt sfâșietor, vaiete de oameni în agonie, gemete de piepturi strivite sub cizme, de oameni cu capul zdrobit sub călcăie, de schilozi cu rana sângerândă în neputință de a se apăra. Și îmbulzeala sporea întruna, cu cei de pe alături; se înghesuiau, se împingeau cu îndârjire, în tăcere, fără o vorbă, se ridicau unii peste umerii celorlalți, se rostogoleau, și dădeau iarăși năvală, cu fețele schimonosite de încrustarea aceluiași gând, și stăpânit fiecare de o singură pornire instinctivă: să scape *el* cu orice preț, să-și apuce un loc pe puntea vasului. Rezemat de o căruță, priveam încremenit. Niciodată n-am simțit mai adânc ca atunci că omul e mai rău decât fiara” (pp. 44-45). Scene abominabile redau frica, disperarea, abrutizarea. În vârtejul absurd al luptelor, autorul își studiază cu discreție propria psihologie. Moartea este omniprezentă, notațiile sunt de un realism crud: atacurile, răniții, cadavrele plutind pe Dunăre, curajul și frica. Naratorul încearcă disperat să treacă fluviul, dar se trezește între focuri încrucișate. La sfârșitul jurnalului de la Turtucaia, explică: „Eu n-am venit să dau decât o serie de icoane, schițate în fugă, o povestire sumară și obiectivă a celor ce s-au petrecut numai în jurul meu și la care am luat parte” (p. 60). Sunt aserțiuni care vor fi însușite, mai ales, din atenția acordată stilului. Autorul este un specialist al scenelor dramatice, al creionării teatrului de luptă, al dramei celor înfrânți. Incertitudinea ivită inexorabil îl face să mediteze: „Altădată aveai iluzia că poți privi limpede prin clipa care vine; acum nu se mai vede nimic, nici înainte, nici îndărăt. Trecutul s-a isprăvit și viitorul n-a început încă. Trăim ceasul nesigur dintre două hotare, când vremea însăși parcă s-a oprit în loc, rotindu-se ca apa într-o bulboană” (pp. 74-75). Gradată și dramatică, narațiunea este captivantă. Descrierea convoiului de prizonieri, brutalitățile la care sunt supuși aceștia, drumul presărat cu morți au gravitatea tragediilor antice. Scriitorul este un priceput realizator de panorame peisagiste, știe să dimensioneze evenimentele: deasupra coloanelor de români, „un sfert de lună, palid, merge în pas cu noi”, la un popas de noapte, „singur, față-n față cu imensitatea mută a văzduhului, sub privirea multiplă a cerului înstelat, care se uită-n jos enigmatic, neclintit, cu ochii lui de păianjen”, „din întuneric, peste susurul larg al sfârșitului de vară, răsună arar și câte un foc de armă, izolat, ca la vie, urmat de schelălăituri ascuțite”. Abundă, însă, scenele sângeroase. Bulgarii însoțitori (*ceasovii*) sunt de o ferocitate sălbatică, ucid la cel mai mic prilej, jefuiesc pe față.

Prizonierii sunt înfomețați și înșetați, dorm direct pe pământ, parcurg marșuri nesfârșite. Sunt puse, de fapt, în funcțiune două forțe ostile, care vor recurge la orice mijloace pentru a obține ceva: învinșii, umiliți, maltratați, cu speranțe minime, vrând să supraviețuiască, și învingătorii, agresivi, sadici, resentimentari pentru pierderea Cadrilaterului, în urma Războiului Balcanic din 1913. Ostilă este și populația civilă, adesea violentă. Sunt povestite și episoade comice sau de-a dreptul grotești, cum este vânarea unei pisici de grupul înfometat al prizonierilor francezi.

Destinația convoiului, din care face parte naratorul, este muntoasa Macedonie, memorabil înfățișată: „amfiteatru de stânci răscolite de cutremur, cuib de anarhie endemică, amestec de rase învrăjbite, care de care mai încrunată și mai brahicefală, care se sfâșie între ele de-atâta vreme cu dinții și se violează reciproc, până ce-au ajuns să fuzioneze în această perlă – homo balacanicus – tip unic pe fața pământului” (p. 110). Acolo, se afla o tabără internațională de prizonieri, forțați să construiască o linie ferată strategică. Cu timpul, în lagăr se formează deprinderi specifice: ținerea unui iarmaroc săptămânal în care prizonierii făceau schimb de obiecte, apariția unor meșteșuguri manuale, furtușaguri. Un țigan, Dadu, renumit pentru găinăriile sale, îi impresionează pe toți, cântând la vioară melodii nostalgice: „o doină de-ale noastre a-nceput să înfloare văzduhul” (p. 118). Precaute, la început, relațiile cu prizonierii de alte etnii devin, cu vremea, normale; chiar și cele cu paznicii bulgari. Memorialistului îi este atribuit rolul de responsabil al grupului românilor. Când construcția liniei ferate ia sfârșit, captivi sunt mutați în alte destinații, spre Pirin Planina, un loc muntos, dar cu o climă blândă. Pe drum, trec prin orașul viticol Melnik, adăpostit aproape integral în grote săpate în nisipul împietrit.

Autorul *Baladelor vesele și triste* are înclinații speciale pentru

descrierile de natură, realizând tablouri de o mare sensibilitate. Viața prizonierilor de pe Pirin s-a întors la începutul civilizației. Izolați complet, neavând de niciunele, trebuiau să improvizeze aproape totul. Hrana și-o procurau furând animale din turmele muntenilor, cu care intră în conflict. Aspirarea vremii și lipsa alimentelor l-au hotărât pe narator să ceară plecarea la Sofia, pentru a munci ca mecanic de locomotivă. El își dovedește umorul, prezentând scene pitorești. La Sofia, însă, fiindcă nu se pricepea la conducerea locomotivelor, este trimis, împreună cu o ceată de abrutizați, la câțiva kilometri, să lucreze la instalații aferente căii ferate, poduri, terasamente. Din cauza condițiilor de viață inumane, se îmbolnăvește. I se ivește, însă, prilejul de a rămâne asistent sanitar (improvizat) în spital. Se consumă cu acest prilej și o nevinovată idilă. Deseori, zbirii bulgari își dezvăluie și latura umană: profesorul de franceză care îi dă captivului o pâine, împrietenirea cu ajutorul de *năcealnic* din Melnik, voioșia *ceasoviuului* care l-a însoțit de la Pirin Planina la Sofia, duiosia soldatului Stancio care, în drumul spre Rusciuk, pentru repatriere, îl invită de Anul Nou la el acasă.

Prin intervenția unui demnitar din București, poetul este eliberat și transportat în țară. Rămâne, însă, povestea tristă, nostalgică, evocând un segment de viață, de o mare și dramatică intensitate.

Cele două cărți cu *memorii de război*, publicate prima, în 1918, foarte aproape de evenimente, iar cea de-a doua, în 1936, demonstrează din plin vocația narativă autentică a cunoscutului poet, adăugându-se numeroaselor scrieri din literatura română având ca temă catastrofa Primului Război Mondial.

Viorica GLIGOR / „Nu suntem personaje, suntem povești”

Romanul Lui Alessandro Baricco, *Mr Gwyn* (Ed. Humanitas, 2014, trad. Gabriela Lungu), stă sub semnul căutării identitare, al pierderii și al regăsirii de sine. La vârsta de patruzeci și trei de ani, Jasper Gwyn publică în *The Guardian* un articol în care menționează cinzeci și două de lucruri pe care nu le va mai face niciodată, începând cu acea zi. Cel mai grav este faptul că se decide să renunțe la cariera de romancier celebru. În consecință, prietenul și agentul său literar, după ce se convinge că nu este vorba despre vreo provocare avangardistă, are reacții virulente, nereușind să-și gestioneze contrarietatea și revolta. Fuga din propria identitate creatoare nu rămâne fără urmări. Abandonarea scrisului generează sentimentul insuficienței. Protagonistul resimte absența acestuia ca pe „ciudată formă de indispoziție”, ca pe o frustrare pe care reușește să o stăpânească cu mare dificultate. Își alină „senzația de gol incurabil” cu un exercițiu mental: „Atunci, absolut instinctiv, ajunse să compenseze lipsa aceea cu o liturghie a sa privată, care i se păru a nu fi lipsită de o oarecare frumusețe: începu să scrie în minte, în timp ce se plimba sau stătea întins în pat, cu lumina stinsă, așteptând să adoarmă. Alegea cuvinte, construia fraze. I se putea întâmpla să urmărească zile la rând o idee, ajungând să scrie în minte pagini întregi, pe care îi plăcea uneori să le repete, uneori cu voce tare”.

Într-o zi, în timp ce se refugiază într-o galerie de artă din pricina ploii, Jasper Gwyn are o revelație care-i schimbă cursul vieții. Privește tablourile și, dintr-o dată, înțelege că arta portretului poate avea darul de *a-i aduce acasă* pe cei pictați, de a face posibilă regăsirea de sine. Se hotărăște să devină copist, *să scrie portrete*, să descopere esența omenescului, dincolo de aparențe. În consecință, închiriază un atelier, pe care-l amenajează într-o manieră originală și se pregătește ca, timp de aproximativ treizeci de zile, să-și contemple modelele, să le descifreze taina: „Deși habar n-avea ce fel de gest ar putea fi acela de *a scrie un portret*, își făcuse o anumită idee despre cât ar fi putut să dureze – așa cum unui om pe care-l vezi umblând noaptea poți să-i percepi depărta-rea, dar nu identitatea”. Condiția era ca cei care-i pozau să respecte pactul confidențialității și, preț de patru ore, zilnic, să rămână dezbrăcați, singuri cu ei înșiși, fără cărți, fără cuvinte, într-un soi de uitare, de cădere înlăuntrul ființei. Cea dintâi persoană aleasă este Rebecca. Privindu-i metamorfozele/ipostazele surprinzătoare ale feminității, la capătul a șapte sau opt zile, pentru o clipă, protagonistul, eliberat de tot ceea ce observase sau gândise anterior despre ea, o văzu dintr-o dată, „de o frumusețe surprinzătoare, fără nici un defect”. Altă dată, în timp ce ea dormea, i-a studiat îndelung „detaliile, cutele trupului, nuanțele de alb ale pielii”, câștigând astfel „o apropiere clandestină”, nepermisă. În acest joc al creației și al comuniunii, se inserează mitul lui Pygmalion. În călătoria spre revelarea propriei identități, Rebecca-Galateea devine dependentă de puterea zămislitoare/modelatoare a artistului. El este *călăuza*: „Nu și-ar fi putut imagina asta înainte, dar exact lucrul cel mai absurd – că bărbatul acela o privește – devenise lucrul de care avea nevoie și fără de care nu regăsea nimic din ea însăși”; „Rebecca se gândi cât drum ți se poate întâmpla să faci și cât de misterioase pot fi căile experienței, dacă poți ajunge să stai așezată pe un scaun, goală, lăsându-te privită de un bărbat care și-a târât nebunia de departe până acolo, aranjând-o până la a face din ea un refugiu pentru el și pentru tine”.

Când experiența (auto)cunoașterii se sfârșește, Rebecca se gândește că n-a mai trăit niciodată ceva cu „o asemenea intensitate”. Cei doi se despart „cu un soi de duioșie care ar putea fi luată și drept părere de rău”. Textul portretului a fost scris de Jaspers în șapte pagini, adunate de-a lungul a cinci zile. Citindu-l, în prezența autorului, pe chipul tinerei se așază o singură expresie, „un zâmbet abia schițat”. La finalul lecturii, ea are ochii umezi de emoție. Apoi, între cei doi se stabilește un dialog al intimității regăsite: „Rebecca întreba, dar cu gingășie, ca și cum ar fi deschis ceva fragil – sau scrisori neașteptate. Vorbeau într-un timp al lor, și împrejur nu mai exista nimic. Din când în când, între o întrebare și alta, trecea o tăcere goală, în care amândoi măsurau cât erau dispuși să știe sau să explice, fără să piardă plăcerea unui mister pe care-l știau indispensabil”.

Odată câștigat acest pact cu sine însuși, această „bătălie privată”, protagonistul se hotărăște să se profesionalizeze. Tocmai de aceea îi propune Rebeccăi să se ocupe de afacere. Pe ea, care l-a creditat și l-a ajutat să-și definească noua ipostază creatoare, a desemnat-o să-i caute clienți, să-i selecționeze. Nu altcuiva i-a încredințat acest rol, de pildă lui Tom, fostul său agent literar. De altfel, acestuia, singurul prieten pe care îl avea, îi va face cel de-al patrulea portret, la spital, cu puțin înainte de operația fatală. Va răspunde rugăminții lui de a-l ajuta *să se întoarcă acasă*, la el însuși. Astfel, se împlinește, încă o dată, dar într-o manieră foarte dureroasă, chemarea lui Jasper. Menirea de a înțelege și de a lumina taina sufletul omenesc. Aventura lui va continua, cei care-i vor deveni modele vor fi persoane cu vârste și cu identități sociale și profesionale diferite. Provocarea cea mai dificilă, care va genera și un scandal de presă, apare la final. Anticarul pensionar, căruia cu ceva timp în urmă Mr Gwyn îi făcuse portretul, plătește pentru a-i acorda fiicei sale de nouăsprezece ani aceeași șansă, convins fiind că această experiență va fi pentru ea „un semn mai limpede decât orice reflectare în oglindă și mai convingătoare decât orice învățătură”. Întâlnirea cu această tânără sălbăticită de furie și revoltă stă sub semnul aparentului eșec. Chiar a doua zi, el intră în atelier cu „vaga impresie că e un dresor care intră în cușca

animalelor”. Impresie care se acutizează foarte repede, dat fiind că ea nu este dispusă să respecte niciun fel de constrângeri sau norme. După toate aparențele, la capătul acestei confruntări, Jasper iese înfrânt. După ce primește portretul pe care trebuie să-l înmâneze fetei, și mai ales după întâlnirea cu aceasta, Rebecca are sentimentul „spulberării unei vrăji”, cu atât mai mult cu cât bărbatul (pe care-l iubea fără să o recunoască) dispăruse în mod inexplicabil, misterios. Ea reflectează la ceea ce s-a întâmplat, stăpânindu-și cu greu frustrarea: „Era greu de înțeles cât îl rânise fetișcana aceea. Cu siguranță nesocotise o măsură pe care până în momentul acela Jasper Gwyn o indicase drept normă obligatorie a ciudatei sale munci. Dar se putea și ca toată această grijă de a pune granițe și restricții să fi ascuns în el o dorință de a fi ajuns dincolo de orice regulă, chiar și o singură dată și cu orice preț – să ajungă de fapt la capătul unui anumit drum. Deci era greu de spus dacă fata fusese pentru el o lovitură mortală sau țărmlu spre care țintiseră toate portretele sale. Cine știe”.

După câțiva ani de la dispariția lui, deși și-a refăcut viața, femeia află că Jasper a continuat să scrie, dar sub pseudonim. Fără veste, este învinsă de un dor sfâșietor. Citește portretele pe care i le-a încredințat și cartea pe care i-a dăruit-o, semnată de Klarisa Rode, și îi recunoaște portretul. Recuperează sensul unei tandreți tardive, pe care o identifică în gestul lui. La scurt timp, sub imperiul unei febre lăuntrice, descoperă și cealaltă carte publicată sub pseudonim, unde îi regăsește autoportretul. Descifrarea misterului lui Jasper îi dăruiește o certitudine afectivă vitală, „lumina unei fericiri ciudate, pe care n-o simțise niciodată și pe care o purtase totuși cu ea ani de zile, așteptând-o. I se păru imposibil faptul că, în tot acel timp, reușise să facă altceva decât să aibă grijă de ea și s-o ascundă. De ce suntem în stare, se gândi. Să creștem, să iubim, să facem copii, să îmbătrânim – și toate astea în timp ce suntem și altundeva, în răstimpul unui răspuns nepermis sau al unui răspuns neterminat. Câte cărări. Și cu ce pași diferiți le urcăm, în ceea ce pare o călătorie unică”.

Fără îndoială, Alessandro Baricco a scris un roman admirabil închinat „scrisului ca vocație, opus scrisului ca profesie” (Sergio Palumbo). Inevitabil, istoria lui Jasper Gwyn, copistul care-i privea pe oameni până când descoperea în ei povestea care erau, se împletește cu cea a Rebeccăi. Se luminează și se îmbogățesc reciproc. Povești despre creație și iubire, despre drumurile întortocheate care duc spre ținutul tainic al sufletului, acolo unde pierderea și regăsirea sunt cu putință...

Claudia VOICULESCU

RONDELURI

Bate-n ceas spaima secundeii...

Bate-n ceas spaima secundeii,
Noaptea cade peste pleoape,
Somnul zace, nu știu unde-i,
Plânsul e furat de ape...

Spaima stă în bruma pândeii,
Taine și-așteptări sub trape...
Bate-n ceas spaima secundeii,
Noaptea cade peste pleoape...

Stă-n viespar carta osândeii,
De departe, de aproape,
Cântul în urechea surdeii
Vrea otrava să-și îngroape...

Bate-n ceas spaima secundeii...

De ce să cred?

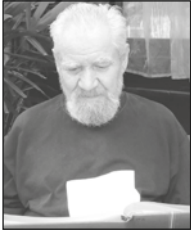
De ce să cred că sunt învinsul,
Când pentru toți și pentru toate
Chiar viața-mi începe cu plânsul
Fiind zămislit din păcate?

Doamne, ne-ai dat pe Trimisul,
Să-mpartă-n lume bunătate...
De ce să cred că sunt învinsul
Când pentru toți și pentru toate

Ai împărțit slova și scrisul
Și moartea, la egalitate,
Gomora și Sodoma-n insul
Ce veșnic în poartă-ți va bate?

De ce să cred că sunt învinsul?

Petru URSACHE

/ Între cuvinte și bucate

A mbele își dau întâlnire pe calea facultăților culinare asociate și / sau comune. Cuvintele sunt esențe ale primordialității, pentru cine încă mai este în putere să le perceapă și să le înțeleagă. Prin ele, Dumnezeu a făcut lumea, ne spun textele; iar bucatele par întru chipări ale cuvintelor, rostuite și însămințate din geneză în trupul Pământului, de unde au ieșit plantele bune de gătit, de mâncat și de „vorbit”; sau bucăți din ființa divinității care s- a sacrificat din dorința de aventură cosmică, ieșind la iveală soare și lună, munți și forme vegetale, cum ne spun mitologiile. Așa se înțelege masa ca *dar* venit de sus, în momente de grație; ca și vorbirea frumoasă, de care nu se poate bucura oricine. Tehnic vorbind, cuvintele se așază în fraze ca în rețetare, după o logică subtilă. Astfel devin practicabile, inteligibile și comestibile, spre îndestularea celui iubitor de hrană sufletească. Ce este mai plăcut ființei omenești, atât timp cât se păstrează ca făptură creatură, decît o masă îmbunătățită cu pîine, fructe și vin, urmată de rugăciune de mulțumire și de laudă. Despre binefacerile lumești ale unui astfel de tip de agapă se pomenește și în *Eclesiastul*, cel mai înțelept și mai pesimist poem din *Vechiul Testament*:

„Cu adevărat, iată ceea ce am văzut că este bine și frumos. Să mănînce și să bea și să trăiască omul bine în tot lucrul cu care se trudește sub soare, în vremea vieții dăruite lui de Dumnezeu, că aceasta este partea lui. / Și ori de cîte ori Dumnezeu dă omului bogății și bunuri și îi îngăduie să mănînce și să- și ia partea lui și să se bucure de munca lui, acesta este un dar de la Dumnezeu. / Căci el nu se gîndește prea mult la zilele vieții lui, fiindcă Dumnezeu îl ține prins cu bucuria inimii lui” (*Eclesiastul*, 5. 17 – 19).

Iată, cartea sfîntă pledează pentru bucuria de - a mînca. În folclor se spune, în spiritul antropologiei teologice: „Omul sfințește locul”, în asociere cu varianta la fel de cunoscută și de respectată: „Masa sfințește omul”. Este vorba de masa care înalță și spiritualizează prin comuniune, care- l transformă pe individul obișnuit în ființă sensibilă și gînditoare, capabilă să deosebească răul de bine, urîtul de frumos. În asemenea dimensiuni ale existenței, au deplină libertate de mișcare sîntul, geniul și eroul, aceia care sunt chemați în imaginarul de totdeauna să intermedieze între Dumnezeu și om, între „raiul de sus” și „raiul de jos”. Individului obișnuit îi revine să deprindă măsura, gîndul cuminte de a se bucura, pe cît posibil, de „clipa cea repede”.

Să nu se creadă că agreez discuțiile inflamate de teze religioase care, în fond, îndepărtează de adevărul de credință. Totuși, omului contemporan îi stă în față, mai mult ca oricînd, alternativa: să adopte măsura în purtare și în vorbire, cum ne învață buna tradiție; să se avînte cu nesocotință în vîltoarea „schimbărilor” cotidiene, fără orizont, fără moralitate. Pe scurt, să adere la bucătăria tradițională, bazată pe produse naturale sau la alimentația modernă, incitantă, intens recomandată prin reclame zgomotoase și înșelătoare. Prezintă interes și ispită o vizită în interes culinar la orice hipermarket, fast- food, Mc. Donald’ s, Carrefour, Tesco sau Wal – Mart, unde produsele sunt rapid și ingenios procesate, preparate, ambalate după tehnologia *case ready*, fără bănuiala de sindrom PSE în perspectivă, de vreun bacil modern tip *E coli* 0157:H7 ori *salmonela*, care să ducă direct și urgent la toxiinfecție alimentară, la obezitate, boli de inimă, diabet. Pizzeriile așteaptă, cofetăriile au ușile larg deschise, vînzătoarele sunt drăguțe și serviable.

Prefer, așadar, să pun pe seama idealismului mitologic și religios povestea culinară a cuvintelor- plante, atîta vreme cît ea mai are putere concurențială și poate constitui un avertisment, cel puțin, privind starea noastră curentă de cădere și de inconștient dezmăț sabatic. Ne vin și scriitorii în ajutor. Peste tot, în mitologiile de mare tradiție, sumeriană, egipteană, hitită, indiană zeul suprem se îngrijește de hrana și de sănătatea apropiatilor săi, cele două utilități vitale ale organismului antropocosmic; sau se sacrifică el însuși întru chipîndu- se în forme simbolice, cu valoare totemică, descoperind plantele care asigură sănătatea și, uneori, „nemurirea”. În Olimp, Zeus își avea bucătarul său. Și cuparul. Oricum, bucătarul s- a născut înaintea scriitorului; și încă în Olimp.

Ne mai spun scriitorii din vechime că oamenii de vază, cu conștiință de sine, se întruneau periodic împrejurul unei mese, ritualic pregătită, ca în *Ospățul* lui Platon, ca în *Saturnalia* lui Macrobius. În acele momente alese și rare se învredniceau să poarte discuții înalte, să readucă în memorie, să reconstituie și să „facă prezente” evenimente antropocosmogonice, cu deplină încredere și convingere că ele s- au petrecut întocmai. Masa repeta cosmogonia (Mircea Eliade). Unii vorbeau cu autoritatea inițiaților și a cunoscătorilor; ceilalți, mai tineri, ascultau primind sfaturi bune pentru viața de familie și de cetate. Aici se află, în germen, învățămîntul organizat, tip *Lyceum*, ca să nu mai vorbesc de întrunirile libere ale sofistilor. Protagoras, Socrate, Platon au pus umărul la toate. În replică, și- au făcut loc *Satyriconul* lui Petronius, dar mai ales ospețele scandaloase ale imperatorilor

romani. De altfel, chiolhanurile celor „doisprezece cezari” (Suetonius) au echivalat cu adevărate seisme care au schimbat iremediabil destinul Romei și al Europei. A rămas meșteșugul imitației și al invenției: bucătarul lui Zeus a coborît din Olimp uitînd de zei, de ambrozie și de soma. Doar scriitorul, poetul îndeosebi, se încapăținează să se viseze printre fericirii olimpieni, punîndu- și masca geniului, în delir erotic – bahic.

Nu trebuie să ne mire că scriitorul își pune uneori masca bucătarului ori memora rețete culinare pe care le împărtășea și altora. Neagoe Basarab se putea menține în rezervă. Cursul vremii încă nu se mutase în direcție renașcentistă. Nici Anton Pann nu- și putea îngădui multe libertăți în jocul cu măștile. Cel mult, în *Hristoiția* și în *Povestea lui Nastratin Hoge*, se arăta preocupat de ceremonialul așezării la masă, de ierarhia și ordinea participanților, de vestimentație. Sub aspect instructiv, cu adresă la bunele maniere, „finul Pepelei” se apropie mai curînd de ctitorul Mănăstirii Curtea de Argeș decît de tratatele de bucătărie, de *Rețetele cercate...* (Kogălniceanu- Negruzzi), carte apărută aproximativ în aceeași secvență de timp cu *Hristoiția*.

Nu știu dacă și în alte literaturi s- a întîmplat ca bucătarul să- l nască pe scriitor. La noi este cazul lui Nicolae Filimon. Era mult mai apreciat printre celebrii petrecăreți de mahala bucureșteană (unii dintre ei, fețe simandicoase, cu descendențe princiare), decît în lumea literară. Știm sigur asta din cronica vremii. Lecția lui practică și în văzul lumii despre batalul haiducesc, mai întîi „în cîrlige”, apoi „în mormîntul de jeratec” pînă facea un „pocnet ca al unei bombe ce ieșea dintr- un tun”, de se speriau și puterile domniei, s- a păstrat în memoria contemporanilor și nu numai.

Mult mai tîrziu s- a hotărît s- o consemneze în scris, așa cum o cunoaștem din *Ciocoi vechi și noi*. Prin Al. Odobescu și Ion Creangă, tradiția conexiunii celor două domenii culinare (reprezentate prin masa de bucătărie și masa de scris) a căpătat extindere în direcție cinegetică și – n boema marilor orașe. Cu ani în urmă a fost dat publicității un *Album literar- gastronomic*, „propus, cules și scris de Octavian Stoica și Marius Vulpe”. (33. Figurează aici scriitori români din toate timpurile și mulți dintre ei se justifică în sfera esteticului numai prin arta de a fantaza pe teme gastronomice. Iar capodopera scrisă a bucătăriei românești avea să poarte tot semnătura unui literat, reputat practician de altfel, Radu Anton Roman. (34 Numele de *scriitor* al lui Radu Anton Roman s- a transformat în renume de *bucătar*, spre marea satisfacție a zeloșilor gurmanzi care preferă *arta culinară industriei alimentare*.

Sadoveanu se dovedește a fi un cunoscător ireproșabil al bucătăriei tradiționale. În sens mai larg, un etnolog complet, deținînd cunoștințe dobîndite direct de la fața locului, după multe decenii de călătorii „de studii” prin sate. Opera lui, evocatoare și descriptivă în manieră iconografică, furnizează informații de maximă încredere, din toate domeniile culturii satești, de la vestimentație la meșteșuguri, de la obiceiuri calendaristice și de familie la cîntece de pahar. Printre altele, a semnalat una dintre cele mai alese variante ale *Mioriței*, text ce întrunește cu aceeași rigoare valorile etnografico - estetice și metafizice recunoscute de specialiști în materie.

Magda **URSACHE** / În stil ADR

În stil dinamic, fluent, flexibil, alert, expresiv (se simte mâna de povestaș), ADR ne invită să citim carte după carte din vastul său program de cercetare, ritmul aparițiilor fiind impresionant.

În fapt, Adrian Dinu Rachieru își construiește o operă densă, ca om creativ cu asupra de măsură, dar și cu măsură în toate. ADR are multe de spus și le spune cu seriozitate și răspundere, abordând teme grele și de pe versantul sociologiei („Critica literară fără sociologie minimă, refulată nu există”), și de pe versantul criticii și istoriei literare. Vederea rigidă, în alb-negru, cu accent pe dezacord, îi repugnă; ADR vede coerent, în vremi de criză culturală și de răsturnare a scării valorilor, așadar de dez-orientare.

O astfel de *temă grea* e raportul Putere/ cultură, scriitor/ politică (Vezi *Literatură și ideologie*, Seria Academica, ed. Excelsior Art, 2013). Cartea începe abrupt: ADR promite să deschidă un șantier pentru *Istoria politică a literaturii române postbelice*. Îi aștept cu nerăbdare opusul, materie primă fiind destulă. Autorul ne asigură că nu va părăsi „exigența unui demers estetic”. Cum altfel, când nihiliști vehemenți, în criză de argumente, s-au transformat în procurori, iar la polul opus în (im)presari, supralicitând valori medii, ca să nu spun mai rău; când cărți așezate, trainice rămân în umbra maculaturii în floare; când câștigă teren poezia și proza ilegitime estetic, conform „bursei relațiilor (utile)”?. Post-ismele de tot soiul fac ravagii: în post-totalitarism, înaintam spre post-ethnos, post-cultură, post-literatură. Postmodernismul „nețârmurit”, ca odinioară realismul socialist, a avut ce-a avut cu șaizeciștii și cu șaptezeciștii, pentru ca douămiiștii să se răfuiască și cu unii, și cu alții, cu toți „dinozaurii” scriind ca Breban, ca Preda, ca Buzura, ca Radu Marelș (ia încercați să scrieți ca ei!). Un scriitor de top a recomandat altuia să fie *contracultural*. Ce-ar însemna asta? Să dea *o palmă* literaturii predecesorilor. Zis și făcut: douămiiștii îl urmează pe... Marx: se despart de trecut râzând și înjurându-i pe înaintași. Le atrag atenția că neo-barbarii n-au nici istorie, nici istorie literară.

„Avem, consemnează A.D. Rachieru, o tradiție a respingerii propriilor valori”, fapt regretabil, observat/ comentat și de Mircea

Eliade, și de Tudor Vianu, și de Edgar Papu, ei înșiși respinși, „Lupta cu statuile, în formulare ADR, e ciclică în istoria noastră literară”, motivarea fiind eliberarea soclurilor. ADR impune prin comentariul calm, argumentat, pentru o imagine „reală” a literaturii după recitare. În perioadele ceva mai relaxate ale cenzurii (din ce în ce mai aberantă în anii optzeci) au apărut cărți care nu pot fi distruse *apud* alte lecturi, cu alte dioptrii.

După „borna ’89”, revizităările (ca să nu le spun revizuiiri, cuvânt antipatic, pus în practică de demolatorii proletculturnici, de cei în „serviciul credincios” PMR/ PCR) au dus, în cazuri nenumărate, la derută prin propuneri de excomunicare a tot ce s-a creat după cealaltă bornă, borna ’48, a Reformei. Nici n-ar trebui să-i spunem Reformă, ci ruptură, hiat. În ce mă privește, am „beneficiat” de o punere la punct urâtă în „Scânteia”, pentru că îndrăznisem să așez cuvântul *ruptură* lângă acea Reformă.

Adrian Dinu Rachieru apelează la diferențierea lui Alexandru George: *literatură comunistă și literatură din vremi comuniste*. Sigur că textul nu poate fi rupt de context, că ideologia trece, cărțile rămân (scriitorii noștri au fost, de regulă, atrași de afrodisia-cul numit Putere, ce să-i faci?), dar ideea unei Siberii a spiritului, a găurii negre cât România în creație nu se poate susține.

Deși minciuna ideologică a fost înscrisă în plan, planificată după nefastul 1948, tezismul ideologic jdanovist n-a reușit să deșertifice piciorul de plai carpatin. Criteriul pur (și simplu) ideologic a fost sabotat de „generația orfelină” care și-a recuperat părinții – maeștrii, scoși din literatură de „Eichmanii culturali”, spre a le spune ca Virgil Nemoianu. Tradiția blochează? Nu. Dacă o poți asimila, mai ales că e întăritoare de ființă etnică. Nicolae Labiș, al cărui talent a sfidat dogma, devenit inconvenient pentru lampadofori (Gogu Rădulescu l-a trecut pe lista lui neagră, ne aduce aminte ADR), exponent prim al „generației orfeline”, e ocărât ca stângist; s-a eliminat *Moartea căprioarei* din manualele școlare, deși tânărul poet și-a dat demisia de la „Gazeta literară”, împiedicat să-și facă datoria de redactor de șefii lui: Paul Georgescu (recuperat), Crohmălniceanu (recuperat), Macovescu (recuperat), Vicu Mândra (recuperat). Și, culmea, încercări de

recuperare a politrucilor se tot fac; lustrate sunt victimele lor. Victima studentului Vicu Mândra, G. Călinescu *e de aruncat la tomberon* (nu și Ivașcu). Detașat (adică epurat) de la Universitate la Institut, în noiembrie ’49, recuperat ca profesor onorific în ’60, intrat în PCR în ’62, Călinescu a rămas victimă a studentului Vicu Mândra și a politrucului N. Doreanu (că ar fi găsit calități legionarilor, în *Bietul Ioanide*), în ciuda concesiilor. Cedarea a fost inutilă.

Sunt satanizați Marin Preda și Augustin Buzura, scuzați Petru Dumitriu, care n-a avut destulă cenușă să-și toarne-n creștet pentru oroarea intitulată *Drum fără pulbere* și Galan cu *Bărăgan*. Edgar Papu la fel (nu și Ileana Vrancea), Anton Dumitriu (nu și Gulian, rămas academician postsocialist), Ion Gheorghe (nu și Dan Deșliu), Nichita Stănescu (nu și Nina Cassian). Da, diriguitorii partinici au încercat deșertificarea în proletcultură (și n-au reușit), dar un alt soi de deșertificare se încearcă și acum dacă un ministru al Învățământului cerea ca elevii să nu mai fie „stresați cu Eminescu”. Theocidul comunist a căpătat noi fețe: ortodoxia e rău blamată de cei de-spiritualizați, pe vechi și pe nou: Voiculescu și Crainic (declarat „nul stilistic”) sunt ocărâți ca fundamentaliști ortodocși. În numele așa-zisei incorectitudini politice, sunt etichetați confuzi ideologic (or, *confuz ideologic* a fost și este o acuză eliminatorie) Nae Ionescu, Petre Țuțea, cu „țuțerii” lui cu tot. Maiorescu apare ca ucigaș de Eminescu, iar Eminescu însuși e *inconvenabil*, și ca poet național, și ca gazetar.

ADR se opune net abuzurilor în valorizări nou-nouțe, dar și *Nu*-ului spus greilor. Cu furie demolantă, critici literari de nouă generație dau „bătrânilor” nota zero și tot zero primește și cultura de la buget. Reperele solide ale „estimii” noastre sunt refuzate prin sentințe umorale care nu onorează, de tip „Sula lui Guță” pentru Coloana Infinitului; Iorga rămâne „un vulcan care scui pă borș”, ca-n proletcultură. Cum spuneam, România e prezentată ca o zonă calamităată, unde n-a crescut/ răsărit nimic. Personalități de vârf? Ba personalități. N-am avea poezie emblematică, n-am avea proză emblematică, n-am avea eseistică emblematică. Eliade, Cioran, Noica? Niște „deșuchiați”, cauționând legionarismul, respectiv hitlerismul și socialismul.

Actualele strategii ale deprecierii elitei culturale par a fi inspirate de politrucii anilor cincizeci. În știuta notă violent proletcultistă, marile repere au fost blamate ca depășite, ca reacționare, ca indexabile. Și cine s-ar fi așteptat ca Emil Cioran să fie din nou etichetat „promotor al fascismului”, cum a făcut-o Crohmălniceanu, la Conferința scriitorilor (1962, vă rog!)? Un culpabil naționalist și Blaga ăsta, cu spațiul lui mioritic, ce mai deal-vale! Revizuirile, demonstrează A.D. Rachieru în „7 studii de caz” (Călinescu, Labiș, Noica, Goma, Marino, I.D. Sârbu, Breban) n-au urmărit, cum ar fi fost firesc, recuperări, ci contestări și demascări. Revizuirea (repet: firească) a dat în revizionism, fireștile urcări și scăderi de cotă sunt folosite în scopul ierarhizărilor falsificate. Recuperări? Fondane, nu Eminescu, Bonciu, nu Rebreanu, Ștefan Roll, nu Goga, Gellu Naum, nu Arghezi. Se caută înlocuitori pentru cei trei B, Bacovia, Blaga, Ion Barbu, alți B fiind: Beniuc, Banuș, Baranga, total disculpabili.

Se inocentează pe alese și pe sărite. Au fost, în anii ’50, scriitori demolați de lupta de clasă, acum de lupta corect-politică. Zigu Ornea e declarat om-instituție literară, iar Noica (turnat de redactorul de carte la Securitate, contribuind la excluderea lui socială), a fost tăgăduit, fără control critic și autocritic, de același Ornea, care i-a acuzat statutul de *guru* de la Păltiniș. În lumea „violată de politic”, Noica a fost blamat pentru că a solicitat Puterii „dreptul de a fi folosit” (și asta după pușcărie și după domiciliu obligatoriu), când avea 55 de ani, din dorința de a publica. Știți ce înseamnă ani și ani de tăcere, mai exact două decenii? Eu știu.

Și ce îngăduitori suntem cu Paul Cornea și necruțători cu Edgar Papu, pe aceleași criterii politice! Cineva a propus *uitarea* definitivă a protocronistului. ADR nu ezită să se pronunțe împotrivă: „Protocronia rămâne, însă, o datorie a oricărei culturi”, reamintindu-ne ce i-a făcut Puterea cărturarului, preluându-i teza și ridiculizând-o prin exagerări. Edgar Papu nu s-a putut apăra de verdictul dat de Gogu Rădulescu în „România literară”, propagandistul punând semn egal între protocronism și extrema dreaptă (1986, vă rog!). Profesorul Papu, pușcărizat câțiva ani, a rămas fără drept de replică, și a fost trimis la colț roșu: „despre această bătlăie (protocronismul, nota mea, Magda U.) care a inflamtat, la noi, frontul literar în deceniul opt al veacului trecut, se va putea vorbi, cândva, sperăm, fără năbădăi pamfletare, cu argumentele pe masă”. Și cu studiile eminentului comparatist recuperate de la ghenă, unde le-a vrut trimise Mircea Zăciu. Cu fiecare carte a sa, ADR dă fără preget replici la cutremurul galaxiei Gutenberg. Demonstrează că literatura română nu începe în 1990, cum n-a început nici la 23 august ’44, când treapta de sus a valorilor era ocupată de A. Toma, cu *Piucii și frații lui mici*, poem de manual școlar, și de poetul cizmar Th. Neculuță, pe calapodul dogmei.

Adrian Dinu Rachieru e „conștiință responsabilă pentru destinul culturii și civilizației românești”, consun cu Theodor Codreanu.

La apropiat ceas aniversar, îi urez să dezmintă balada („ce ziua lucra/ noaptea se surpa”) și tot ce ridică ziua să nu se dărâme noaptea. E vorba de zidul de apărare al cetății culturii, îngrijorător fisurat.

Ion POPESCU-BRĂDICENI

/ Un scurt eseu despre lămurirea scoasă din suspendare sau Jean Paul Sartre - Despre ființă și neant

1. Bolnav de sensul totalității

L-am resimțit pe Jean Paul Sartre, ci nu l-am numai înțeles. Venea spre spiritul nostru dintr-un paradox, cu mare finețe rememorat de către tovarășa de-o viață, Simone de Beauvoir. Era paradoxal faptul că omul, a cărui treabă este să creeze necesarul, nu se poate ridica pe el însuși la nivelul ființei. Iată de ce în adâncul firii sale zac tristețea și urâtul. Gândindu-se pe sine înșiși ca ființă, omul, prelucrându-se, cunoaște Binele și Răul. Și, oricâtă voință de putere, de acțiune, ar avea, n-ar reuși realizarea sintezei între existența și ființă. Căci toate lucrurile tind spre moarte. Adică existența, finită, tinde spre ființa infinită. Scriind *La Transcendence de l'Ego* ori *L'Être et le Néant*, în care a întemeiat existențialismul ateu francez, sau *La Nausée*, Jean Paul Sartre se angajase pe-o direcție personală - alese. Alegerea sa viza angajarea întregii făpturi umane, de unde ideea teribilă, șocantă, a responsabilității unice. Așadar răspundea de unul singur pentru actul de scriere, act ce s-a constituit pentru el într-o cerință expresă adresată Morții, Religiei: să-i smulgă viața de sub incidența hazardului. Și să-i acorde statutul de ales al îndoielii, dar de aceasta să nu se mai îndoiască. Pentru a nu intra în criză. Însă e oare posibil să nu intri în criză de timp și de identitate, când știi, în mod cert, că, în afara justificării prin artă, existența umană n-are în față decât neantul?

Pentru om, timpul rămâne marele adversar. Atunci omul se revoltă, revelându-se prin act și autodeterminându-și opțiunea, cu pasiune, contestând deseori chiar ordinea socială. Și totuși când îl apucă oroarea de existență se dedică eroic scrisului, confesiunii. Care să-l salveze nu de moarte, ci de-o abjectă distrugere morală. Și poate că-l și salvează. Fiindcă prin scris îl situează într-o aventură cu sens. Agent și actor al propriei existențe, omul este bolnav de sensul totalității. Și atunci se angajează spiritual (metafizic) și politic cu sau fără de voia/știința sa, căci, la urma urmelor, individul este responsabil totdeauna de ceea ce s-a făcut din el - chiar dacă el nu poate face nimic altceva decât să-și asume această responsabilitate; însă asumarea lui trebuie interpretată exact. Judecându-și, ultimativ, situația lui în lume, omul are dreptul inalienabil la libertate. Libertatea ființei în lume e o chestiune gravă. Ea se traduce nu printr-un fetișizat orgoliu, ci prin revelarea personalității în acțiune, prin insurgență dacă e cazul. Insurgența contestatară implică morala autonomiei, deci rezolvă cumva impasul ființei raportată la neant, pentru câtă vreme?

Incendiar, militant, spiritul sartrian n-a flatat istoria. Afirmatia e falsă. Ci a deconstruit-o și a re-construit-o ferm, luptând contra nimicniciei omenești. Nu pentru glorie. Cu cât moartea devenea reală, cu atât gloria devenea o mistificație. Pentru Sartre, actele omenești au meritul că pot fi judecate și prin valoarea, dar mai ales prin autenticitatea lor. În tema incestului din *Les Mots* (1964), aparența acuză. Între mamă și copil se ivește o iubire discret vinovată. Literatura psihanalitică nu dă - la această obsesie - soluții, ci emite ipoteze. Mama reprezintă pentru fiu punctul de plecare al proiectului de ființă care este. Dar copilul, care se edifică pe sine, fie cabotin, fie trufaș, fie redescoperind bucuria Cărții ale cărei voci îi vor domina și forma ființa, se recunoaște pe sine ca după o cunoaștere anterioară. Impresia e de impostură. De interpretare a altcuiva până ce masca personajului și fața interpretului se sudează complet, se suprapun, semnificând o singură imagine: aceea a individului care a luat lumea drept limbaj și limbajul drept lume, în felul acesta menținându-se departe de perspectiva neantului: obscură, misterioasă, inospitalieră. O mare și tragică luciditate, mitul imprevizibilității vieții, creației și morții, converg spre o lămurire suspendată. Și chiar spre mai mult, dacă sesizăm, imediat, transmodernismul gândirii/creației sartriene: eșecul antitezelor, din pricina terțului inclus și a logicii dinamice a contradictoriului.

2. Ființa aruncată în responsabilitate

În ce constă acea condamnare a omului de a fi liber? În posibilitatea salvării sau a descompunerii? Cum rămâne cu umanismul al cărui sfârșit se petrece într-un straniu loc închis, în care se intră, din care se poate ieși, dar nu iese nimeni, deși nu este eden, ci spațiu gol închipuit? Cum se mai roagă el, omul (Roquentin, să zicem, între posibil și imposibil, în această absurdă existență, dacă simțind nevoia să se purifice cu gânduri abstracte, transparente ca apa, o lehamite îi frânge elanul? Și nu se mai purifică trăind, pentru că, clipă de clipă, dacă există, există pentru că îi e groază de a exista. Această silă imensă ar trebui să ivească floarea de crin a curăției, ca etapă de anticameră a Eternului. Care poate fi Dumnezeu sau Neantul. Cum Dumnezeu e mort, eternitatea e neant. Și atunci el, care se scoate din neantul spre care

năzuiește, prin ură, prin dezgustul de a exista, printr-o cufundare disperată în existență, nu se mai poate purifica. Atunci, deși senzațiile scufundării în existență sunt fade, gândurile se nasc, se amplifică; și-l umplu în întregime reînnoindându-i existența, de care îi e iarăși teamă. Îi este pentru că trebuie să și-o poată din nou justifica, proiectând înapoia și înaintea sa un sens. Realitatea unei vieți este o suită de fapte discontinui, obscure, chiar și pentru acela care le săvârșește, adică, altfel spus, o serie de semnificații deschise și ambigue care nu formează un sens, total, decât în clipa morții: fie cea momentană a survolării respective, când se face bilanțul existenței, oprind-o arbitrar la un orizont provizoriu, fie moartea adevărată în care oprirea este finală și orizontul definitiv. Iar efortul de justificare se mută automat și se produce în planul imaginarului. Căci în măsura în care existența concretă este totdeauna deschisă, totdeauna la viitor, totdeauna de împlinit, ea se proiectează într-o existență imaginară în care își oferă simbolic ceea ce-i lipsește, ca tematizare implicită a sensului acestei existențe. Cel care își aduce existența în stare de imaginar e scriitorul, filosoful, transportând-o în sânul limbajului și făcând să apară, pe fondul unei limbi comune, propria sa vorbire ca siglă a Eului său total.

Pronunțându-se asupra raportului dintre Ființă și Neant, Jean Paul Sartre, depășind imobilismul cartezian și neokantian, are revelația unei filosofii a concretului. Cam în modul acesta: că nimic substanțial nu mai rezidă într-o ființă pentru a constitui interiorul acelei ființe. Ideile, sentimentele, tendințele, chiar și amintirile se constituie în obiecte de conștiință, exterioare acestora și existând, prin urmare, în afara ei. Conștiința însăși, în sine, e goală, nu are un lăuntru. E proiect de a deveni ceva, de a deveni conștiința a altceva decât sine. Dorința care o orientează îi dă o formă, care poate fi interpretată și însușită. Eul se poate identifica cu acest alt „eu” revelat în întregime în intenția care deviindu-l îl individualizează. Trăind această intenționalitate a conștiinței celuilalt se plasează pe el însuși în punctul de plecare al perspectivelor ce duc de la el la obiectul care îl ocupă. În concluzie, o conștiință nu este niciodată, ci ea se face, chiar când are misiunea de a depăși conflictul - tragic de bună seamă - dintre om și situația în care se găsește acesta la un moment dat. Proiectul fiind permanent, rezultă că omul trebuie să aleagă, să opteze obligatoriu, pentru că - să nu uităm! - el este condamnat să fie liber și - citez din *Ființa și Neantul* - „poartă pe umerii săi greutatea lumii întregi: el poarta răspunderea lumii și a lui însuși ca fel de a exista”. Etica stării T din ontologia lupasciană este dominată de imaginar, dar este una a alegerii. Alegând, omul transdisciplinar optează pentru zona de transparență absolută.

3. Eșecul eșecului

Această responsabilitate absolută nu este, de altminteri, o acceptare: ea este simplă revendicare logică a consecințelor libertății... În orice caz este vorba de o alegere. Această alegere va fi repetată după aceea în mod continuu... Fiecare persoană este o alegere absolută de sine plecând de la o lume de cunoștințe și tehnici pe care această alegere o asumă și o luminează; în același timp, fiecare persoană este un absolut bucurându-se de o perioadă de timp absolută... Această alegere însăși este afectată integral de facticitate, care este pretutindeni, dar insesizabilă... în aceste condiții... responsabilitatea pentru-sinelui se întinde asupra lumii întregi ca lume populată.

Tocmai astfel se percepe pentru-sinele în neliniște, ca o ființă care nu este nici în temeiul ființei sale, nici a ființei altuia, nici a ființelor în sine care formează lumea, dar care este constrâns să hotărască sensul ființei, el și peste tot în afară de el.

Din planul acestei filosofii a concretului, se iese prin speranță. Acțiunea umană este transcendentă, adică ea visează întotdeauna un obiectiv plecând de la prezentul în care este concepută. Lămurirea suspendată din *L ,Être et le Néant* a fost adusă și reconsacrată de către Jean Paul Sartre, în ultimii ani de viață, spre fireasca finalitate. Fiecare om are așadar un scop, transcendent sau absolut, și toate scopurile practice nu au sens decât în raport cu acest scop. Iar speranța se leagă de acest scop absolut, ca de altminteri și eșecul, în sensul că veritabilul eșec privește acel scop.

Oreste, eroul din *Les Mouches*, este un proiect între trecut și viitor, deci între două momente obiective ale istoriei (E vorba de conștiința apercetivă). Cavalerul Goetz din *Le Diable el le bon Dieu* își percepe existența ca pe un obiect, pentru a-i cunoaște toate trăsăturile caracteristice, dar și ca pe un analogon, caracterizat prin spontaneitate și spirit creator (e vorba de conștiința imaginatoare). Jean Paul Sartre definind imaginea ca „act ce vizează un obiect absent sau inexistent în corporalitatea sa, traversând un anumit conținut fizic și psihic care nu apare în mod direct, ci cu titlu analogic și reprezentat al obiectului văzut”.

Mathieu Delarue, eroul din *Les Chemines de la liberté*, un profesor de filosofie alienat, aspiră la dezalienare prin autenticitatea angajamentului, prin acțiunea decisă și decisivă. Garcin, eroul din *Huis-clos*, exclamă „Infernul sunt ceilalți”, în sinele său constatănd că și-a pierdut inocența și că, laș ori nu, trebuie să-și comunice mesajul pentru a-i salva pe ceilalți de infernul lor ca să fie el însuși salvat de infernul / neantul său.

Rirette din *Intimité* și Lucien Fleurier din *L'Enfance d'un chef nu* au resursele necesare ca să-și cucerească libertatea, ca să se proiecteze ontologic spre viitor, pentru că depind de alții de la care așteaptă păreri, elogii etc. Sau mai degrabă au intuit că un om întreg este făcut din toți oamenii și care face cât toți și cât oricare dintre ei. Și atunci existența lor -și a altor eroi sartrieni - nu mai este un eșec. Personajul Gustave Flaubert din *Idiotul familiei* sfârșește în plin triumf, grație formeii pe care i-o dă visul său, halucinațiile fiind o recompensă a ascezei. Chiar și celălalt personaj, din lumea scriitorilor exemplari, Charles Baudelaire, din *Baudelaire* (1947) reacționează în direcție contrară eșecului, ce-ar fi fost provocat de durerosul proces de dedublare - declanșat de recăsătorirea mamei sale. Poetul este simultan el însuși victimă și călău. Este călăul victimei care a devenit iar reacția călăului față de victima ce-și asumă diferite acte de culpabilitate, facilitată de procesul de dedublare, îl determină să trăiască. Mai exact de procesul de dedublare a dedublării. Căci, de pildă în *La Nausée* Jean Paul Sartre se dedublează în Roquentin. Acesta, la rândul său, scriind o carte despre marchizul de Rollebon, se dedublează el însuși. În acest fel omul este o dedublare a dedublării. Și cum Sartre a echivalat dedublarea cu eșecul, automat dedublarea dedublării este un eșec al eșecului. Așadar omul este eșecul eșecului. Este Flaubert cel urât, contestat, ca finalmente să fie idolatrizat, adulat. Adică în ultimă instanță realizarea de sine în pentru-sinele triumfător.

Cercetarea noastră a extins paradigma lui Theodor Codreanu (din „Transmodernismul”, Ed. Junimea, Iași, 2005, p. 177), cu încă un nume: Jean-Paul Sartre, al cărui rost trebuie reimplementat alături de Nietzsche, Mircea Eliade, C.G. Jung, Heidegger, René Girard, Maurice Blanchet, Paul Ricoeur, Mihail Bathin, ca „baze” ale transmodernismului.

Bibliografie:

1. Alexandru Boboc: Filosofi contemporani. Fenomenologie, hermeneutică și ontologie (de la Brentano și Nietzsche la Heidegger și Sartre), pp.199-205 („Ființa și neantul: introducere: I. Ideea de fenomen/ II. Fenomenul ființei și ființa fenomenului/ III. Cogito-ul pre-reflexiv și ființa lui „percepere”)
2. Jean-Paul Sartre: *L ,Être et le Néant. Essai d'ontologie phénoménologique*; Paris, Gallimard, 1943
3. Denis Huisman: Dicționar de opere majore ale filosofiei; trad. de Cristian Petru și Șerban Velescu; Editura Enciclopedica, București, 2001; vezi Jean-Paul Sartre, paginile 11, 34, 79, 193, 202, 240, 241, 366, 392, 444
4. André Verget, Denis Huisman: *Curs de filozofie*; trad. de Alexandru Vasile Drăgan; ed. Humanitas, București, 1995; vezi „Omul și istoria: Sartre și marxismul” și „Existențialismul contestat: structuralism”, pp.344-352
5. Diané Collinson: *Mic dicționar de filozofie occidentală*; ed. Nemira, București, 1999; pp.245-252; traducere de Andrei Bantaș;
6. Maria Fürst, Jürgen Trinks: *Manual de filozofie*; trad. de Ioana Constantin; ed. Humanitas, București, 1997, paginile 44, 55, 147, 151, 156, 177, 187, 227
7. Jean-Paul Sartre: *Teatru (Muștele, Cu ușile închise, Morți fără îngropăciune, Diavolul și Bunul Dumnezeu, Sechestrații din Altona)*; RAO International Publishing Company, 2003;
8. Jean-Paul Sartre: *Zidul*; RAO International Publishing Company, București, 1997; traducere de Sanda Oprescu;
9. Jean-Paul Sartre: *Cuvintele. Greța*; trad. de Teodora Cristea, Marius Robescu; RAO Publishing Company, București, 2005
10. Jean-Paul Sartre: *Căile libertății (I. Vârsta înțelepciunii; trad. Sanda Oprescu; II. Amânarea; trad. Sanda Oprescu; III. Cu moartea în suflet; IV. O prietenie ciudată; trad. Alexandra Emilian)*; RAO International Publishing Company, București, 2000
11. Jean-Paul Sartre: *Carnete dintr-un război anapoda*; trad. și pref. de Margareta Gyuresik; Polirom, Iași, 2000
12. Nicolae Balotă: *Literatura franceză de la Villon la zilele noastre*; ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001; vezi „Rătăcirile lui Jean-Paul Sartre prin lumea cuvintelor”, pp.399-410
13. Attila Czock, Jasper Kaldewey, Ursula Klee-Bender: *100 de personalități ale secolului*; trad. de Dragoș Dinulescu; ed. All Educational, București, 2000
14. Ovidiu Drimba: *Scriitori, cărți, personaje: Dicționar de literatură universală*; ed. Saeculum I.O., București, 2002, p.147
15. Paul Surer: *Teatrul francez contemporan*; trad. Sanda Râpeanu; E.P.L.U., București, 1968, pp.268-278
16. Georgeta Horodincă: Jean-Paul Sartre; E.P.L., București, 1964

Victor ȘTIR

Interviul a fost luat în New York, la apartamentul lui Louis Henry Cohn (de la House of Books, Ltd.), un prieten al familiei T. S. Eliot.

Întrebare: Tema care m-ar interesa ar fi despre felul cum scrieți. Mă întreb dacă ați putea vorbi mai mult despre obiceiurile de a scrie. Am auzit că ați compus versuri la mașina de scris.

T. S. Eliot: Parțial la mașina de scris. Mare parte din noua mea piesă, *The Elder Statesman*, a fost scrisă cu creionul și hârtia.

Am dactilografiat-o eu, înainte ca soția mea să lucreze pe ea. Scriind-o eu însumi, i-am adus modificări, unele chiar considerabile. Dar dacă scriu sau dactilografiez o compoziție de o anumită lungime, o piesă de exemplu, înseamnă pentru mine să lucrez cu regularitate, o spun sigur. Cred că trei ore pe zi e maximum cât pot lucra la o compoziție. Mai târziu aş putea doar să stilizez.

Adesea am vrut să lucrez mai mult, dar privind a doua zi textul de după cele trei ore, nu am fost niciodată mulțumit de el. E mai bine să întrerupi și să te gândești la cu totul altceva.

Întrebare: Ați scris vreodată vreunele dintre poemele nondramatice fără program?

Poate *Four Quartets*?

T. S. Eliot: Numai versurile “occasionale”. *Quartets* nu au fost programate.

Bineînțeles, primul a fost scris în ’35, dar cele trei, scrise în timpul războiului, au venit de la sine. În 1939, dacă nu era război aş fi încercat probabil să scriu altceva.

Și cred că e foarte bine că nu am avut prilejul.

Din punctual meu de vedere, ceea ce mi-a făcut bun războiul a fost să mă prevină să scriu altceva, prea repede. Am văzut anumite nereguli la *Family Reunion*, dar cred că a fost mult mai bine că alte scriei posibile au scos capul după cinci ani.

Forma *Quartets* a fost scrisă în cele mai bune condiții în care le-aș fi putut scrie. Am putut să le scriu pe secțiuni și nu au trebuit să aibă aceeași continuitate; nu conta dacă o zi-două nu scriam, cum frecvent se întâmpla cât am lucrat în timpul războiului.

Întrebare: Am menționat unele dintre creațiile dumneavoastră fără să vorbim despre ele.

În *Poetry and Drama* ați vorbit despre ele. Vă întreb dacă ați vrea să vorbiți ceva despre intențiile din *The Elder Statesman*.

T. S. Eliot: Am spus ceva, cred, în *Poetry and Drama* despre scopul idealului meu, care niciodată nu m-am așteptat să fie deplin înțeles. Am început, cu adevărat, de la *The Family Reunion*, pentru că *Murder in the Cathedral* este creația unei perioade ieșite din comun. E scrisă într-o limbă specială, cum procedezi când ai avea de a face cu altă perioadă. Nu am rezolvat niciuna dintre probleme deși am fost interesat de ele. Mai târziu m-am gândit că în *The Family Reunion* am dat prea mare atenție versificației și că am neglijat structura compoziției. Cred că *The Family Reunion* este cea mai bună din toată opera mea poetică, deși nu sunt toate foarte bine ca și construcție.

În *The Cocktail Party* și în *The Confidential Clerk*, am mers mai departe pe calea a ceea ce înseamnă structură. Nici *The Cocktail Party* nu a fost cu totul satisfăcătoare în acest sens.

Se întâmplă uneori, deconcertant, ca unui practician ca mine să nu-i iasă întotdeauna lucrurile construite conform planului pentru succese.

Lumea critică al treilea act al *The Cocktail Party* ca fiind cu ton de epilog ca în *The Confidential Clerk*.

Voiam să schimb lucrurile în al treilea act, în care evenimentele erau mai proaspete. Bineînțeles, *The Confidential Clerk* a fost atât de bine construit, încât au fost unii care credeau că îl programasem ca farsă. Am urmărit să învăț atât de bine tehnica teatrului, încât puteam atunci să nu țin seama de ea. Întotdeauna am simțit că nu e înțelept să calci regulile până când nu știi cum să le respecți.

Sper că *The Elder Statesman* merge mai departe dobândind, în orice caz, mai multă poezie decât *The Confidential Clerk*. Nu simt că am ajuns la stadiul pe care mi l-am dorit și nu cred că voi ajunge, însă mi-ar plăcea să simt că mă apropii câte puțin de fiecare dată.

T.S. Eliot – „Arta Poeziei”

(Fragment, partea a II-a)

Interviu de Donald Hall

Întrebare: Există un model grec în spatele *The Elder Statesman*?

T. S. Eliot: Piesa în background este *Oedipus la Colonus*. Dar aş vrea să mă refer la modelele mele grecești. Întotdeauna le-am privit mai mult ca pe niște puncte de plecare. Aceasta a fost și slăbiciunea piesei *The Family Reunion*; era prea aproape de *Eumenides*. Am încercat să urmez modelul prea literal și asta m-a dus la confuzie, amestecând atitudini precreștine și postcreștine despre problemele conștiinței, păcatului și vinii. Așa, în următoarele trei, am încercat să iau mitul grecesc ca pe un fel de trambulină.

După toate, ceea ce rămâne esențial și permanent în vechile piese, cred că este situația, regândită în termeni moderni, poate lăsa să se dezvolte personaje din ea pe o intrigă nouă.

Acum merg mai departe, mai departe de original. *The Cocktail Party* a avut de a face cu Alcestis, numai că mi-a răsarit în minte ce ar fi fost cu viețile lui Admetus și Alcestis, după ce ea s-ar fi întors din moarte; vreau să spun că dacă nu ar fi fost o pauză, ca aceasta, nu se putea merge mai departe ca înainte. Acei doi oameni erau în mijlocul lucrurilor când am început, și alte personaje s-au dezvoltat din ele. De pildă, Celia, care a ajuns să fie în plus într-o situație, cumva domestică.

Întrebare: Mai țineți la teoria nivelurilor poetice ale dramei (conflict, personaj, dicție, ritm, semnificație) în care credeți la 1932?

T. S. Eliot: Nu mai sunt foarte mult interesați de propriile mele teorii despre teatru poetic, în special, despre cele invocate înainte de 1934. M-am gândit mai puțin la teorii, deoarece mi-am acordat mai mult timp pentru scris teatru.

Întrebare: Prin ce diferă scrierea unei piese de teatru de scrierea unei poezii?

T. S. Eliot: Simt că sunt abordări diferite. Sunt toate diferențele din lume între a scrie o piesă pentru public și o poezie pe care o scrii în primul rând pentru tine însuți, deși, în mod evident nu ar fi împlinită dacă nu ar spune ceva și altora.

Despre un poem poți spune, “Am dat simțirea mea cuvintelor mele pentru mine. Am acum echivalentul în cuvinte pentru ceea ce am simțit mai mult.”

De asemenea, în poezie scrii pentru propria ta voce, ceea ce este foarte important. Te gândești că trebuie să înțelegi ce pregătești să atingă sufletele altor oameni, necunoscuți în momentul în care scrii.

Bineînțeles, nu vreau să spun că nu există momente în piesă când cele două abordări nu converg, când mă gândesc că ar trebui să convergeă. Adesea o face și Shakespeare, când scrie o poezie și gândește în termenii teatrului, actorilor și publicului în același timp. Și cele două lucruri sunt unul și același. Este extraordinar când poți ajunge la acestea. Mie mi se întâmplă numai în momente ciudate.

Întrebare: Ați încercat să verificați expresivitatea versurilor prin actori? Pot ei face mai mult ca versul?

T. S. Eliot: Eu las acestea mai întâi în seama producătorului. Lucru important e să ai un producător care are percepția versului și îl poate călăuzi în felul empatic de a face versuri, tocmai cum te despați de proză sau te apropii de ea. Eu îi ghidez pe actori numai dacă ei îmi cer direct acest lucru. În caz contrar, cred că ar trebui să ceri sfatul lor, prin intermediul producătorului. Lucrul important este să ajungi mai întâi la un consimțământ cu ei și să-i părăsești.

Întrebare: Simțiți că există o tendință generală în opera dumneavoastră, chiar în poezii, care se mișcă de la o audiență mai redusă, la una largă?

T. S. Eliot: Cred că există două elemente în acest caz. Unul este a scrie piese de teatru, ca *Murder in the Cathedral* și *The Family Reunion*, care marchează o diferențiere de a scrie *Four Quartets*. Socotesc că aceasta duce la o mare simplificare a limbii și vorbirii într-un fel care este mai mult decât schimbul cu cititorul tău. Văd că, scris mai târziu *Quartets*, este mai simplu și mai ușor de înțeles ca *The Waste Land* și *Ash Wednesday*.

Câteodată, lucrul pe care încerc să-l spun, problema subiectului, de pildă, poate fi dificilă, dar mie mi se pare că o spun într-un mod simplu.

Celălalt element de luat în seamă, cred că este tocmai experiența și maturitatea. Cred că în poemele timpurii era o problemă, a nu fi capabil să spui mai mult decât ai știut să spui și trebuind să urmărești a pune ceva în cuvinte și ritm; nu ai transmis cuvintelor și nu ai pus ceva într-un mod ușor de înțeles.

Acest fel de obscuritate vine când poetul este încă în faza învățării cum să folosească limbajul. Trebuie să spun ceva într-un mod greoi. Singura alternativă este să nu spui totul în această fază. În cazul *Four Quartets*, nu am putut scrie în stilul *The Waste Land*. În *The Waste Land* nu am fost chiar deranjat dacă nu am înțeles ceea ce spuneam. Aceste lucruri, sunt înțelese mai ușor de oameni cu timpul. Te obișnuiești cu *The Waste Land* sau cu *Ulysses*.

Întrebare: Credeți că *Four Quartets* este cea mai bună operă a dumneavoastră?

T. S. Eliot: Da, și mi-ar plăcea să simt că e primită tot mai bine; a doua oară mai bine ca prima, a treia mai bine ca a doua și a patra mai bine ca toate. În orice caz, acesta este felul în care mă autoflitez.

Întrebare: Aceasta este o chestiune foarte generală, dar eu mă întreb dacă poți da un sfat unui tânăr poet despre disciplina sau atitudinile pe care trebuie să le cultive pentru a-și îmbunătăți arta.

T. S. Eliot: Cred că e îngrozitor să dai sfaturi, în general, și mai cred că cel mai bine pentru un tânăr poet este să-i faci o critică detaliată a unei poezii. Ceartă-l cu el dacă este necesar; spune-i părerea ta, și dacă sunt de făcut anumite generalizări, lasă-l pe el să le facă. Am constatat că persoane diferite au moduri diferite de lucru și de a gândi și acestea le vin în moduri diferite. Când rostești o judecată, nu ești niciodată sigur că este general validă pentru toți poeții sau ți se aplică numai ție.

Cred că nu poate fi ceva mai greșit decât a încerca să-i formezi pe alții după propria ta imagine.

Întrebare: Credeți că e posibil de făcut o generalizare despre faptul că toți poeții buni de acum, mai tineri decât dumneavoastră, par a fi profesori?

T. S. Eliot: Nu știu. Cred că singura generalizare de anumită valoare care se poate întemeia e cea făcută de generația următoare. Tot ce se poate spune acum e că la timpi diferiți, sunt posibilități diferite de a reda o viață sau există limitări diferite ale vieții. Evident un poet a găsit felul de a reda viața din afara poeziei sale. După toate părerile, artiștii realizează foarte mult din ceea ce au învățat, cum de altfel și muzicienii.

Întrebare: Crezi că pentru un poet ar fi cel mai potrivit să nu lucreze altceva în afară de scris și citit?

T. S. Eliot: Nu, cred că ar fi... dar iarăși, se poate vorbi numai despre sine. Este foarte periculos să dai formula unei cariere optime pentru toți, dar eu simt, că dacă aş fi început având independența mijloacelor de trai, dacă nu ar fi trebuit să-mi câștig traiul și mi-aș fi dăruit tot timpul meu creației, așa ceva ar fi avut o influență izolatoare asupra mea.

Întrebare: De ce?

T. S. Eliot: Cred că mi-a făcut foarte bine practicarea altor activități, ca lucrul într-o bancă, sau chiar publicistica. Și mai cred că dificultatea de a nu avea prea mult timp, cum mi-aș fi dorit, m-a presat să mă concentrez. Vreau să spun că m-a reținut să scriu prea mult.

Pericolul, ca regulă, neavând nimic de făcut, se poate scrie prea mult fără concentrare și finisare, ca în cazul textelor mai puține.

Acesta ar fi fost pericolul meu.

Întrebare: Ați încercat conștiincios, acum, să țineți pasul cu poezia pe care o scriu tinerii din Anglia și America?

T. S. Eliot: Nu acum, nu cu conștiinciozitate. Am ținut când citeam revistele și urmăream ca publicist talentele noi. Dar îmbătrânind, nu mai ești destul de încrezător în propriile abilități de a distinge noile genii printre tineri.

Ți-e tot timpul teamă că te duci, cum i-ai văzut ducându-se pe bătrâni.

Întrebare: Am auzit că ați considera că opera dumneavoastră poetică aparține tradiției literaturii americane. Ați putea spune, de ce?

T. S. Eliot: Aș spune că poezia mea are evident mai multe în comun cu cea a distinșilor contemporani americani decât cu ceea ce scrie generația mea în Anglia. De asta sunt sigur.

Întrebare: Credeți că există o legătură cu trecutul american?

T. S. Eliot: Da, există o legătură, dar nu am putut-o arăta mai clară decât o vedeți. Nu ar fi ceea ce este, și îmi imaginez că nu ar fi putut fi așa bună; transpunându-o cu câtă modestie am putut, nu ar fi putut fi ce este dacă aş fi fost născut în Anglia, și nu ar fi fost ce este dacă aş fi rămas în America. E o combinație de lucruri. Dar izvoarele sale, emoția primăvăratecă îi vin din America.

Întrebare: Ultimul lucru. Acum șaisprezece ani ați spus, “Niciun poet onest nu se poate simți tot timpul sigur pe permanen-ta valoare a ceea ce a scris. El poate și-a risipit timpul, și-a răscolit viața pentru nimic.” Simțiți la fel și acum, la șaizeci de ani?

T. S. Eliot: Pot exista poeți onești care simt la fel. Eu nu.

Traducere de **Victor Știr**
după The Paris Review No. 21
Numărul primăvară-vară 1959

Adrian FRĂȚILĂ / TREISPREZECE

Stingher

Au înflorit genunchii și mă poartă
Cât sângelui prea mult nu-i sunt dator
Pământul cât adastă să-mi împartă
Verdeața strâmtă-n care să cobor

Până dezleg întoarsa lunii față
În catedrala ochiului stingher
Până când polii tâmpelor îngheață
Și-s prea departe focurile-n cer.

Cu zâmbete ucis

Cândva singurătatea m-a purtat
Cum duc bărbați pe umeri alt bărbat
Și m-am trezit în templul unui vis
Însă a fost cu zâmbete ucis

Iar flautul turnat din duh de zeu
Slăvea osânda sufletului meu
Prin trandafiri impudic de aprinși
Zvârliți în răni celor nedrept învinși.

Clovn

Sunt clovnul
În arenă bun la toate –
Un zâmbet măturat
Sub reflector –

Care-și desfide
Rănile pictate
Și nu-nțelegi
Că-ntr-adevăr îl dor.

Puntea

Umbra se-ntinde ca un braț molău
Murmur de leagăn pălpăie departe
Bate talanga cumpenelor sparte
În templul cald al bobului de grâu

Îmi taie râul calea către mine
Pe punte înserează timpuriu
Umbra lungeste puntea și nu știu
Dacă-s cel de la mal ori cel ce vine.

Focul nu-i la cer

Foșnește a-ndoielii crudă floare
Strivită-n rugă sub genunchii goi
M-aș sprijini de-un umăr – dar mă voi
Propti în sinea mea-n continuare

De-ar fi să pierd promisa înălțare
Refuz doar cu smerenie s-o cer
Și ard strigând că focul nu-i la cer
Ci numai în ființa care doare.

Ecouri albe

Vine un ceas care când bate cere
Urma ce-nfuge haita în cirezi
La polul nord se vând grăsimi și vezi
Cum de la țărmoni se desprind galere

Și nici nu știi măcar dacă mai ninge
Prin veacul tras pe diamante reci
Dacă zăpezile prin care treci
Sunt doar ecouri albe-ntr-ene meninge.

Stea bolnavă

Iarba s-a-mplântat în cer
Ca tășuri cu otravă
Urmele sub fiare pier
Sângele e-o stea bolnavă

Și nici milă nu mai am
Între lacrimi să se-ascunză
Înflorind omizi pe ram
Moartea urcă dinspre frunză.

Tăcerea

Păianjeni orbi lucrează
Bătută țesătură
Și nu mai e vibrare
În clopot să se zbată

Cuvântul, iar, stigmatul
Muțeniei îndură
O nară ne respiră
Ușor ca niciodată.

Tablou contemporan

Priveliște mimând semiramide
Pe-o lucrătură de paing
Potcoavele cu flăcări zburătoare
În cavalcada sângelui se sting

Tapetul sus dilată amănunte
Să-ncapă orizontul cât mai jos
Unde-a rămas o pată de țărână
Și-acest albastru dureros.

Uscăciune

De unde-atâta uscăciune
Adun în mine și mă-nfurii
Ca un calif escaladând
Munții de sare ai căldurii

Nu te mai zbate, cal de rând
Pământul are turnuri joase
Zărilor astea-ncap ușor
Între pereții unei case.

Strigând în pustiu

Cineva poate crede că-n pustiu
Într-un turn de nisip ard măsura
Dar cine măsoară cu sângele lui
Cuvântul și sarea ce-ațăță arsura

Pârjolul pătrunde-ntr-ene tâmples și strig
Prin aerul încins cât mai pot
Până la voi strigătul se face
O insulă umedă de tot.

Silabisind o dună arzătoare

Cuvântul are conturul sângelui meu
Silabisind o dună arzătoare
Nu șovăiți la marginile lui –
Ține-n adânc miresme și răcoare

Solvind ale mirajului zăvoare
Străfulgeră sub clopotul marin
În loc de păsări forma lor de aer –
Pe care însumi am suflat puțin.

Mai sus ca iarba

E oare cineva
Care să știe –
Cât stăm mai sus ca iarba
Cu puțin –

Că-n veacul
Dumicat cu frenezie
Sunt răstignit pe-acest poem?
Amin.

Dan CULCER / Din Jurnalul unui vulcanolog (IX)

Augustin Buzura. Iepurii de odinioară au îmbrăcat blănuri de tigri

http://www.romlit.ro/augustin_buzura_iepurii_de_odinioar_au_mbreat_blnuri_de_tigri

«Oricum, se vede clar că ne facem singuri mai mult rău decât orice dușman. Am mai spus-o de atâtea ori, cultura costă, dar prostia costă infinit mai mult! Acolo unde nu a călcat picior de soldat rus niciodată, au ajuns Tolstoi și Dostoievski, de exemplu. Și victoria lor este definitivă. Asta este la îndemâna cui dorește să observe. Prin oricât de mari greutăți ar trece o țară, un popor, nimeni, dar absolut nimeni, indiferent pe ce treaptă ierarhică s-ar afla, nu are voie să-și desconsidere cultura, spiritul, adică identitatea comunității, fără consecințe catastrofale. Sigur că am fost tentat de foarte multe ori să plec căci ajuns la o vârstă când timpul are alt înțeles și când te torturează personajele cărților nescrise, trebuie să alegi. Și probabil că așa fi plecat demult, dacă nu m-ar fi întârâtat adversitatea unora, mai ales cărora le-am făcut bine! Sau a celor necunoscuți cu care nu am avut de împărțit nimic niciodată. Unii au mers până acolo încât au ajuns să se bucure în scris, în presă, că am avut o anume suferință organică. La noi se pare că insuccesul cel mai mare îl are tocmai succesul!»

Norman Manea, săpunul Bob Germandre și săpunurile imăginare

«*O mână spală pe alta și săpunul Bob Germandre pe amândouă.*»

Ion Coja se întreabă de ce nu a apărut o literatură în limba română care să evoce tragedia morții unor evrei în Transnistria. Literatură ca atare, adică beletristică în limba română sau scrisă de autori din România, nu există, poate, sau nu a apărut în România. Există însă niște broșuri pe care Ion Coja nu le citează măcar în treacăt (e deci prea categoric) sau nu le cunoaște. E vorba de câteva broșuri semnate de publicistul evreu Marius Mircu, tipărite imediat după război. Ele sunt disponibile în depozitul de cărți scanate, numerizate, ale unei mari biblioteci.

Notăm că Marius Mircu este unul din primii autori care colportează zvonul sinistru, maipulatoriu despre săpunul care ar fi fost fabricat de naziști din grăsimea unor evrei uciși. Informațiile adunate vin de la martori, unul declarând că a lucrat chiar la fabricarea acestui săpun care s-a dovedit a fi un zvon delirant. Dar unele sunt atât de absolute încât nu pot fi credibile nici istoric, nici tehnic. Nu afirm că nu au existat masacre ale căror victime să fi fost evrei sau ne-evrei în spatele frontului, în lagăre de concentrare sau de muncă și nu pe câmpul de luptă. Dar genul de descrieri acumulate în anumite broșuri cu caracter de publicistică, de propagandă, inclusiv afirmații scabroase și delirante inserate de Matatia Carp în cele două volume de «documente» editate de el, de genul ungerii osiilor unor care cu sângele victimelor ebree, aparțin aceleiași atmosfere de delir paranoic precum narațiunea despre producția de săpun descrisă în textul de mai jos. *Story telling pur.*

«PURIFICARE NAȚIONALĂ. Din ordinul guvernului Antonescu

și în baza unei hotărâri luate la o conferință ce a avut loc la Președinția Consiliului de Miniștri, cu câteva zile înainte de începere ostilităților împotriva Rusiei Sovietice, toți locuitorii evrei ai Basarabiei au fost executați pe loc, fără nici o judecată, imediat după ocuparea localității unde trăiau.»

Indicăm aici titlurile acestor prime trei broșuri. Mai erau anunțate Pogromul de la Dorohoi

Pogromul de la Cernăuți, Pogromul de la București, Pogromurile din Transnistria, la aceiași editură

MARIUS MIRCU, POGROMURILE DIN BUCOVINA ȘI DOROHOI, Editura GLOB, București, 1945

MARIUS MIRCU, POGROMUL DELA IAȘI (29 IUNIE 1941), EDITURA GLOB, București f.a.

MARIUS MIRCU, *POGROMURILE DIN BASARABIA și alte căteva întâmplări. Contribuții la istoria încercării de exterminare a Evreilor.* Editura «GLOB» București, 1947.

În interiorul ultimei broșuri, la pagina 3, se precizează că «Materialul pentru această broșura l-am cules din destăinuirile ce mi le-au făcut martori oculari. scrisorile, caietele, carnetele, ce mi-au fost trimise, mărturiile făcute în fața Tribunalului Poporului din București, reportaje publicate de ziarele *Scânțeia, România liberă, Mântuirea, Curierul israelit, Viața evreească*, etc.»

Cităm primul paragraf al broșurii în „Universul” din 24 Septembrie 1941, Elefterie Negel, ziaristul despre care se spune că ar fi evreu botezat, și ale cărui reportaje dintre Prut și Bug au fost tot atâtea provocări mârșave împotriva evreilor, publica un interviu cu guvernatorul Basarabiei, General Voiculescu, în care citim „Cea mai mare parte din tineretul evreesc comunist, a părăsit provincia (Basarabia) odată cu armatele sovietice. Ne-au rămas aici copii, femeile și bătrânii neputincioși, săraci, lipsiți de mijloace, incapabili de a-și procura hrana prin muncă. Este necesar ca comunitățile evreești de peste Prut să le vină în ajutor. Pentru a asigura liniștea în spatele frontului, pentru a pune o stavilă propagandei comuniste dusă de acești evrei, i-am băgat pe toți în ghetouri lagăre”.

Ce s’a făcut cu acești periculoși evrei NEPUTINCIOȘI, vom vedea mai departe, în tot restul cărții.” - scrie Marius Mircu.

Un capitol este integral dedicat zvonului despre săpun. E prezentată ca o realitate care ar avea chiar și o istorie, antecedente, un soi de specificitatea germană.

XIV. R. J. F. (Reine Judisches Fett)

O parte din evreii măcelăriți în lagărele hitleriste din Germania, au fost înmormântați joi 15 Noiembrie 1945 la cimitirul evreesc de pe Șoseaua Giurgiului. Sub formă de săpun. Hitler declarase că misiunea lui e să transforme lumea, omenirea. A început cu supuși, i-a transformat în bestii. Țara și-a transformat-o într-un abator și într-un bârlog de bandiți. Orașele și țărilor străine ocupate de el, au fost transformate în ruine. Populația și prizonierii, în cadavre. Pe evrei i-a transformat în săpun. Hitler era pe cale să se țină de cuvânt. Lumea și omenirea erau gata să fie în întregime transformate. Dacă...

EVREI ÎN LĂDIȚE. Civilizația unei țări se măsoară, cum se spune, după cantitatea de săpun consumată. În cazul acesta, Germania hitleristă a fost o țară teribil de civilizată,

judecând după cantitățile uriașe de săpun consumate în timpul ultimului război. Numai că „civilizația” Germaniei hitleriste se judecă după cantitatea de săpun fabricată din evrei. În raportul ce-l făceau comandanții lagărelor hitleriste, nu spuneau ca au asasinat atâtea sute de mii de evrei ci că au fabricat atâtea tone de săpun. Nu pentru că se fereau. Dimpotrivă

vom vedea se mândreau. Dar cifrele astfel prezentate erau mai practice se vedea imediat rezultatul, folosul. Încă din războiul trecut, germanii fabricau săpun din cadavrele luptătorilor. Aveau fabrici speciale care se numeau, inofensiv, fabrici pentru utilizarea cadavrelor”. Germanii sunt renumiți ca organizatori desăvârșiți. Hitler era și el un organizator desăvârșit. A pregătit războiul în cele mai mici amănunte. Între principalele pregătiri, au fost și mai multe fabrici mari de săpun. Războiul, se știe, este un lucru murdar pentru cel care-l provoacă. Trebuie, deci, săpun. Față de măcelul pe [45] care îl pregătea, Hitler știa că va avea destulă materie primă ca să susțină mai multe fabrici. Îi trebuia săpun mult. Cu săpunul fabricat din grăsimea victimelor sale, Hitler vroia să spele mâinile călăilor acestora.

CEL MAI BUN SĂPUN DE RAS. Am stat de vorbă cu un soldat român care a avut nefericirea să facă parte din armata germană hitleristă. Adică din grămada de soldați trimiși de Antonescu în Germania, unde au fost integrați în armata hitleristă, ca ZĂLOG că stăpânul lor va fi un supus desăvârșit. E vorba de Lotici Nicolae, locuind actualmente în București,

str. Aviator Iliescu 17. Lotici își amintește că chiar din primele săptămâni ale războiului, fiecare ostaș, german sau nu, a primit câte un săpun nou, cu inscripția R.J.F. Își închipuiau

că e marca unei fabrici. În fiecare lună primeau câte un săpun la fel. Unul de toaletă (parfumat), altul de ras. Era un săpun foarte bun, spornic, de aceea, deși mic, ținea o lună

întreagă. Nu făcea spumă prea îmbelșugată (deci nu se uza prea mult), dar curăța minunat ajungea să-l freci de 2-3 ori pe mână. Numai armata folosea acest săpun.

Soldații străini au bănuit ceva, la un moment dat. Nemții au dat din, umeri nu știau nimic”. Soldații străini au devenit tot mai bănuitori în plin război, un săpun atât de bun, dar când li

s-au adus, într-o zi, câteva bidoane cu untură de gătit, cu aceeași inscripție: R.J.F., bănuiala lor a încetat doar n-or sa mănânce... Totuși, soldații hitleriști erau nespus de fericiți când vedeau aceasta inscripție.

E MARE SĂRBĂTOARE ÎN ORAȘ. Mai avem mărturia doctoriței Petricescu din Cernăuți, azi în București. Mama ei era căsătorită cu un german. Când germanii din Cernăuți au

fost repatriați, mama d-nei Petricescu și-a urmat soțul. Au locuit la Auschwitz. Soțul murind, soția s-a înapoiat, în 1943, în România. Și a povestit ca a văzut lângă Auschwitz fabricile de săpun din cadavrele evreilor. Întreaga populație cunoștea, acolo, acest lucru și era încântată. Pe de altă parte era indignată că numai armata beneficiază de asemenea săpun. S-au depus stăruințe chiar pe lângă Führer cel puțin localitatea unde se fabrică, să aibă aceasta favoare. Când s-a adus populației primul transport din acest săpun, s-a declarat sărbătoare oficială în oraș. Lădițele au fost primite la gară, cu toată pompa, de însuși primarul. Se pregătiseră liste cu numele cetățenilor celor mai virtuoși. Li s-a dat câte un săpun de onoare și au mers cu toți, notabilități și personalități, la baia publică a orașului, unde au inaugurat folosirea săpunului din grăsime de evreu. Hitleriștii, de altfel, nu se fereau să se știe proveniența săpunului. De aceea și puseseră inscripția R. J. F. (Reine Jildisches Fett = grăsime de evreu). N-aveau sa dea poporului alte beneficii din partea regimului, și le-au dat cel puțin marea satisfacție să spele cu acest săpun. Nu rufe! ci corpul, mâinile, fața. Aceeași grăsime intra și în compoziția unei paste de dinți, tot pentru armată. Resturile rămase după fabricarea săpunului, erau transformate în hrană pentru vite sau înghrășăminte pentru ogoare. Așa cum foloseau drept înghrășăminte și cenușa cadavrelor arse.

RISIPA DE GRĂSIME. S-au găsit și la noi în țară câteva bestii care să se gândească să fabrice săpun din grăsimea evreilor asasinați. În trenul celebru care a transportat o parte din victimele

măcelului de la Iași, din cauza căldurii extrem de mari, sângele și grăsimea morților schingiuiți acopereau podeaua unora din vagoane, în straturi apreciable. Cei vii se bălăceau în sângele și grăsimea celor morți. În unele vagoane, stratul de grăsime trecea de genunchii celor în picioare.

La Roman, unde vagoanele au fost curățate, s-au găsit doi locuitori care au sustras câteva căldări cu grăsime amestecată cu sânge. Prinși de o sentinelă, au declarat că vor să facă săpun.

Stăpânirea de-atunci s-a amuzat, și în fața unei intenții atât de inofensive, a pus imediat în libertate pe cei doi locuitori.

CA SĂ APROVIZIONEZE ECONOMATELE. Cu toate astea, iată că și pe la noi a ajuns săpunul coreligionarilor noștri.

Era din belșug și ar fi putut umple întreaga lume. Dar, cum am arătat, nu oricine putea avea onoarea să se spele cu asemenea săpun. Doar armata hitleristă, cea care avea rolul (p. 70) de a furniza neconțin materie primă pentru fabricile care la rândul lor le furnizau neconținut săpun...

Soldații hitleriști care au năpădit România, se curățau și ei, firește, cu acest săpun. Aduseseră provizii mari.

Când Armata Roșie a măturat forța „irezistibilă” a lui Hitler, din părțile noastre, surpriza și iuțeala au fost așa de mari, încât hitleriștii au uitat totul aici, unii însăși pielea lor. Între altele, au lăsat și cantități mari de săpun, mai ales la Brăila și Galați.

Acest săpun a intrat pe mâna unor negustori-bandiți care au socotit să se îmbogățească și cu asemenea marfă. Săpunul a fost vândut, pe sub mână, în multe orașe din țară, mai ales în București și Brașov. La fabrici (pentru economatele lucrătorilor) și la numeroase frizerii.

COMERȚ CU RĂMĂȘIȚELE SEMENILOR NOȘTRI. Acum când luni s-a prezentat d-lui dr. Rosen, președintele secției Cultului din Comunitatea Evreilor București, un frizer de pe Calea Văcărești, care a arătat că i s-a oferit spre cumpărare un săpun ciudat, poartă inscripția R. J. F., fiecare bucată are ștanțat alt număr de ordine, prin urmare e militar. A încercat săpunul în prăvălia lui, este excepțional și se oferă în cantități mari, la bursa neagră”.

Pe de altă parte, d. ing Vinograd de la fabrica Postăvăria Română” din București (Șos. Pantelimon) a comunicat d-lui șef rabin dr. Șafran că a cumpărat pentru lucrători câteva sute de bucăți de săpun de același fel. Și „Uzinele Române” (tot Șos. Pantelimon), prin d. Iosef Galanter, cumpăraseră din acest săpun și-l împărțiseră lucrătorilor dar când lucrătorii au aflat de proveniența săpunului, l-au adus înapoi imediat, înainte de a le cere cineva acest lucru.

Și alte fabrici au cumpărat din acest săpun. La fel numeroși frizeri. Mulți l-au depus la „Sacra”, Societate de înmormântări.

Dar unii au socotit că e mai bine să nu suferi ei vreo pagubă și l-au utilizat. Adică l-au dat lucrătorilor să-l folosească.

De aceea, un anonim s-a prezentat la Sacra și a pus la dispoziție o sumă nelimitată, pentru a se recupera acest săpun, Bandiții au prins de veste și vor să-l vândă cât mai scump.

Continuare în pag. 15

Din *Jurnalul unui vulcanolog* (IX)

Urmare din pag. 14

Iată pentru ce se adună cu mare greutate.

Până în prezent a fost strânsă o foarte mică parte, în București 1.500 bucăți. Nu știau ce să facă cu acest săpun (p. 7) pentru prima dată evreii care au avut în fața lor, în decursul istoriei, atâtea probleme se aflau înaintea unui asemenea caz.

Sfatul rabinic, întrunit, a interzis folosirea oricărui săpun de proveniență germană și a hotărât ca săpunul găsit să fie înmormântat, el reprezentând rămășițele semenilor noștri.

ÎNMORMÂNTAREA neobișnuită a avut loc Joi 15 Noiembrie, la ora 4 după masă.

Au asistat numeroși rabini, între care Baronul Halm Lilordhe Roller din Tg.Neamț, Eminența Sa d. Șef Rabin dr. Alex. Șafran, dr. A. Beck, dr. Rosen, președintele secției Cultului, Haim Rabinovici, Efraim Landau, Baruch Glanz, Zissu Landman, etc. Apoi poetul Jacob Gropper, Moise Goldstein vicepreședintele secției Cultului, Lazăr Eckstein, Hers Rabinsohn-Paucker, etc. etc. Din partea Soc. Sacra, d-nii Kestenbaum, președinte, Schieffer, vice-președinte, Hafner, etc.

S-a încheiat un hrisov în limba ebraică, cu următorul conținut:

Astăzi, Joi, în a cincea zi a săptămânii, în a zecea zi a lunii Kislev, anul 5706, s-au strâns capii obștii, în cimitirul cel nou de pe Șoseaua Giurgiului, pentru a încredința țărânei rămășițele sularilor sfinte, distruse de către nelegiuții în anii de prigoană, și să înmormânteze săpunul făcut din trupurile martirilor, evrei.

Sfatul rabinic din Capitala București, în frunte cu șeful rabin, au înălțat cântece de jale și de slavă...”

Doă care mortuare cuprindeau numeroase săculețe cu săpunul blestemat. Un cilindru mare, de ciment și o oală mare de lut, cuprindeau resturile sularilor sfinte distruse în București în timpul rebeliunii legionare, precum și în Bucovina, Ardeal, etc. Se mai aflau acolo diferite obiecte fabricate din resturile sularilor sfinte, un portofel căptușit cu pergament, ghetе cu brânuri sau căptușeală din pergament, tefilimi ruți, etc. Se mai aflau numeroși saci cu pagini răzlețe din cărți de rugăciuni și alte cărți sfinte, furate din sinagogi și vândute negustorilor ca hârtie de împachetat.

O ceremonie simplă, sobră. Fără coroane, fără flori, fără familie, fără discursuri.

În loc de cosciugesaci, oale și lădițe. În loc de cadavre 1.500 bucăți de săpun, 1.500 de eroi anonimi. În loc de familie(p. 72) câteva mame, ai căror copii sunt dispăruți, nu se știe unde un tată care știe că fiul său a fost dus într-un lagăr din Germania, o logodnică pe toata viața un Muir scăpat de la Auschwitz, care a ajutat cu mâinile lui, bineînțeles nu de bunăvoie, la fabricarea săpunului R. J. F.

Una din mame a insistat să se desfacă o lădiță cu săpun. A luat în mână o bucată. A izbucnit în țipete „dacă acesta e fiul meu ?” Ar fi vrut s-o păstreze. Sau s-o înmormânteze aparte, într-un cosciug scump, cu un monument frumos.

Fiecare rabin a recitat câte un psalm.

Au intrat păgâni în reședința noastră, ne-au pângărit altarele, au dat pradă păsărilor cerului, trupurile credincioșilor tăi...”

Privește, Doamne, din Ceruriam devenit hula și batjocura dușmanilor noștri, am fost socotiți ca turma la tăiere, uciși, dați pierzaniei...”

Kadisul, în numele părinților și fiilor celor 1.500 de bucăți de săpun, a fost rostit de d. șef rabin dr. Al. Șafran.

Rămășițele sularilor sfinte au fost înhumate acolo unde se află îngropate victimele rebeliunii legionare. Săpunul a fost îngropat în osuarul din fața cimitirului, unde se adăpostesc osemintele date afară, de trecutul regim, din răposatul cimitir Sevastopol.

Rabinii au ajutat cu mâna lor să se depună sacii, pachetele, lădițele...

Când am plecat de-acolo, cerul plângea mărunț și des.

Oamenii, însă, ei erau hotărâți.

CUM A FOST CU PUTINȚĂ se întreba, nu demult, într-un articol de ziar, scriitorul Ieronim Șerbu, vorbind de înmormântarea săpunului. Cine a putut să prefacă privirea unei femei, bătaia de inimă a copilului, visurile tânărului, într-o bucată amorfă de săpun,...

Cine? Aceiași oameni care au smuls și danturile de aur ale deportaților, ca să le vândă unor financiari elvețieni, părul și pielea lor, spre a face perne, abajururi, diferite obiecte ale avioanelor, aceiași care au industrializat trupul întreg al celor schingiuiți și apoi asasinați.

Ani de zile, industria germană a lucrat cu materii prime furnizate de cadavrele captivilor lor. Sau de către viitoarele cadavre (păr, dinți, etc.) (p. 73)

Tehnicienii germani au făcut cercetări și calcule migăloase ca nimic să nu se piardă din victimele lor, totul să fie utilizat.

S-au găsit note și socoteli stabilind valoarea în monetă germană a fiecărui cadavru. Cadavru, adică materialele diferite cuprinse într-un corp, din care savanții germani scoteau 900 creioane, 2000 chibrituri, un cui de fier, var pentru spoit un coteț, etc. etc.

În primul război mondial, nemții fabricau săpun din trupurile câinilor furnizați de hingheri. De astădată, nemții au evoluat, câinii au fost înlocuiți cu oameni iar săpunul n-a mai fost de rufe, ci de toaletă, colorat, parfumat.

Nemții n-au ucis pe evrei numai pentru că erau evrei. Au schingiuit, doar, și ucis, tot atât de conștiincios și ruși, polonezi, francezi, olandezi. Nemții disprețuiau toate celelalte popoare, urau tot ce nu

era neamț. Nici ei între ei nu se prețuiau mai mult, se considerau un număr, un sclav. Dacă au luat grăsimе numai din evrei, e pentru că războiul n-a ținut mai mult. Au început cu evreii, pentru că erau mai mulți și erau cei dintâi. Când evreii s-ar fi isprăvit, am fi avut grăsimе curată de rus, de francez, etc.”.

Și noi vom fi odată săpun. Nu este exclus căci odată cu victimele, n-au fost îngropați și călăii. Nici amintirea lor.

Nici urmașii și aliații lor. Nici complicii, unii aflați chiar printre noi. Câtă vreme aceia vor mai trăi, nu este exclus ca și noi să ne întâlnim odată într-o lădiță cu săpun R. J. F.

Iar în ce privește comportarea deosebit de politicoasă a evreilor, în tot timpul masacrelor, pretutindeni, se pare că, atunci când ne atacă bestiiile, n-are nici o importanță dacă avem sau n-avem vreo vină, după cum nu ne favorizează cu nimic dacă stăm cuminți și ne lăsăm măcelăriți ca boii...» (**Extras din cartea lui Marius Mircu, care reproduce mai sus, de fapt, un articol delirant extras din ziarul „Unirea”, an. 1 Nr. 4, 23 Noiembrie 1945.)**

Tot ce scrie Marius Mircu mai sus reprezintă unul din simptomele cele mai grave ale crizei de identitate a evreilor europeni. După traumatismul morții în lagărele de muncă și tratamentul dezumanizant la care au fost supuși cei internați, amenințarea morții, foamei și bolii a indus halucinații colective. De care liderii prezenți la diversele ceremonii descrise cu lux de amănunte grotești, scabroase sau macabre de Marius Mircu, nu s-au lepădat public și explicit, din păcate pentru adevăr și pentru vindecarea de paranoia colectivă. Nici măcar marele rabin Al. Șafran, personalitate de seamă a comunității ebraice din România și apoi din Elveția nu a avut curajul să facă amendă onorabilă în memoriile sale. Pentru alți lideri însă, nu e prea târziu. Altfel aceste „exagerări”, fără nici un temei, subminează credibilitatea mărturiilor victimelor din perioada imediat postbelică, lucru teribil de dăunător pentru memoria colectivă a evreilor ca și a ne-evreilor din Europa, deci pentru identitatea lor.

Există meseria de Critic literar. O definiție de după 1989

Critic literar Poziționarea Ocupației de Critic literar în COR (potrivit ISCO-88-COM și ISCO-88) :

- 2 - Specialiști cu ocupații intelectuale și științifice (grupa majoră)
- 24 - Alți specialiști cu ocupații intelectuale și științifice (subgrupa majoră)
- 245 - Scriitori și artiști creatori, interpreți și asimilați (grupa minoră)
- 245124 - Codul ocupației de Critic literar

Critic literar Nivelul de studii (scoală absolvită) cerut pentru ocupația de Critic literar este 4.

Critic literar Descrierea Grupei Majore din care face parte ocupația de Critic literar.

Specialiștii cu ocupații intelectuale și științifice îndeplinesc sarcini profesionale care necesită cunoștințe de înalt nivel în științe fizice, biologice, sociale și umane; întreprind analize și cercetări, elaborează concepte, teorii și metode; aplică în practică cunoștințele dobândite sau avizează lucrări realizate în domeniul respectiv; predau în învățământ de diverse grade, teoria și practica uneia sau a mai multor discipline; instruiesc și educă persoane handicapate; oferă consultații în domeniul comercial, juridic și social; creează și interpretează opere de artă; susțin comunicări științifice și întocmesc rapoarte.

Critic literar Descrierea SubGrupei Majore din care face parte ocupația de Critic literar.

Specialiștii cu ocupații intelectuale și științifice, altele decât cele clasificate în subgrupele majore anterioare, efectuează cercetări teoretice și aplicative în domeniul difuzării informației, organizării și conducerii afacerilor, filozofiei, filologiei, sociologiei și altor științe sociale și artei; practică dreptul, concep, creează sau execută opere de artă; îmbogățesc sau aplică cunoștințele dobândite prin studiul comportamentelor individuale sau colective precum și al doctrinelor, conceptelor, teoriilor, sistemelor și organismelor filozofice, politice, economice, juridice, religioase și altele; întocmesc rapoarte de specialitate, susțin comunicări științifice și publică lucrări.

Critic literar Descrierea Grupei de Bază (minore) din care face parte ocupația de Critic literar.

Scriitorii, artiștii creatori și interpreții concep și creează opere literare, dramatice, muzicale sau alte opere de artă; apreciază operele realizate de autori; sculptează, pictează gravează sau restaurează opere de artă, compun muzică, dansează sau interpretează roluri în diferite reprezentații, sau le regizează.

În jurnalul său, *Pentru buna întrebuintare a timpului*, scriitorul român Radu Petrescu consemnează, între 1971 și 1976, multe observații importante, de repus în circulație. Ediția integrală a Jurnalului, realizată de Editura Paralela 45 nu mai este disponibilă. Nu există o versiune ebook. De ce ?

Vasile GOGEA

Maramureșul și maramureșenii în Primul Război Mondial

O impresionantă lucrare de istorie „locală”, dar integrată firesc în orizontul larg al unui eveniment mondial, a apărut recent la Editura *Grinta* (2014).

Este vorba despre *Maramureșul și maramureșenii în Primul Război Mondial*, sinteză bazată pe cercetarea a zeci de arhive, militare și civile și pe sute de documente (unele inedite) și fotografii, semnată de **Laurențiu Batin**. Autorul ridică la un nou nivel experiența acumulată cu realizarea amplei monografii *Berberști – Credință, oameni și tradiții* (Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2013), dar se folosește (nefiind un istoric de profesie, ci doar un „iubitor de istorie”, mai cu seamă a aceleia care se referă la locurile de baștină) și de abilitățile dobândite ca ofițer (este comandantul grănicerilor din Maramureș).

În cele nouă capitole ale volumului (format mare, aproape cinci sute de pagini) sunt inventariate, tactic, strategic și istoric, operațiunile militare ale maramureșenilor combatanți pe fronturile din primul război mondial. „Ancheta” unui impresio-nant număr de documente din colecții particulare, hărți militare, surse bibliografice din arhivele române, maghiare, poloneze, ucrainene este completată cu cercetarea, la fața locului, a unor obiective militare, adăposturi și construcții militare dar și cimitire ale militarilor români. Așa cum, îndreptățit notează academicianul Alexandru Surdu în prefață, „Din paginile cărții ne privesc ochii eroilor știuți și neștiuți, care au dovedit spirit de sacrificiu și eroism atât pe front, cât și în locurile în care au trăit, suportând represaliile autorităților: arestări, domiciliu forțat, deportări, interzicerea unor drepturi și chiar condamnarea la moarte.” „Poveștile” Regimentului 85 Infanterie Sighet, sau ale Regimentului III Vânători german, au, în economia lucrării, dimensiunile și semnificațiile unor adevărate epopei.

Citez și eu, aici, din documentul scris pe pergament, în limba latină, la 20 decembrie 1917, și înmînat Regelui în ziua de Crăciun, din partea Comenzii Regimentului 85 Sighet, împreună cu o stemă din aur a acestuia:

„Alteței Voastre imperiale și regale! Regimentul 85 Infanterie imperial și regal, constituit din fiii județelor Maramureș și Ugocea, care și-a ocupat locul în acest război mondial cu un curaj de nestrămutat și a încununat cu glorie numele „85” la Pawlowka, Magierow, Sklo, râul San, Cracovia, Piotrkow, Manilowa, Borsuk și muntele Kosiolata, Lutkow, Tamanowicw, Cziscki, Mosciska, și Janow pe muntele Lisagora, Barszcowicw și Kamionka-Strumilow, la râul Bug, Toporow, Gontowa și Lupuszo, la râul Ikwa, Tarnawka, Radziwillow, Ponikowica și Wysocko și în multe alte bătălii și confruntări, vă înmînează cu omagiu, Alteței Voastre, această stemă a Regimentului, ca un simbol al fidelității neprecupețite și ca o amintire veșnică a luptelor glorioase.

Câmpul de bătălie rusesc, ziua 20, luna decembrie, anul 1917.

Colonel Pfalz Rudolf de Gontowa, Comandantul Regimentului și adjunctul său, maioe Matyas Sandor de Pava.”

Maramureșenii, așa cum scria un alt ofițer de pe front, „*pot să privească înapoi cu mândrie spre întregul război mondial. În toate situațiile au păstrat onoarea armelor lor.*” Onoarea și conștiința națională. Căci nu au ezitat să continue lupta și pentru făurirea României Mari, și pentru apărarea (pînă în 1921-1922) a frontierelor românești de încercările de pătrundere ale trupelor bolșevizate deja, fie ale Ucrainei, fie ale Ungariei. Conexînd cu informațiile oferite de regretatul poet, prozator și istoric Marian Nicolae Tomi, într-o altă lucrare fundamentală pentru cunoașterea Maramureșului, apărută de asemenea la Editura *Grinta* (2005), *Maramureșul istoric în date*, putem să ne facem o idee mai exactă despre “costurile” plătite pentru această *onoare*: „...dintre românii din Maramureș au fost mobilizați în armata austro-ungară 10.398 persoane (98,9% dintre ei erau plugari). Dintre aceștia 1.208 au murit, 1.651 s-au întors cu diferite invalidități, iar 1.040 au fost dați dispăruți. În urma războiului în Maramureș au rămas 1.039 văduve și 2.556 copii orfani.”

Lucrarea comisarului Laurențiu Batin se adaugă fericit efortului de recuperare a istoriei primului război mondial pentru români, în special a anilor 1914-1916, ani pentru care istoriografia comunistă a lăsat „pagini albe” (în fapt, maculate de minciună), participarea la război a românilor din afara granițelor Vechiului Regat al României fiind, în chip vinovat, ignorată. Dar, oferă, în același timp, și o deschidere spre studierea aprofundată a unei *teme* de fundal a istoriei Transilvaniei, în ansamblu și a Maramureșului, în special: „fidelitatea dinastică în mentalitatea colectivă a românilor din cuprinsul monarhiei habsburgice”.

Dacă în tratarea temei, atît în extensiune cît și în detaliu, autorul păstrează obiectivitatea și moderația cercetătorului, la lectura cărții, cititorul, chiar nemaramureșan fiind, își va reprima cu greu un spontan atașament emoțional.

Aura Cristi & Peter Thabit Jones: Lăsați fluturii să zboare

ALEXANDRU ZOTTA

Nu am descoperit în versurile Aurei Cristi cuprinse în volumul **Lasafi fluturii să zboare** (Poezia, Iași, 2014), alături de ale poetului galez Peter Thabit Jones, un principiu structurator care să le imprime coerența unui ciclu unitar. Cu toată diversitatea lor, poemele Aurei Cristi constituie, tematic, o reconfirmare a viziunii dezvăluite în volumele anterioare, (în special în **Sfera frigului**, Editura Contemporanul, 2011), viziune alimentată din abundență, poate chiar în totalitate, de o filosofie existențialistă. Originalitatea acestor versuri nu constă propriu-zis în ideatica poemelor, ci în percepția și configurarea personală a principalelor concepte ale acestei filosofii, determinată de particularitățile experienței de cunoaștere și, mai cu seamă, de viață ale autoarei.

Poemul care dă și titlul volumului, inspirat ales de traducătoarea Olimpia Iacob, este poate mai puțin o exhortație, cum ar pretinde imperativul verbal, și mai mult o concesie făcută semenilor întru viețuire a un deținător al unui adevăr dobândit printr-o edificatoare experiență. Poemul cu acest titlu indică libertatea de manifestare a efemerului, concretizat, spre percepere senzorială, prin fluturi, păsări, în șirul căruia se cuprind însă și poezii : *„Lăsați poezii în ei să se stingă / și să cânte. Să cânte / să construiască castele de nisip / și temple din aerul murdar și sfânt, / să înalțe castele, murind / în următoarea secundă”* întrucât, potrivit alcătuirii și rânduielilor vieții și lumii, *„Dincolo de râul Lethe totul / va fi spintecat de o aură văzută / doar când moartea ne va împunge / scâncind – în coasta a șaptea – cu botul.”*

Poate că „aura” de care ne vorbește Aura Cristi se poate vedea mai bine dacă privim viața cu toate dimensiunile ei dinspre thanatos, poziție la care ne invită și care-i permite poetei să perceapă viața ca „existentă spre moarte” (Dasein zum Tode) și să formuleze, pe baza experienței personale, constatări și concluzii pertinente, chiar dacă acestea sunt profund neliniștitoare.

Privit din această poziție spectacolul existenței își dezvăluie repetabilitatea și eternitatea: *„Dacă am privi totul împrejur / ca și cum am fi în viață / pentru ultimul ceas, / pentru ultima zi / am vedea cum se înzidește totul / într-o orânduire replămădită – secundă de secundă - / de cineva care există / ca și cum ar fi dintotdeauna / ca și când nu va fi?” (Prin ochii altcuiva)*

Tragismul vieții provine din proiectul unui „*tragic visător*”, un fel de *Deus absconditus*, care nu l-a corectat niciodată și care continuă să regizeze *jocul divin*, eternul spectacol al „*lumii noi care n-a priceput / cum trebuie să fii, / printre morți, printre vii, / ce să faci și cum să te miști, / până unde și până când să rezisti, / ce să visezi, cum să înnebunești, / cât să dormi, cum să iubești, / pentru ca ceas de ceas, / secol de secol / să mori în văzul tuturor / convingător. (Tragicul visător).*

Scenariul astfel elaborat al existenței include o perpetuă desfășurare a efemerității vegheată de *Ochiul* originar, „*începutul a toate*” și întreținută de *Marele Frig*, concepte în jurul cărora poeta a meditat și în volumele anterioare de versuri și de esouri.

Nu neapărat o „alcătuire rea a lumii”, cum ar spune Constantin Noica, este sursa condiției tragice a existenței, ci faptul că lumea, cea nouă mai cu seamă, care l-a pierdut nietzscheean pe Dumnezeu, nu pricepe și nu se mai poate adapta, dar nici nu poate evita sau modifica scenariul impus, rămânându-i doar să interpreteze rolurile odată stabilite. Potrivit rânduieiuli imuabile viața și moartea se îngemănează permanent, iar coexistența vieții și a morții produce scindarea ființei în *eu* și alt *Eu*, identități „*care nu se întâlnesc*”. Fiecare dintre aceste ipostaze ale ființei constituie o *continuuă așteptare*, a sfârșitului iminent al efemerității ori a preluării *amintirii* printr-o *metempsihoză* care readuce ființa în scenariul reluat al proiectului inițial. Până la acest moment însă distanța „*nu-i decât o moarte / sau o silabă cât marea noapte*”, ... expresii emoționante, cu impact cognitiv și afectiv puternic asupra ființei.

Poeta constată că „*Trupul meu nu seamănă cu mine*”, că trecând prin viață, din care „*se păstrează (...) memoria, sângele, apele, visele*”, dimensiuni supraindividuale, poate și transcendente ale ființei, „*creștem spre altceva*”, care „*seamănă cu altcineva*”. Viețuirea devine o înstrăinare de propria ființă, „*un alt Eu*”.

Esențializate, trăirile ființei dezvăluie o perpetuă avansare a morții, o irevocabilă damnațiune. Prin aceeași perspectivă filosofică autoarea preia idei platoniciene mărturisind: „*Învăț să-mi locuiesc mormântul*”, atitudine care urmărește să amelioreze cunoscuta „spaimă de moarte” a existențialiștilor. Cortegiul de iluzii, de vise, de mituri care ocupă intervalul viețuirii, devine o modalitate de „*a sărbători cenușa*”, imagine a stării de nediferențiere în care sfârșește orice traiect al vieții. Cele două fețe ale existenței nu seamănă și nu se întâlnesc; viețuirea devine o continuă *cădere* într-un imensurabil *gol*, o „*trecere a părerilor de rău*”, o acumulare de suferință, pe care ființa o suportă și o recunoaște: „*să ascult cum se încolăcește pe fiecare os / o vară, un sonet, un nor, un heruvim sau un mit*”. În imagismul unei astfel de poezii până și „*soarele se înclină spre moarte*”, aceasta fiind, așadar, o condiție cosmică, universală.

Sub regim imagistic poeta preferă toamna, anotimp al sfârșitului de ciclu anual, prefigurare virtuală a sfârșitului existenței individuale, poate chiar a ideii de sfârșit. Iarna, anotimpul intrării în latență, când „*Copacii goi își învie strămoșii*”, sau se retrag, ca și ființele umane, în interiorul lor, „*Visând că s-au născut aezi*” preface existența în amintire, singura posibilitate de a mai întreține un timp semnele trecerii prin viață, idee întâlnită cam în aceeași condiție și la Rainer Maria Rilke. Repetabilitatea spectacolului existențial instalează un *azi* perpetuu, care anulează timpul și sensul devenirii. Existența se desfășoară în „*viitorul prezent demult*,” expresie memorabilă și în ordine retorică, dimensiune a poeziei de care autoarea nu pare a fi preocupată prea insistent. Dimpotrivă, Aura Cristi nu metaforizează și nu estetizează pregnant viziunea poetică, practică mai degrabă prozaizarea, în mult mai mare măsură reco-

mandabilă demitizării lumii și esențializării experienței de viață.

Meditative, poeziile Aurei Cristi se configurează într-o diversitate de structuri, de la modele tradiționale (sonetul), ori împrumuturi de la vecinii mitici ai poeziei (sonata), deși nici una nu se detașează prin muzicalitate; preponderență dobândeșc însă structurile libere ce permit un dialog cu un interlocutor nedefinit, numit deseori *Domine, stăpâne*, alteori *prieten* sau *vecin*. Importă mai puțin identitatea acestuia, câtă vreme cea a *visătorului tragic*, care a proiectat astfel lumea rămâne nedezvăluită; dobândește însă relevanță prezența unui interlocutor tăcut, căruia i se destăinuie, dar care trebuie atenționat, implorat și, mai cu seamă, edificat și convins de realismul acestui mod de a concepe și percepe existența. Este un aspect postmodern al liricii autoarei, interesată firesc de receptarea actuală a poeziei. Ideile și conceptele existențialismului pe care se sprijină viziunea poetică a autoarei sunt destul de cunoscute lumii intelectuale, celei occidentale cu deosebire. Remarcabil este însă faptul că meditația auctorială este transpusă într-un limbaj poetic, că este adusă la condiția comunicării unei percepții personale.

* * *

Cu persoana și cu poezia poetului galez Peter Thabit Jones am luat cunoștință cu prilejul ultimei lui vizite la Satu Mare, la prezențarea în fața studenților facultăților de litere și de pedagogie ale Universității „Vasile Goldiș” a poemului dramatic **Băiatul și Capul Leului** apărut în versiunea românească datorată Olimpiei Iacob, la editura săptămăreană Citadela în 2008. Tot atunci am reținut ceva și despre poeta americană Karolyne Mary Kleefeld, al cărei volum de **Poeme / Poems** a apărut la editura Limes în 2013, prin eforturile aceleiași traducătoare, asistată, de peste ocean, de Jim Kacian cu care alcătuiește un tandem competent și productiv, valorificat deja de câteva edituri, de poezie cu deosebire. Amintesc acest amănunt întrucât localitatea californiană Big Sur, în care poeta americană – și artista plastică totodată – s-a retras, e menționată și în poemele lui Peter Thabit Jones, conducând, spre identificarea, nu neapărat necesară, a destinatarei poemelor lui erotice.

Spre deosebire de poemele Aurei Cristi, izvorâte din grave interogații existențiale, poemele lui Peter Thabit Jones sunt declarații erotice menite să surmonteze, prin intensitatea sentimentului, distanța oceanică ce îi separă pe îndrăgostiți.

„*Un gol ce nu se umple, / încerc, însă, cu chipuri*” (**Gol**) sunt, după părerea mea, versurile care exprimă fără echivoc condiția poemelor din acest volum, care le și imprimă o accentuată specificitate. Golul depărtării de dimensiuni continentale a partenerilor eroticii trebuie populat cu imagini cât mai substanțiale, capabile să compenseze imposibilitatea comunicării directe, să substituie, prin corporalitatea metaforică absența ființei iubite și să întrețină astfel relația erotică. Îndrăgosit, poetul dăruiește iubitei valorile cele mai înalte ale propriei ființe. La semnul de iubire citit în ochii persoanei adorate poetul cere „*răgazul să adun lucrurile strădaniei mele*” pentru a oferi răspunsul cel mai potrivit unei astfel de promisiuni. Pe parcurs angajează pentru aceasta întreg „*meștesugul înfrigurării*” sale, ajungând apoi să aducă „*libertatea*” / „*ofrandă / în templul / iubirii noastre*”. Cam așa se iubesc cei cu har poetic, oferindu-și unul altuia ființa și harul. Poezia lui Peter Thabit Jones realizează prin aceste gesturi o celebrare a sentimentului erotic.

Relația erotică se instituie prin privire; ochii declanșează atracția și întrețin comunicarea chiar și peste distanțe mari; o simplă privire încurajatoare reprezintă pentru poet, un fel de „*peșteră a lui Aladin*”, plină de comorile de basm ale dorinței. Ochii exercită însă și o permanentă stare de veghe asupra ființei îndrăgostite, astfel că „*să scap nu pot / de ochii iubirii*”. Șansa privirilor directe și concrete, însoțite de pudoarea și emoția de „*păsări sfioase*”, face „*clipsele să pară binecuvântare*”. Un șir de metafore aduce în memorie gesturi erotice pline de tandrețe, intenții a căror împlinire rămâne suspendată de imensa distanță spațială ce-i separă. La rândul lui poetul se consideră un copac în care se aude cântecul „*zborului primit în dar*” de la o pasăre „*închisă în colivie*”. Despărtirea, îndepărtarea ar însemna, în aceeași logică a unității și organicității universului, pierderea unei ramuri din coroana ființei, afectarea gravă a identității și integrității ei, inclusiv a predestinării iubirii. Definiții personale ale iubirii, asemenea metafore suplinesc, prin substanțialitatea lor, absența figurii adorate, devenită însă „*altar al venerației*” poetului și compensează și ameliorează astfel insatisfacțiile depărtării. În aceste poeme erotice metafora devine o posibilitate de a se opune golului creat de depărtarea spațială și de imposibilitatea comunicării directe. Oferindu-se unei percepții concrete, corporalitatea și organicitatea imaginii poetice susțin eforturile memoriei, care actualizează și concretizează imaginea ființei iubite. Prin virtuțile metaforei se făurește o punte peste „*golul dintre noi / pe care tu îl umpli / cu binecuvântata liniște / din Grădinile Raiului*”, aureolând astfel ființa și existența. Dincolo de evocarea figurii iubitei, de chipul încadrat de „*îmbietorul ei păr întunecat*”, unduirile căruia contribuie la diversificarea portretului acesteia, poemele autorului galez se constituie în principal din metafore, deseori memorabile, realizate printr-un imagism întemeiat pe condiția organică a universului poetic. Configurarea metaforică a ființei iubite și exprimarea sentimentului erotic se produc într-un univers de largi dimensiuni, solar și celest, lunar și oceanic, cu lumină și viață, cu diversitatea nelimitată și continuă a norilor corespunzătoare „*înfrigurărilor*” erotice, dar conservând permanent dimensiunile organicității. Chiar dacă practică și el versificația în scară, urmărind să spațializeze și să insolitize cuvinte și sintagme semnificative, Peter Thabit Jones nu se aventurează în experimente postmoderniste, rămânând astfel, într-un context actual demetaforizant și prozaizant, „un poet al metaforei”, cu o voce poetică ușor retro, fără să alunece însă în paseism.

iulie 2014

Lazăr POPESCU

Cenușă și eter (III)

(Fragment de roman)

Ce mai faci, Vlăduț? Am înțeles ultima oară că ai scris niște poezii cu oceanul... Oricum, acolo, la Vancouver, ești aproape de el. Și, într-un fel, e normal. Asta-mi amintește puțin de Isidor Ducasse... De Lautréamont. Vancouver... Cel mai mare oraș din provincia Columbia Britanică. Așa am citit pe Net. Da, dar capitala acestei provincii este, din câte am aflat, orașul Victoria. Ei,da, ei au avut destule victorii, noi mai puține... În 2010, când încă nu ajunseseși tu acolo, acolo s-au ținut Jocurile Olimpice de iarnă. Iar tu ai plecat în 2011. Un an excepțional. Pentru mine, Vlăduț. Nu știi cum a fost pentru tine. Asemănător cumva, așa cred. Excepțional pentru mine, deoarece am tot scris. Am fost, aş putea spune, pe o vibrație înaltă, da... Deosebită. Trăiești așadar de vreo doi ani în cel mai mare oraș canadian situat la vest de Toronto. Și predai la Universitatea Columbia Britanică. Lingvistică și antropologie, mai nou.. Știi că după fraza faulkneriană, cum ziceam noi la Târgu-Jiu, puțin înainte de puciul împotriva rectorului Emil Tălmaciș și înscăunarea (după aducerea prin spate) a Țărușului de Fărcășești, a lui Adrian Țăruș, care a precedat cu un an darea noastră afară în mod abuziv, de la celebrissima citorie fesenisto-forestieră din Târgu-Jiu, Submontana Universitate retardată, așa, deci știi că erai preocupat de noutățile din lingvistică, de lingvistica de ultimă oră, dar și de antropologie și semiotică... Ce să-ți zic, dragă Vlăduț? Dacă vreodată ai drum prin State, și ajungi pe la Stanford University, salută-l pe genialul René Girard și spune-i că are, în trista și nefericita Românie, un admirator constant: pe mine... Din nefericire, la noi în țară nu prea e prețuit la marea, la imensa lui valoare. Elitiștii ăștia autoproclamați, sinecuriștii Feseneului de Dreapta, chiar nu pricep nimic din cărțile lui... Dar poate-mi spui și mie câte ceva despre comunitatea românească din Vancouver. Da, mi-ar face plăcere să știu! Sigur...

Citeam undeva, dragă Vlăduț, că iubirea e mișcare, mai precis că natura, esența ei, ar fi mișcare. Sincer, nu prea înțeleg cam cum vine și (de)vine asta... Mă rog... În schimb, pricep că atunci când omul e realizat spiritual, la un nivel profund, întreaga lui ființă pare a dansa. Asta da, pricep. Mi-ar plăcea, dragă Vlăduț, să scriu o carte despre joc. În care aş include, desigur, și dansul. Căci trebuie să știm ce suntem! Da! Eu înlocuit de neant. Neant dansator; neant dansând, neant care dansează! Dar *poți* oare asta, poți oare așa ceva, Vlăduț? Ai glumit sau ai vorbit serios când ai zis că – în particular – ți se predă Dharma? Că iei lecții de Dharma? Ce ironie, dragă Vlăduț! Să fii expulzat (abuziv, e drept, ca și în cazul meu!) de la Universitatea Submontană din Târgu-Jiu și apoi să lucrezi (inclusiv cu o normă de cercetător!) la Universitatea Columbia Britanică din Vancouver! Ha, ha, ha! Îmi vine să răd! Normal. Și ție îți vine, desigur! E bine. E normal. E. Este. Pe-acolo nu-i niciun Țăruș. Țștia-s doar pe la noi... Ei, dar de cinci ani și eu sunt la o altă instituție de învățământ superior... De *aici*. Știi tu... Dar, sigur, nu-i ca la Submontană... Submontana e unică... E unicat... Are (în prezent!) angajați vreo cinci Țăruși: tatăl, fiul, nevasta, fratele și nepotul... Viitor de aur și prezent mare, cum ziceau poeții preromantici și romantici... Nu? Dar destul cu astea, căci ne agită inutil mintea și nu merită. Nu se merită. Trebuie să ne eliberăm de orice iluzie a minții. Să ne vindecăm. Să stărnim focul curat al inimii, nu? Să tăcem mult pentru a ne trezi! Știm noi oare cum suntem *cu adevărat*? Mai degrabă nu. Să ajungem strălucitori ca soarele și enigmatici cum e cerul lunii august vara în sunetul, în cântecul meteorilor căzuți... Esența e mister și poate că natura noastră , natura noastră reală, autentică e infinită... Nu? Nu doar ni se pare că suntem *separați*? (Eroare a intelectului, parcă, nu-i așa?) Nu e oare necesară trezirea din vis? Ce vid divin, ce nimic infinit... Cu totul opus nimicului zilnic... Cu totul diferit de acesta... Ce misterioasă e cifra *zero*, Vlăduț! Ce misterios e cuvântul acesta, *sunya*! *Sunyata*...

Astăzi e o zi de toamnă cu multă ploaie în țara mea... Sfârșit de septembrie în tăceri ale gândului...

Olimpia IACOB / Joanna KUROWSKA

Locuiește în Statele Unite din 1988. Predă la câteva universități americane (Indiana University, Bloomington, The University of Chicago). După obținerea titlului de doctor (The University of Illinois at Chicago), și-a continuat activitatea de cercetare, axată pe opera lui Joseph Conrad. Studiile întreprinse în această direcție i-au adus un premiu binemeritat (the Bruce Harkness Young Conrad Scholar Award).

După publicarea celor două volume de versuri în Polonia —*Sciana*(The Wall)Peretele,1997, și *Obok* (Near)Aproape,1999— Joanna a renunțat să mai scrie în poloneză, prima ei limbă, și a trecut la limba engleză. În 2013 eLectio Publishing a publicat *The Wall@ Beyond*, volum care include poemele ei scrise inițial în poloneză, dar traduse ulterior în engleză. Volumul *Inclusions/ Incluziuni* (2014), publicat de Cervena Barva Press, Somerville, Massachusetts, este prima carte de versuri în engleză. În 2015, Editura Broadstone Books i-a publicat volumul de poeme *The Butterfly’s Choice* /Alegerea Fluturelui. Poemele și proza ei au fost publicate în țară și străinătate: *American Tanka, Apple Valley Review, Atticus, Bateau, Christianity@Literature, Dappled Things, Illuminations, International Poetry Review, Kultura (Paris),Oklahoma Review, Penwood Review, Poetry Nook, Postcard Shorts, Room Magazine, Solo Novo, Tipton Poetry Journal, Vineyards: Journal of Christian Poetry, Write From Wrong*, etc.)

Lucrările critice ale Joannei au fost publicate în reviste de specialitate: *The Conradian (UK)* , *Joseph Conrad Today, Sarmatian Review, Slavic and East European Journal, Southern Quarterly, Yearbook of Conrad Studies* (Poland), etc. Joanna locuiește în Evanston, Illinois.

Ieșire

Înconjurată de un perete
gol pe dinăuntru
călătoresc cu un tren expres

în stânga mea
e un nebun
în dreapta
un copil

prin ochii lor
ca printr-o ușă
dând spre grădină
zboară păsările

Sângerând

Nu vreau să rănesc
mielul care atârnă
de cârligul măcelarului
Fiecare cuvânt - un cuțit

Glasurile se desfac
dinstinct, fără poticnire;
neputincioase nu scot
nici măcar o notă

Până și El, Domnul, amuțește
iar noi nu vom mai fi
stropi împrăștiați
pe țărm de mare

Lumea mea

Te-aș urma, Iisuse,
de n-aș trăi într-o lume
în care un lucru tânjește după altul:
scaunul după masă, podeaua după preș,
apa după cană, spațiul după mine.

Picioarele nu le mai am
pe pământ.

În lumea mea,
care îmi dă viață,
agăț un soare de o sută de wați
și împodobesc peretele
cu portretul unui zeu

făcut de un artist
după chipul lui.

Codul Bibliei

Am nevoie de un om
să mă salveze de om
altminteri
voi ajunge ca ei - să împart dreptatea
după mânia mea îndreptățită
Am să le trimit potop, foc
foamete, boală
semnal de averizare înfiorător
să le închei somnul

Imaginația lor e sălbatică,
gândurile delirante
le voi trimite
toate nenorocirile pe care,
în nebunia lor,
sunt în stare să le nascocoască
dacă nu mă salvează un om
de om

Învățătură pe nisip

Singura învățătură pe care Iisus ne-a lăsat-o
a fost scrisă pe nisip—cuvinte vremelnice
pe care vântul le duce cu el.

Îi văd degetul agitând gelul
căruia îi zicem aer— și care își începe
vibrațiile interminabile,

înainte ca mâna să atingă pământul.
Nisipul știe să își recapete
unduirile diforme

Înțelesul, mai înșelător decât un quarc,
călătorește prin neuronii unor privitori
pe săgeata timpului.

După ce entropia dispersează materia,
va rămâne doar ea;
energia cuvintelor.

Despre familiaritate - o enigmă

În ținuturi străine ne apropiem tot mai mult
de prietenii
care ajung să vadă că nu suntem foarte
diferiți,
străinii însă nu se simt bine când deschidem
gura
și vorbim pe tonuri mai ridicate.

Acasă ne îndepărtăm de neamurile
care ne văd tot mai ciudați și mai reci,
străinii însă se simt bine când văd că știm
să dăm binețe zilei pe tonuri familiare

Harta lumii

Condamnați la timp: rege, episcop, pion
alunecă deasupra neavând picioare.
Aceștia sunt băieții, cu soarele lor roșu ca
sângele,
și acestea fetele, cu privirea lor fixă întunecată
de cuvinte.

Vânturile îi duc pe băieți;fetele nu au vatră.
Beton e sub ele; raiul e aici.
Priviți harta lumii: pietrișul pământului,
începutul și sfârșitul acestuia smulgându-l în
două.

Urme

Ești tu năluca
ce îmi bântuie memoria
îndemnându-mă
să văd de acte,
de fotografii, discuri și benzi,
să iau seama la ecouri?

Sau ești străină
de întrecerea vocilor,
știind că există doar două eternități:
una străină de timp
și alta
acum

Greu

Să tremuri ca umbra unei frunze,
adiere mai degrabă decât chip.

Să mergi, să citești și să faci amor
într-o clipă. Sunt însă încătușat.

Leagănul iubirii crește
asemenea cancerul—doar gândul sălășluiește
în valul lăsat pradă nisipului,
în jocul razei de soare cu umbrele

Poetului

Nu mă stârni să urc trepte
ori să rod până când dau de carnea
din coaja înțelesului.

Stropii cuvintelor lasă-i
să picure chiar din fagurele de miere
pe limba mea gingașă.

Cuvinte

Fărâmele risipite
ale chipului meu de ipsos—

Le cercetez neobosit
căutând nervul vieții

Lângă mine foamea,
cu gura ei umflată,
mănâncă oameni

Veșnicie

Entuziast
ca un manifest comunist,
spune o reclamă TV,
Să fierbi oul tare
într-un vas anume
îți ia mai puțin timp!

Trebuie
să torni oul crud
într-o coajă de plastic.

Decojirea
oului deja fierț
ar dura o veșnicie!'

Zic: Vă rog să îmi lăsați
veșnicia.

Veșnicia face bine.

Vibrații

Fărâme de cuvinte sar izbindu-se
de pielea mea; unele,
asemenea seminței, mă străbat,
pătrunzându-mi în sânge.

Cu mult înainte ca mintea
să prindă sensul, înaintează prin vene
spunându-mi
exact cine sunt.

De aș putea să dau de urma primului cuvânt
asemenea apei lui Helen Keller.
Era, oare, și al meu, catifelat—sau rece?
Membranele trupului meu continuă

să vibreze la acest glas

pe care nu ajung să îl înțeleg. Ține el
furia mamei la adâncimi nebănuite?

(Într-un adăpost,
ea și amorezul ei în Siberia;
doi copii ai războiului,
ce cuvinte au auzit?)

Poate că se întâmplase mai devreme;
acest tremur venea parcă de la un zeu antic,
urlând supărat—sau inofensiv?

A fost cuvântul ei divin
deviat de un urlat
schieB!—y6uebau—kick ass!
sau de răstimpul din piață?

De aș pricepe acel prim mesaj,
l-aș băga în gură ca pe un strugure
și l-aș topi pe limbă.

Bănuială

Lui Stephan A.Hoeller

Toamnă occidentală într-o Europă răsăriteană;
intens de albastru e cerul, norii, albi, încrețiți;
o stradă îngustă—poate o alee dosită;
iarbă, beton, o pubelă.

Vântul poartă o frunză galbenă-brună;
se prinde în vârtej între pereții care despart
compartimentele noastre ticsite de praf.
Aerul, o mască. Mă opresc.

Un câine fără stăpân, cu coada între picioare,
știe mai multe parcă decât mine fiindcă se
furișează
între pereții amăgitori; vântul preface
după-amiaza într-un scenariu complicat.

Dacă întorc paginile, îl voi cunoaște
pe cel ce se uită prin ochii mei, dincolo de
cuvinte.
Îmi voi vârî mâinile prin pereți
și voi smulge pe neașteptate din strânsoare
aripile copiilor.

(Joanna Kurowska. *The Butterfly’s Choice*.
Broadstone, 2014)

Flori BĂLĂNESCU / „dacă te-aș întâlni te-aș sfâșia ca o fiară sălbatică”*

„Vineri, 6 mai [1977]
Nu-mi aduc aminte ca în noaptea de 5 spre 6 mai 1977 să fi visat ceva, cu atât mai puțin liberarea. Cred că mi-a fost rău, dar nimic alarmant, probabil mă sufocam, pentru că dimineața colegul mi-a spus că horcăisem de moarte.”¹
Nu **știm** datele exacte la care oficina regimului Ceaușescu, pilotată de Securitate, transmitea „ecouri”, rezumate sintetice ale activității sale în munca de dezinformare a Occidentului, deoarece colțurile din dreapta-sus ale filelor au fost geometric decupate cu foarfeca. Acolo ar fi trebuit să fie informațiile care datează și localizează documentele. Este mai puțin importantă data exactă a transmiterii, cât mai ales contextul în sine. Aflăm că Ministerul Afacerilor Externe refuza **să comenteze în legătură cu Paul Goma**. Cu adevărat relevantă este atitudinea „domnului Nicolae Ceaușescu”. De ce nu a reacționat sistemul represiv imediat după ce Scrisoarea către *Conferința de la Belgrad* a fost dată publicității este o întrebare pe care eu însămi am formulat-o. „Totuși, în discursul pronunțat la 17 februarie la București, domnul Nicolae Ceaușescu înfiera – pentru a doua oară după săptămâni de tăcere – activitatea disidenților în **țările socialiste**, **«pe cei care își trădează țara și o defăimează în fel și chip»**.” **Comentariile A.F.P. transmise Securității de AGERPRES continuă să ne uimească prin confirmarea intuițiilor noastre: „Observatorii de la Viena au fost cu atât mai puțin surprinși de reacția – chiar tardivă – a autorităților, cu cât politica ideologică a regimului față de «contestatari» a fost marcată, începând cu Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, de o severitate care nu lasă loc unor afirmații ce deviază de la «linia oficială»**.”² Mirarea constă în aceea că, în ciuda, directivelor pentru întărirea educației marxist-leniniste, a creșterii impactului ideologic în toate ungherele societății, s-a găsit un scriitor (rămas din cauza Cenzurii la stadiul de debutant timp de 10 ani după apariția singurului său volum în România de până în 1989 și la aproape 15 ani de la eliberarea din pușcăria politică&domiciliu obligatoriu) să pună la îndoială etica și echitatea socialistă. De aceeași mirare ține și lipsa de reacție din primele săptămâni. Ceaușescu însuși nu se aștepta la o atare obrăznicie. Din perspectiva regimului ideologic, un astfel de gest nu e perceput ca un act de curaj, ci ca unul de nebulie. Megaloman cum s-a dovedit, Ceaușescu îl va lua ca pe un afront personal, de aceea Securitatea îl va aduce pe Goma **până la 6 mai – ziua ieșirii din** penitenciarul Rahova – în stare de legumă, după ce încercase să-l asasineze „prin moarte naturală”. Planurile au fost dejucate la limită de măsura de prevedere luată de chiar scriitor, prin „testamentul” său dat publicității în Occident. Se aștepta să fie arestat, compromis, ucis. Securitatea a fost nevoită să amâne eliminarea fizică, dar a aplicat planul B, de compromite-re, de asasinare morală. Regimurile ideologice își creează un blindaj informațional, de care o întreagă armată de trepăduși de partid și de poliție politică are grijă să nu fie fisurat, depresurizat, iar odorul să se sufoce în contact cu atmosfera densă a adevărului.
În ce ar fi constat compromiterea totală a lui Paul Goma?
Scenariul Securității a fost, de altfel, rudimentar, vechi de când se lumea: o scrisoare/declarație de recunoștință adresată președintelui, acest cocon din interiorul gogoșii de mătase ideologi-ce. În realitate, nu Goma avea nevoie de protecție, pentru că și-a asumat faptele, a știut la ce se înhamă. Ceaușescu avea nevoie de protecție, și pentru asta a fost nevoie de un dispozitiv polițist imens, de suferința a mii de oameni, pe lângă sutele de implicați direct în Mișcarea Goma fiind și familiile acestora. A fost nevoie de suferința a milioane de oameni pentru ca un regim scelerat să năzuiască la puterea absolută. Ceaușescu **și** camarila lui au avut nevoie de protecție împotriva propriului popor. Pentru asta au folosit un întreg aparat represiv, constituit din Securitate, din MAI cu toate departamentele **și** serviciile lui, Miliție, Procuratură etc. **Și** dacă Goma s-a putut apăra singur împotriva unei mașinării întregi, Ceaușescu a murit în fața plutonului de execuție, asasinat de regimul care l-a creat. Goma **împlinește** anul acesta 80 de ani și trăiește încă, în ciuda bolilor pe care i le-a provocat comunismul, tocmai pentru că de decenii întregi este mesagerul adevărului netrunchiat despre demnita-tea noastră. Să transcriem doar titlurile capitolelor dintr-unul din Planurile de măsuri, cel din 17 martie 1977, plan „**în continuarea măsurilor de anihilare și** neutralizare a acțiunilor ostile inițiate de PAUL GOMA, la instigarea **și** cu sprijinul postului de radio «EUROPA LIBERĂ» **și** a altor centre reacționare din Occident”:
I. Acțiuni de descurajare, derutare și intimidare (11 măsuri!)
II. Folosirea organelor de presă străine și a publicațiilor emigrației în vederea compromiterii și dezavuării lui PAUL GOMA și acțiunilor sale (trei măsuri, a doua având trei subpuncte)
III. Măsuri de contracarare a acțiunilor denigratoare ale postului de radio „EUROPA LIBERĂ” (cinci măsuri!)
*IV. Măsuri de compromitere a sa la unele ambasade din București (șase măsuri, detaliate pe două pagini A4!, cu nume de agenți/colaboratori, de diplomați)*³
Suprapunerea cutremurului de pământ produs în 4 martie peste *cutremurul oamenilor*, a cărui primă undă de șoc s-a făcut simțită la 8 februarie, a constituit, fără îndoială, o grea piatră de încercare pentru regimul de la București. În general, despre Paul Goma se știu în spațiul românesc lucruri extrem de schematice, obținute din zbor, la a *n*-a mână. Paul Goma este un scriitor complex, un intelectual în stare pură. În vreme ce cobreslașii **săi tăceau fertil**

* Ura cultivată de Securitate, prin montarea de scrisori, de care abundă dosarul lui Paul Goma; Scrisoarea din care am citat a fost trimisă de mama unui adolescent din Iași, care aderase la Mișcarea Goma, DUI, dos. nr. 2217, vol. 6, ff. 230-231.

¹ Paul Goma, *Culoarea curcubeului '77 (Cutremurul oamenilor)*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015.

² DUI, dosar nr. 2217, vol. 6, ff. 89-90.

³ Ibidem, ff. 109-112 f-v.

pe ogorul literaturii într-o epocă în care se cerea un urlet puternic în piața publică, la Europa Liberă erau difuzate interviuri de genul celui luat de corespondentul televiziunii olandeze pentru Europa răsăriteană, difuzat în seara zilei de **22 martie 1977**. Goma își exprima temerea că la Conferința de la Belgrad guvernul român va invoca circumstanțe atenuante pe seama urmărilor cutremurului, că Occidentul are o imagine eronată asupra independenței României: „Se spune în Occident că România este o țară independentă, că luptă contra rușilor, că suntem demni. **La noi naționalismul oficial nu are o rațiune de a fi. Când rușii erau aici, când trupele lor erau aici, românii spuneau că toate relele se trag din cauza lor. Dar rușii au plecat /de/ aproape (de) 20 de ani, iar situația nu s-a schimbat**.”⁴ Și așa mai departe, pe câteva pagini. Documentul este aproape integral subliniat cu culoare roșie, iar pe manșete are câteva însemnări, din care nu voi „divulga” decât epitetul „bestie”, scris în dreptul paragrafului pe care l-am marcat cu aldine. Motivul reacției violente a Securității a fost tocmai demascarea lui Ceaușescu *independentul* și a întregii sale politici externe, care, iată, se reflecta strâmb și traumatizant în politica internă. Nu poți fi independent de Moscova în exterior și stalinist în interior, este un nonsens. Or, lucrurile acestea le spusese Goma în nume personal și apăruseră în presa occidentală încă din 1971-1972. De data aceasta avea în spatele lui o Mișcare. Și această undă mișcătoare a cutremurului oamenilor trebuia distrusă pentru ca ea să nu aibă replici. În realitate, similitudinile dintre cele două cutremure sunt cutremurătoare!
Dar cum l-a „compromis” Securitatea pe Goma în mai 1977?
„Vineri, 6 mai
(...) A venit ministrul. Și m-a trezit cu zbierete: urla la Grenadă. Grenadă a zis că doctorul. A venit doctorul și ministrul a răcnit la doctorul, că ce mi-a făcut, că-l împușcă pe doctorul, că și-așa dușmanii zbiară *că-i tratăm*, ce dracu mi-a dat, de m-a adus în *halul ăsta*, că nu-mi pot da drumul *ășa* și eu am zis să-l lase-n pace pe dom’ doctorul, dom’ doctorul fusese totdeauna drăguț cu mine, dom’ doctorul îmi dăduse totdeauna medicamente, de ce vrea să-l pedepsească pe dom’ doctorul – și am început să plâng de mila amărâtului în halat alb, care stătea cocoșat sub răcnetele lui Sacou și zicea *da, s’ trăiți, da, s’ trăiți* – ca un tâmpit.

⁴ *Ibidem*, ff. 213-216 f-v.

Și după aceea ministrul a plecat și Grenadă m-a dus în alt birou, și acolo iar mi-a venit să plâng – era parcă și Goran de față și Grenadă mă tot futea la cap cu televizorul, că să mă uit, și eu ziceam Nu, și după aceea cu ziarul, că să-l citesc, și eu ziceam Nu, și apoi a venit povestea cu hârtiuța scoasă de Grenadă din buzunar, că adică să mai scriu o dată chestia cu scuzele și să introduc *frăzulia* aia care suna exact așa – o țin minte:
«*Totodată regret din suflet că m-am lăsat antrenat în acțiuni potrivnice statului socialist și poporului român și promit solemn că nu voi mai cădea niciodată în această capcană*».”
Dar tot ce i s-a întâmplat, Paul Goma prevăzuse deja în Testamentul difuzat în Occident. Și dacă știi să citești, să te informezi, să analizezi, de fapt, singurele „frăzulici” relevante sunt cele din acest testament moral, nu cea din declarația dată în starea în care te aducea Securitatea când încăpeai în labelle ei:
„5. *Dacă după arestarea mea – oricare ar fi forma și chiar dacă voi fi pus în libertate după un timp – organele de represiune ori persoane particulare vor spune, vor scrie că m-am supus anchetei, că am recunoscut, că m-am declarat vinovat etc. să se știe că «mărturisirile» sunt falsuri și le declar de pe acum nule și neavenite;* (...)
7. *Dacă voi muri în detenție (adică după momentul în care voi fi privat de libertate), ori voi suferi un «accident» – mortal sau ne-, suferit de mine sau de un membru al familiei mele – să se știe că autorii sunt membri ai aparatului de represiune;*
9. *În cazul în care se va afirma că mi-am schimbat opțiunile literare, politice, etice – ale mele până azi, 21 martie 1976, să se știe că sunt minciuni;*
10. *Această declarație-testament să fie dată publicității de către martorul meu – a cărui semnătură se află alături de a mea – la patruzeci și opt de ore de la arestarea mea.*
București, 21 martie 1976”⁵
Din motive încă neclare, dar legate de munca Securității, textul a fost dat publicității abia la trei săptămâni după arestarea lui Paul Goma. După 6 mai 1977, dansul pe muchia cuțitului cu Securitatea nu a luat sfârșit.

⁵ Textul poate fi citit integral în Paul Goma, *Scrisuri, I, 1971-1989*, Editura Curtea Veche, București, 2010 și în idem, *Culoarea curcubeului '77 (Cutremurul oamenilor)*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015 Goma.

Nicolae CIOBANU / Un discurs avortat

Predoslovire: În bacovianul tîrg al de nevoi asaltaților și al învîrțiților prin de toate își duce veacul de bune decenii universitarul profesor, Ioan **Dănilă**.¹ Domniei-Sale îi datorez multe, între care și-acest pseudo-discurs.

Salut cu deferență Onora(n)ta Adunare, Prezidiul și Organizatorii întrunirii de Azi², subt Efigia Decanului Dumitru Alistar!

Numele meu este **Ciobanu** Gh. Nicolae și voi destăinui public ceva. Sunt - după o penibilă școală profesională și ani grei de șantier³ dublat cu liceu, la seral - (numai!) Absolvent din Promoția 1973: al Facultății de Filologie, Secția Franceză-Romînă (da, î din î), al fostului „IP3” din Bacău. Îndrumătoare de an am avut-o pe, Asistentă pe-atunci, Doamna Elena Bulai; am empatizat și cu Doamnele Grama și Murariu, de la grupele-sorori. Și nu m-am pus rău cu Nici un profesor, Nici angajat⁴... Cu toate că *unii* ne-au canonit și blefuitir-beștelit și notat rău și muștruluit ca pe noi. N-am fost un șef bun de an, decît în primul (democratic și la refuzul altora, mai buni ca medie admitere, ales). În al doilea, pe note grave de *boală⁵*, am solicitat și am primit demisia, chiar de la un ștab din UASCRul central, în „vizită de ...” deh! prin Bacău. S-a făcut rocada cu șefa grupei mele, Margareta „Vrîncioaia”, așa că am rămas pe viață prieteni! N-am fost eu șeful promoției, dar m-am situat în primii patru-cinci⁶, din cei 48 colegi de an. (...) Zisa colegei mele veșnic zîmbind ca o floare în Soare, Margareta Șerban, la Unica revedere, 40 ani de la admitere (2010, iunie) : „*Pe mine Institutul⁷ de Atunci m-a făcut Om și am aflat rost în viață.*” Am fost admiși Atunci vreo 50, după examinările probe / dreptel⁸ ale „Vetranilor” (sic!) Alistar, Cantemir, Grigoriu. Eu bănuir-am, retroactiv necăjit, că am fost admis numai ca să mai fie și feciori în atîta fetime... De aia, am și fost primul de sub linia ce ne separa de bursieri (cu 7,48); așa că am dus foame cruntă, după ce mi s-a sfîrșit bruma de economii, de numai 6 luni suplinire⁸. Noroc, de colegul de cameră, botezat Michel de către Decan – Mihai Abraham, veșnică fie-i lui Pomenirea! Am primit bursă abia după prima sesiune din ianuarie, 1971. Și am tot sport-o pînă la fericirea Absolvire din 1973. Mediile *anual* mereu *francescătoare* mă obljesc și Azi pe sufletul rănit în bătăliile din fronturile rurale, ori Imperfecte perfecționări, poreclite argezian „dături pe răzătoare”! (...) Am absolvit în total 48, în 1973, cu doar *Unul* fără examen de

¹ Cine-aude întia oară de Persoana-i, va lega firesc numele ista, de povestea lui *Dănilă Prepeleac*: de o va fi cetit în a sa viață și nu a uitat-o. C-o fi eroul istorioarei crengiene vreo cîmotive din străvechi a Osebitului meu prietin, poate fi un și un adevăr implicit. Împămîntenit misionar acolo unde Bistrița-i hulpăvită de Siret, domnia-sa este originar din Blebea: megieșa de peste Ozană a Humuleștilor. Iar ale sale copilărie și devenire, păstrînd niște hotară, nu se osebește cu mult de-a lui Creangă. Fiindcă ambii s-au botezat (plurisemantic) în Ozană; ambii au ratat preotiea; ambii au ajuns Învățători (iar nu „dascăli”!!!) remarcabili. Deosebirele-s că al meu afîn contemporan nu-i mîncău, n-a divorțat, n-a fost caterisit și n-a ținut debit de tiutiu. Om cu-minte, s-a întreținut numai din Apostolatul ce l-a parcurs mai întîi ca Suplinitor, apoi ca Titular Învățător – fruct al Școlii Normale bacovine. Diligent, aplicat, a devenit profesor și Metodist în aceeași instituție ce l-a format, ajunsă Liceu și re-botezată (de ce, de cine, del?!), „Ștefan cel Mare”; un pic mai înainte de a ajunge „și Sfînt”. Așa că burgul dămol-plat-moldav se poate lăuda nu numai cu strada mare, ci și c-un liceu în identic nume. Iar cînd – în post’90, pe criterii mut-grăitoare – s-a pus de o a doua universitate pentru cadre de prima neagreate, meritoriul Profesor și-a încununat opera cu o Catedră pe măsura geniului său plurimorfic. Din învățător de (la) țară, iată-l: universitar alumniar cu titlurile de rigoare; metodist teritorial și coordonator de licențe, masterate și doctorate; editor în tandem cu promotor de valori cert-culturale din inima Moldovei; luptător tenace pe Frontul culturii locale, disprețuite, dezavualte, demolate de Emanafi. Discret, nescandalagiu, credincios, devotat Misiilor pe contu-i asumate: Învățămîntul, Cultura și Artele, Memoria locului, Publicistica de evocare, de protest neviolent, de observații și îndreptări lingvistice, metodologice... Mai ales, un Ultim Mohican, posibil perdant al cauzelor: Casa Memorială „Vasile Alecsandri”, ca și a Rectitudinii, probității universitare.

Ne-am cunoscut și empatizat subit la Centenarul comemorativ VERONICA MICLE, din iunie 1989, chiar la Casa-i memorială de subt a Neamțului Cetate. Și, de atunci, ani – cu bune și mai ales rele - au trecut: 26, pe silabisi-poticnite. Romînia de-Atunci nu s-ar mai recunoaște în ce a ajuns azi Trupul și Spiritul său, de ar resuscita ipotetic. Di Dănilă e Unul din acel mănunchi de Prieteni care-au prins drag de misivele mele și mă tot ispitesc la scris, la corespondență, la participări evenimențiale. Domniei-Sale îi datorez (nu sunt eu sigur că și toți bacovanii) Flacăra vie în memoria Fondatorilor IP3, întreținută aproape Singular. „Discursul” ce-l veți ceti s-a ratat în ziua de 7 mai 2015, din pricina ab/d/j.-invadatorii: prezența preanuțată a mai multor misiuni străinești la UVA, a determinat con-ducerea să decomande și ducă la Paștele cailor, ori cam pe-aproape, secțiunea *Ctitorii universității*.... Îmi propusesem pseudonume pentru adevărații actanți, în cazul publicării în „Confesiuni”. Însă, renunț, fiindcă și așa tot ce am izvodit este o Ficțiune Literară. Deși trăit-suferită, Viața Institutului de acum peste jumătate de veac, nu se (mai) află-n oficioase arhive. Poate-n crîmpeie, prin DUI-le epocii, ale unor actanți, cît guliveri, cît pigmei...

² 7 mai, 2015 - NC

³ Fără cantină și nici dormitoare pe roți, doar o navetă idioată, cu Acasa centrul din care „porneam” zilnic raze către Pașcani ori Adjud (ba, și Ghimeș-Palanca), către Bicaz ori Buhăești, către Seralul fără de care nu aș fi scăpat de niște Imbecilizați grobieni, dar pilangii și desigur „membri” de partid... Doar, ca să dau peste Alții, dar mai cu ștaif, mai perfiți, mai cool!T!

⁴ Ba da, un m. curelaru, de la sport (ce voia să mă lase repetent în anul II, deși aveau un Teanc de scutiri medicale, mare cît el, piticul !). Și pe care - la crosul din 2 Mai, 1972 – l-am înfruntat ca în scena finală din « Singurătatea alergătorului de cursă lungă ». Că, nu degeaba eram un cinefil împătimit și sportofob, doar din curelare pricioane.

⁵ Să nu-i spui p-a dreaptă: Existențial sicitr!

⁶ Prilej pentru ironii, răbufniri nu numai profesionale, dar am supraviețuit, se vede.

⁷ [și Facultatea de Filologie - nota mea, NC]

⁸ consecutiv lăsării la vatră (febîrrr, 1970)

Stat și nici un abandonat.

Calitatea noastră, de Apostoli sătești, nu „examinatorii” au discernut-o, cum nici gradele didactice se știe cum „luate”... Ci probele de foc ale promoțiilor gimnaziale, an de an în Frunte, prin școlile apostolite! Ca și marele număr de admiși prin examene, în licee și grupuri școlare de frunte, din areal. Uneori, și lecțiilor cu aspect demonstrativ, pentru suplinitori și colegi în Cercurile pedagogice; cum și aprecierii unor inspectori de teren onești, cîți au mai fost și-ncă sunt. Nu mi-e rușine Numai c-un Definitivat Bun la limită; și calificative majoritar Bune la inspecții, vizite și perfecționări, în pofida pornirilor mele firești împotriva „unora”: celora, cam prea Vizibili din sistem, dar și prea dați în stambă. (...)

IP3-urile⁹ aveau cert Statut de Învățămînt Superior, pendinte de Universități, iar nu de „preuniversitar”, ca postlicealele. Ele, prin 1960-61, au fost fondate de către și au funcționat vreo 12 ani cu universitari și cu șefi de promoție de profil, din perioada 1961-1974. Abia pe parcurs *lichele* din minister, de cei *netrebnici* din inspectoratele teritoriale asmuțite, au impus discriminare între cadrele didactice cu studii superioare, în special de Psiho-pedagogie și Metodica predării, deosebindu-le doar „locații” și durată diferite! Deși, chiar ei, instigatorii, mai că unanim „*produs* al celor fabrici” și cu „diferențe” cît mai lei-contribuționale-n de pe atunci Unversecuritățile noastre, pe la *fefeială*¹⁰. Cu toate diligențele rău-voitoare ale unor Învîrțiți, tot nu le-au decăzut cum voiseră, în tehnice, postliceale, Institutele Pedagogice!... Azi abia, resentimentari, unii inși – *urmașii* parveniților, ai Învîrțiților! - le de sîrg întinează Memoria, deși nu-i pot înțelege: de Unde atîta ură, dispreț față de Instituția ce n-au cunoscut-o, fiind desființată de pe cînd ei nici nu se născuseră, ori se aflau prin creșe, grădinițe, primare sau cel mult gimnaziale școli. Educați eventual, instruiți de Profesori covîrși-majoritar veniți de pe băncile roase de foind șezuturile lor, din pe nedrept blamatele IP3uri. Mai durut, e cazul că și „cadre” de-Atunci, Azi le ironizează, cînd nu le detestă fățîș. Deh, uitînd pesemne că la catedrele Lor și-au creat faimă și au ajuns ceea ce sunt. Voi reveni la „desființare”, așa cum am perceput-o, ca prof-apostolic de talie județeană, deci numai de și pentru sate.

Nu-mi voi încheia evocarea studiantină, fără a pomeni de „apariția” și dispariția unei vedete (nu prea torpiloare, e dreptu), odrasla unu grad *baban* din miliția locală de-atunci. Nu știm ce-a făcut *comoara* sa un an, la Secția Romînă din același Institut. Fapt e că ne-am pomenit cu ea-n grupă, în cel de al doilea, spre marile nostru nacaz; și, mai reținut, al îndrumătoarei noastre. Nu că ajunseserăm 13-n grupă, ci pentru că era, biata, un adevărat lest, capabil să ne tragă la fundul clasamentului-grupe.¹¹ În al 3-lea an,

⁹ E Acronimul Imperfect al instituției denumite Institutul Pedagogic de Învățămînt Superior, de 3 Ani, spre a-l deosebi de cel de 4 ani, din centrele universitare știute-n Acea vreme. Ca Statute, Niciunul nu a făcut discriminare-n atribuțiile Absolvenților. Ba, mai mult: cele universitare s-au redus și ele la doar trei ani... Ca, apoi – motivele-s cu ață albă cusute pe Doliul nejaпонez – să fie, și Ele, Desființate. Ori, pe alocuri (Tîrgu-Mureșul parcă fu cu ideea „institutilor de institutori și educatori”; că s-au ajuns chiar feciori, juni pe post de... educatoare!) redenumite-n fel și chip, deturnate din țel. (de) Mîntuiala, fiind din ce în ce mai Înfîlțitoare, subt perfida con-ducere a Partidului Oporunist în egzerciți&abuz funcțional.

¹⁰ Licență lexicală culăiană, hibrid genetic modificat, din donatorii: fefe (abrev. la fără frecvență) + ială (din Mîntuială). Masele de Absolvenți universități în acel Timp și-n Sistemul fefeială, nu mi-o ieie-n nume de rău. Mai ales, NU jumătatea duzinei care-a obținut neglorios Statul în baza Tezelor de JE – Nu pe Bani - truditel! Un Biet absolvent de sorbonică, acolo... A fost „feliul” meu de a da cu tifla Unversecurității dîmbovițane.... Unde „asistenții” unor de alfel Docti, Docenți, decenți Oameni, ne muștruluiau în presesiuni și „examinau” sadic și jignitor și la singe, cîndu nu-n superioară zeflema... Doar, pînă aflau ce „dar” li se prepară, prin – încă de pe Atunci la modă! – atenții chipurile inofensive. La care și eu participai solidar, pînă cînd, supărat pe atitudinea vișelului Dlui acad. Graur, i-am întors-o ca pe Maidan de a înghețat asistența, i-am aruncat bilețul cocoloșit în nas, întors spatele și duus, cu tot cu neglorioasa, dar revoltata-mi retrager. Că, prin diligența fermă a unor Colegi de suferință - ce i-au pus Cursul de Lingvistică, deschis la pagina demascatoare - aflînd Imediat c-a greșit El, nu eu, a trimis după mine. Din pragul sălii de supliciu, i-am zis, răspicat: „Cîtă Vreme se află-n Facultate „profesori” va voi, tovarășe, pentru mine-i o Datorie să nu mă dezonorez, acceptîndu-vă toanele și suficiența. Nu vă salut, nici la revedere nu zic!” Și-am închis, pe rînd toate ușile de pe Edgar Quinet pe Dinafară, cu Moartea-n suflet. Dar urma Definitivatul, așa că nu m-am pus pe bocit, ci pe „tocit”. Era-n 1976, sesiunea de vară. Definitivatul l-am obținut într-o Comisie dîmbovițană, al cărui Președinte s-a bucurat că-s discipol alistarianului său prieten de-o apostolicească viață. Și ne-am întristat amîndoi, aflînd retragerea neglorioasă a Leului Blond. Iar, cînd a aflat pentru ce am părăsit studiile, a oftat trist și mi-a dorit să mă răzgîndesc. Nu regret că nu i-am urmat dorința. Așa cum eram de pregătît deja, am apostolit onest, peste tot unde Soarta m-a dus/pus. Acoladele universitare nu mi-ar fi folosit mai mult, la Catedră, în fața elevilor; nici alături de copiii-țărani, ce și prin mine au prins drag de Carte, Cînstă, Dreptate și Adevăr. Iar dacă Viața i-o fi strîmbat, de au ajuns altfel decît i-am plămădit... Asta-! ... La fel am procedat cu „activul” Partidului Oportunist Romîn, cu inspectorime, șefime, unii „colegi”, deși nu mi-a fost Deloc bine. Chiar deloc: nici prin Școli, nici în ultima Redută-n care m-am refugiat!

¹¹ Continui aici: Geaba, cu diligențele unor colegi precum Michel!... Ea se-nchipuia inteligentă, pe cît (nu) și frumoașă, așa că... Vai, de el Mihai! Ar fi dat naibii-napoi toate cele cite plocoane de-ale Tatălui, doar să-i deie liber de (la) fată, dar nu s-a mai putut. Căfea, tiutiu din cele bune, salam „de laile”, nu surogate curente, le consumaserăm dimpreună, că zgîrcit n-a fost Niciodată, Bunul Michel!... Resemnat, îi făcea și ei „temele” și aștepta cu reacții de rac tot mai opărit „intervențiile”-i la ore (că, de examene, alții se ocupau!). Ni se dăduse o temă gramaticală a naibii de sucită, că Maurice Grevisse belgul, ne-mi-te Jean Petit-Renaud (ieșanul vestit

scăpasem de ea. Dar, nu și de ticul JE, ca replică la unele întrebări, de oriunde veneau ele și în ce grai. (...)

Știu că *se evocă Omul și Decanul Dumitru Alistar*... Și poate Vă întrebați ca Baiazid: ce caut eu, cu bruiaje, Aici. Precizez: *eu*, ca mai toți *colegii* de studenție, mă consider sămînța cea bună, care-a rodit la locul menit, după ce-a iarovizat-o, tratat-o prin temeinică Învățătură, Întreaga Pleiadă a Profesorilor păstoriți de către Decan. N-am, pentru covîrșitoarea lor parte, decît Amintiri și vorbe de Laudă: șefi de catedre și seminarii, asistenți, metodiști, bibliotecare, secretariat și administratori, cantiniere, paznici și chiar îngrijitoare, cît le-am avut. ...

Că, după ce Rectorul fondator a fost abuziv debarcat (deși unii, chiar azi pretind ori gîndesc în ascuns că „pe drept”, strîmbii!), iar locul i-a fost înșușit de un aparatcic, Totul a început să se restrîngă-ștreang și a se năruî în Institutul, cel de după 1973. Totul!... Spun și susțin fără exagerare că noi, Studenții veniți majoritar ca fii ai Clasei de țărani și muncitori, în Institutul Pedagogic băcăuan, eram o Forță de care Aparatul Partidului Oportunist s-a temut. În 1971, se știe că delegația ceașuină a fost primită-n octombrie la Iași cu aplauze de către studenți, dar și lozinci mai mult decît elocvente: VREM LUMINĂ SĂ-NVĂȚĂM ȘI APĂ SĂ NE SPĂLĂM! Pancarte, lozinci, bannere, iar nu de aiurea urlate și huduieli. Ca represalii, unele facultăți s-au redus la tăcere, iar studenții „eliberați”. Poate și astfel au ajuns la noi unii *ieșeni*. Așa că, de pe Atunci, s-a vorbit tot mai des despre Unversecuritatea ieșană, nu ca de o Universitate.

Nouă, ni s-a pus „pecete” de desființare într-un un MAI, 1972. Moldova gemea și ea de tot mai dese, oribilele „vizite de lucru” instrumentate de securo-activiștii din „teritoriu”, ca să se laude găunos cu te-miri-ce-mai-nimic; și – chipurile! – să aibă „prețioasele indicații” de la un *preș* prea gîngavo-lovcace, ori de la muta-i soție, „la fața locului”. Orice frazare, trebuind completată cu urale, ropot-aplauze, lozinci, steaguri fluturate și altele cîte... Prima oară, pe o zi friguros de ploioasă, am fost adunați pe stadion dinainte de prînz, rupți de la ore și tot mai înghețați și flămînzî. Nu doar noi, ci Întreg Stadionul!¹² bucsit cu lume necăjită, ce numai de panaramă chef n-avea!... Ca să puie paie peste focul deja mociit în noi, un glas lătrat jovial din megafoane, s-a pornit să ne îmbie cu inevitabila sosire a elicopterului prezidențial... Și că noi va trebui să-l întîmpinăm „cum se cuvine”. Permițîndu-și apoi să ne arate, *Nevăzutul*: cum, cine, de unde, care sector din tribune să-i dea cu urale, cu sacadate aplauze-n penibile *sloganări*, cu steaguri... Deja dîrdîiam de frig, dar să ne fi văzut la Indignare! Așa că, excepție făcînd militarii, toți muncitorii, elevii și studenții au tăcut îndîrjiți: MÎLC!... Disperatul gurist, degeaba urla amenințări ori ne lua cu frumosul... Am tăcut, au tăcut și militarii în termen, că se auzeau numai zgomotecile trase pe benzi de magnetofon. După un generos *huuoo, farsorilor!* din partea tinerimii înfuriate, ne-am de unde venisem întors. Și, cum persona-lul Cantinei era mobilizat pe-aiurea, pe la „restaurantele Activului de partid”, am „servit” și răbdări prăjite pe reci plite, dar și ce aveau proviant, ori ne-am putut cumpăra.

Însă, nu se terminase!... Pe la Apus, am fost iar scoși de către aparatcici (unii, colegi, chiar microși, umili de ne umpleau de... milă) în Centru, la Județeană. Am stat și acolo vreo trei ceasuri sub burniță cu nazuri, dar de pomană, tot sub false alarme, să ieșim din adăposturile împlîmbitoare, ca să le uplem Piața... De pe la a 4-a „alarmare” megafonată, rînd pe rînd, fără de huideo, mai plouați ca la venire și sub mormăielile unor inși cam prea amenințători să fie civili pașnici, am întors spatele „pieții” și ne-am readunat pe la ale noastre. Cantina ne-a „eliberat” hrană rece, prin Adminis-tartor, cu superioară parcimonie: „las’c-o să vedeți voi!” La deșteptarea de 6, a doua zi, aflăm că nu se vor ține cursuri, ci vom fi „arondați” școlilor ce se vor afla dispuse pe traseul Centru-Aeroport... Să „petreacă” plecarea cuplului prezi-dent, ce lua avionul spre înapoi, l-a lor capitală... Eu m-am aflat „afectat” nu departe de Institut, cam pe la Piața-Sud (fără aproza-riști), de unde puteam zări că numai în Dreptul Cimitirului și Institutului din zona Tic-Tac Nu era postat Nimeni, nici un grup...

Continuare în pag. 20

autore al unei LFC c-a lui Trăsnea acea *grameră*), nu o abordau decît a scaldă (gen regula la zeci, sute de abateri acceptate de și mai îmbîrligite situațiuni de „langage courant”) . Nici eu, dar nici alții din grupă, descurajați de căutări n-am aflat rezolvare, așa că *timorul* era starea noastră comună, la ora cu pricina. Profesoara noastră Nu merita atare Afront!... Un fel de „tampon” între grupă și unii asistenți (deh, șefuț al grupei nu eram?), fiind rugat de colegi să-i scap de belea, pe cînd mă pregăteam să răspund în numele clasei „*personne, malheureusement*”, la „Qui est-ce qui a resolu le probleme?”... Numai ce, cu toți auzim un **JE** semisonor de pe undeva. Ca, privirile noastre uimite să descopere după al doilea QUI!?!?... a nedumirire, că JE-ul „se jeta” (săgeta!) de subt aripa impunătorului Michel, ajuns opărit și-n alb de ochi. În ho-ho-tele noastre bezmetic-defulatorii, Profesoara și-a permis o scută recreație după ușă, să poată ride în voie, fără a ne deranja nici pe noi. Că, doar Om era și Domnia-Sa! Revenită la catedră, am continuat pașnici ora, sărînd peste „temă”; noi încă icnînd a ris amintindu-ne. Doamna, nițel mai îmbujorată pe satinul de sub șarmantele-i, de neuitat *tâches de roussour*. De atunci, pîn’-s-a mutat după tatăl și mai avansat, în capitală, biata Fleur-de-Putois a fost re-denumită JE. Un sobrichet la fel de neiertător dar elocvent ca primul.

¹² Sub care-a murit o parte a Căii Mărășești, dinspre Siret; partea dinspre Parc, de un Spital. Vorba ceea: de pe stadion, la spital, doar treci Calea...

Doru STRÎMBULESCU / Visul

S-a trezit în miezul nopții plin de sudoare, cu ochii împăienjeniți și gândurile răvășite. Pe moment nu știa ce se întâmplă. Avusese un coșmar. În vis se făcea că unul din colaboratorii săi apropiați, Matei, suferise un grav accident de circulație. Tocmai se întorcea pe bicicleta sa, proaspăt achiziționată, cu un nou set de fotografii din sat, de la biserica părintelui Nicoară, când, dintr-o dată, într-o pantă i-a ieșit în cale un camion încărcat cu lemne. Șoferul acestuia nu a mai putu frâna iar impacul a fost iminent. Din accident a rezultat un mort, sărmanul Matei, și un accidentat grav, șoferul camionului, care, după încercare nereușită de a evita lovitura, s-a răsturnat în șanțul de pe marginea drumului.

Ce-i drept, de la ultima descindere în sat, Scriitorul nu mai avusese liniște. Se frământa zi și noapte cum să dezlege misterul picturilor din biserica părintelui Nicoară. În plus, încrederea pe care Solomon i-o acordase îi apăsa conștiința ca o piatră de moară, simțind că îl strivește. Toată lumea din sat, în frunte cu părintele Nicoară și Solomon, aștepta un răspuns, iar el, omul în care investiseră atâta încredere, nu avea nici cea mai vagă idee despre cele petrecute. Uneori se închidea în casă câteva zile și medita, dar nici un gând, nici o revelație. Nimic. Totul era învăluit într-o ceață groasă, de nepătruns. Și cu toate astea, gândea el, trebuie să existe o explicație. Nimic din ce se întâmplă, sau ni se întâmplă, nu rămâne nedeslușit. În acest caz, însă, întreaga sa știință părea să fie inutilă. Explicații de genul *asta e voia Domnului* sau *Diavolul își bate joc de necredincioși aruncându-i în brațele deznădejdi*, nu făceau decât să liniștească mințile slabe, iar pe babe să-și facă o cruce din cap până-n picioare. Și cam atât.

Așadar, Scriitorul s-a trezit cu imaginea lui Matei întins pe marginea șanțului, și cum nu avea nici o explicație plauzibilă a acelui vis, măsura camera în lung și-n lat, bătând apăsat cu piciorul podeaua. În minte îi veneau fel și fel de gânduri, de imagini amestecate, de fragmente de convorbiri, iar el trebuia să le așeze astfel încât să alcătuiască tabloul corect al celor ce se întâmplaseră sau aveau să se întâmple.

Cei drept, nu-l mai văzuse de ceva vreme pe Matei. Între timp, treburile nu mai mergeau așa cum fuseseră plănuite inițial. Acesta se îndepărtase cumva de restul grupului. Căsătorit de curând cu o femeie destul de posesivă, el nu mai avea timp să participe la toate întrunirile planificate de Scriitor. În plus, de fiecare dată când se întâlneau, se lăsa cu o băută de zile mari, iar când Matei ajungea

acasă târziu în noapte, beat fiind, femeia îi închidea ușa. Pentru că nu avea ce să facă, unde să se ducă, acesta se culca ca un câine hăituit la ușă, până dimineața, când scorpia îl înhăța trăgându-l în casă ca pe un sac de rufe murdare. Nimeni nu știe ce scandal făcea arătarea de femeie, încât bietului om nu-i mai ardea de nimic.

E drept că din pricina nevestei, prietenii începuseră să-l cam ocolească. Asta a durat o vreme, până când nevasta l-a părăsit și a plecat să lucreze într-o țară străină. Acolo se pare că fusese de nenumărate ori abuzată, dar cu toate astea nici prin gând nu-i trecuse să se întoarcă acasă. Rămas singur, pe Matei l-a apucat deznădejdea. Se îmbăta zi și noapte cu de miri cine. Și uite așa, să fi trecut câteva luni de zile de la plecarea scorpiei, până când într-o noapte a venit la Scriitor și i-a spus că-și vinde casa și vrea să se ducă unde-o vedea cu ochii. Nu mai putea pridiidi, singurăta-tea și datoriile făcute de *scumpa* sa soțioară depășeau cu mult veniturile sale. Așa ajunsese să facă numeroase împrumuturi pe la prieteni, pe la bănci, încât mergea pe stradă și vorbea singur, de râdeau vecini de el. Matei provenea dintr-o familie înstărită și respectabilă. Nu se știe, însă, ce nenorocire se abătuse asupra acestei familii, că în foarte scurt timp s-au prăpădit pe rând, mai întâi, fratele cel mare, care s-a spânzurat fără să lase în urma sa nici măcar un bilețel de adio, apoi tatăl, fost mare director în vremea *ciumei roșii* și, după un timp, maică-sa, cea care avea grijă de casă și de el. După moartea mamei, Matei a pierdut cam tot ce agonisise familia sa. Firma lăsată moștenire de taică-su a dat faliment. Conturile din bănci au fost golite și închise. Bunurile de preț au fost vândute fără să se aleagă cu mare lucru din banii obținuți. Așa că ultima sa șansă de a înfrunta destinul era aceea de a vinde casa. E drept că banii care i-ar fi putut obține din vânzarea casei i-ar fi ajuns un timp dacă, să presupunem, ar fi fost ceva mai chibzuit. Numai că lucrurile nu stăteau deloc așa. În această perioadă, colac peste pupăză, lui Matei i-a revenit o boală mai veche, ținută un timp sub control datorită numeroaselor tratamente făcute. Suferea de anumite tulburări de comportament care, uneori, se transformau în accese de furie și violență. Alcoolul îi accentua și mai mult aceste stări, făcându-l una cu pământul. Zile întregi zăcea aproape fără suflare. Când se trezea o lua de la capăt. În câteva rânduri îl bântuise gândul sinuciderii. Credea că numai așa mai poate salva o conștiință ajunsă la limita propriei sale rezistențe.

Nu știm exact ce i-a spus Scriitorul în acea noapte, cert este că de atunci nu s-au mai văzut. Însă, cu doar câteva zile înainte de

Dar, supărat, ar fi strigat: „- N-aveț’ Student’ la vedere, să-NCHI-DIȚ’ dă tot l’STITUTU’! Și cît mai iuti!!...!” Și-mi imaginam capetele Tovarășei Birou-Doi, ale Celorlalți trepădăi, oscilînd *dadada*, cum cățaii asiatici de pe lunetele pobedelor...¹³

Nu mai departe decît în ianuarie al anului de stagiatură al doilea, întorși de pe unde ne erau vetrele, din vacanță pe la școlile-n care fuseserăm repartizați „republican”, aflăm cu stupoare că „a murit Alistar”, că „ni s-a stins Decanul”... Telegrama, telefonate bilete ne-au căutat la școală, dar noi... Crengian ni s-a dus și Magistrul: pe frig și zloată, în 30 decembrie 1974. Într-un pat de spital însă, nu-n bojdeucă, nici pe la rude; și – după credibile testimonii – de față cu prieteni dragi lui. Vrăjmașa vreme Nu a împiedicat să fie de față la Despărțire mai toată suflarea Bacăului, care l-a cunoscut, respectat, iubit cu devotament. De Neuitat a rămas Bocetul Femeii de servici, care-a primit de la Omul-decan o locuință, taman cînd ajunsesa pe drumuri, divorțată, cu două fete de crescut și purtat pe la școli. Că îi fusese decanului repartizată și Familiei sale locuința – asta-i partea omenească din Adevăr! Cînd afla cum se zbat să reziste studenții săraci (că nici Atunci nu eram toți egali), i-a ajutat cum a putut: pat în cămine, uneori ștergerea datoriilor, cartele-cadou... Pentru fiecare dintre noi, ca și *Vetranul* Traian Cantemir avea ochi, salut, surș, zîmbire; și-n plus glumă. Nu se prea ajungea „la audiență”, că citea pe fețe și ce putea îndrepta.

De ce murise, încă se Știe... Dar se dă vina pe cancer, spre a se drege cu busuioc pensionarea-i forțată și comasarea Filologiei cu nu mai știu ce facultate, c-un decan mai agreat de rector și alți politrucii. Acum – dar tot la 4 ani, după rotirea partidelor -, ca și-Atunci: pe-Aici Politicul domină tot!... De Atunci, Filologia a tot mers spre lichidare cu studențimea, devenind întîi un fel de școală preparatorie de doi ani, de romînă pentru studenții străini. În spațiile, clădirile „libere” de facultățile lichidate (celelalte, nu și

¹³ În toamna lui 1973, într-un stupid accident de mașină, a murit cel mai iubit dintre Asistenți, Valerian Ciubotaru; deși mai aproape de vîrsta noastră, decît a profesorilor, era un orator enciclopedist pe care nu-l oprea decît Clopoțelul... Iar, la dispariția lui Charles de Gaulle, nici măcar asistentul ce urma să ne preia... Abia ajunși pe unde fuseserăm repartizați, ne-am readunat în corpore și l-am petrecut pe Ultimul drum toți studenții, corpul profesoral – solidari cu familia. Mi-aduc aminte că mi s-a cerut un cuvînt funebru, ce mi s-a corectat subtil de către Doamna Lili... Nu mai știu unde a ajuns acea hîrtie. Dar, mă mîndresc mai tare c-un „zid de trupuri” ce l-am ordonat strategic studenților, împrejurul mormîntului: să fie loc numai pentru Familie, preoți și oficiali. Motivele se știu, fiind și cele de azi, de neeradicat; la tuciuri-ii bulucinzi, azi fiindu și noua calicime, (pr)in capitalistoguduli made-izată.

acest vis, Scriitorul a aflat de la o fost prietenă a lui Matei, o farmacistă, că acesta a vîndut casa și a cumpărat una mai mică pe o stradă în apropiere de Castelul de apă. Cât despre femeia lui, nu mai avea nici o veste. La un moment dat, umbla zvonul că aceasta pusese divorț. Dar lucrurile erau destul de confuze în această privință. Tot farmacista i-a spus Scriitorului că Matei nu iese cu zilele din casă, iar, când iasă, dă fuga la cârciumă, își umple rucsacul cu sticle de votcă și bere, apoi se închide în casă și bea până uită de el. Părăsit de toți, omul acela firav, cu părul mereu vâlvoi și privirea rătăcită prin cine știe ce cotloane ale ființei sale, parcurgea, astfel, cel mai de coșmar moment al vieții sale.

Cel mai probabil acesta era punctul de interferență, locul acela inefabil în care destinul Scriitorului se întrepătrundea cu cel al lui Matei făcând un tot. În vis, Scriitorul retrăia, într-un fel anume, drama lui Matei. Singura, de altfel, certitudine: moartea acestuia. Împlinirea prin suferință a unui destin.

Primele momente ale dimineții îl găsiră pe Scriitor trezit de-a binelea. Era decis să-l caute pe Matei și să-i mărturisească prietenia sa. Să-i acorde ajutorul de care avea nevoie. În același timp, privi prin fereastra larg deschisă a biroului său. Mărul din fața geamului înflorise. Miazma florilor sale năvăli în cameră umplând-o de un miros proaspăt. Avea atâtea să-i spună lui Matei încât ardea de nerăbdare să ajungă cât mai repede la el acasă. Nu mai conta starea în care îl va găsi. Acum știa că speranța, dragostea și credința trebuiau să-i călăuzească pașii, iar forța, frumusețea și înțelepciunea îl puteau salva.

Mai privi o dată mărul din fața camerei sale și dădu să iasă. Când deschise ușa, chiar la intrare îl întâmpină Poștașul. Fără nici un fel de formalitate, acesta îi spuse că are să-i transmită un mesaj din partea lui Matei. Ultimele cuvinte al Poștașului le auzi ca prin vis. Dar de data aceasta realitatea bătea visul. Matei murise în noaptea aceea. Înainte de aș da ultima suflare l-a chemat pe Poștaş rugându-l să-i transmită Scriitorului un ultim mesaj. Acesta suna cam așa: *Rolul meu s-a încheiat aici. Cheia problemei care te frămîntă este Gherasim.*

Cu privirea ațintită către munte, Scriitorul făcu câțiva pași pe aleea din fața casei. Ca din senin, începuse să plouă. Printre picăturile de apă ce cădeau din ce în ce mai repede, mărul din fața casei se profila pe cer etalându-și măreția. Din depărtare, un zvon de clopot străbătu văzduhul.

FEFSul, mereu protejat de Nomenclatură) s-a instalat o Tehnică postliceală pluridisciplinară.¹⁴

Așa se prezenta Campusul Tic-Tac în decembrie 1989: ceva nici un cal universitar, nici măgar tehnico-postliceal, peste care domnea bișnița afro-arabă și unde nu toate fetele erau parașute. Multe, subt acoperire, îndeplineau misiuni țarghetate. Ca și sportiștii, unii profesori, elevi, administratori!... Ca Azi, subt un Alt regim, la fel de Abuziv și Discreționar, dar și *plurisecurisit*, în marele-micapitalism din Prezent. Mi se poate replica, „documentat” (deh!), că n-aș avea dreptate. Nu mă voi încontra, dar nici nu voi accepta, alta decît știam, văzui, aflaî de la oameni de încredere – cît nu am fost de față.

Minciuna oficializată e mai persuasiv*antă*, decît nudul Adevăr.

Domnia-Sa, Domnul Decan Dumitru Alistar, s-a dus poate într-o Lume mai Dreaptă (de o fi, Undeva-n Univers) înainte de a apuca să plîngă amar de mila unui Institut și de El firmosit. Azi - cînd fostele securități și școli de partid au cedat spații unor univer...sități; cînd una și-a pus în efigie Cîntărețul Gintei Latine -, mă strîng în spate aste: „Brandul de universitate” „promovat cît mai agresiv” și „marketingul curricular”; toate *xiloidiotisme* parașutate din State, vehiculate de unii con-ducători „din actual”. Chiar foști, buni „dascăli”, ori colegi de-alt „regim”. Că „la Vremi noi, tot Noi!” nu „se aplică” doar în politică, Doamne și Domni...

„Rămîneți în umbră sîntă”¹⁵, Domnule Mitruț și Decan Alistar!... Alături de Ceilalți „Descălecători de Școale, dătători de legi și datini, / Ce cu *Pana* și *Bucoavna* ați întins moșia voastră / De la munte pân’ la mare și la Dunărea albastră.” ... Că, făr’ de a Voastre „fabrici”, mai zise și „sorbonici”, toți țăranii Gliei noastre ar fi fost și mai calici. Dar ați format pentru sate și apostoli dăruiți!

De aceea și-în Vecie, prin discipoli, fiți Slăviți!

Piatra-Neamț, 2-5 (rev. scop *Confesiuni* în 10) mai 2015; de Nicolae CIOBANU, apostol veteran, IP3-an.

¹⁴ Poate, și de-asta UVA de azi agreează rectori tehnicieni și „faculte” cu politehniști ș.c.l. (plus un Sediul de club sportist instalat în Vechea Filologie, din Vechiul Campus de la Tic-Tac), detașînd Literele într-un local dezafectat de o caducă Școală de Partid unic... Ori, de o securitate unică? ¹⁵ Citat din Eminescu, „Scrisoarea III”; finalul e „adaptat” pro Memoria, tot din epistolia citată.

Vlad CIOBANU

O lectură a mitului Meșterul Manole (III)

(continuare din numărul trecut)

În poeziile românești factorii de creare sunt românești. Întreaga scenărie, întreaga acțiune, întreaga motivare e izvorâtă din sufletul românesc. Avem două zidiri deosebite, la sud un pod, la nord o mănăstire (...) jertfa podului e nevasta fratelui mic, iar jertfa mănăstirii e soția meșterului, care-i întrece pe toți, e nenorocita Ana sau Caplea, după cum a botezat-o fantazia poeziei.

Psihologia invențiunei leagă de această femeie un copil mic de țâță în toate variantele. Schladebach greșește când susține că Ana ar fi fost în sarcină. Versurile au fost culese rău de Alecsandri sau, respectiv poetul anonim i le-a dictat rău. Eu am înlocuit verbul de jos cu cel de sus și am citat versurile în forma lor naturală:

Țățișoara-mi frânge,
Copilașu-mi plânge
iar nu
Țățișoara-mi plânge,
Copilașu-mi frânge
căci în pântecul mamei numai feții vrăjiți pot plânge cam până la o vârstă de trei ani ca în basme.” (**Josif Popovici** –,„Jertfa zidirii la români”, în,„Transilvania”, nr. 1, ianuarie-martie 1909, p. 17-18, apud M. Corduneanu, p. 79, N. ed.)

„Neagoe apare, cu toată slaba lui însemnătate, ca întâiul domn care s-a învrednicit de cinstea, nemuritoare și ea, a cântecului. Precum moldovenii cântau, în legătură cu balada, cunoscută, a sârbilor despre întemeierea cutărui din orașele lor vestite, povestea arcașilor care prin săgețile lor au hotărât unde va fi Putna, mănăstirea lui Ștefan cel Mare, astfel la munteni a răsărit, după faptul, impresionant pentru popor, al sfînțirii mănăstirii de la Argeș, o baladă asemănătoare, un alt cântec de mănăstire nouă, de mare ctitorie domnească. Ca adaus la cântecul moldovenesc, al cărui înțeles ni l-a păstrat Neculce, aici e vorba de un copac ce ocroteste:“cetinul”,“nalt și răsfirat”. Într-o variantă intervine și icoana din scorbură, minunata icoană din pădure, care apără și asigură pe drumet, și de aceea se găsește atât de adeseori prin codrii noștri cei mari. Dar mai ales, și acolo ca și aici, e vorba de viața tânără, nevinovată, care trebuie să se jertfească pentru ca o piatră să se ție de altă piatră și duhul nimicirii să nu sfarme, noaptea, ceea ce munca de ziuă a putut să înalțe. Plânsetul, uman, al mami, soția lui Manole meșterul, care, prinsă-n zid, își jelește copilul, nu face parte din însuși miezul tragediei populare, precum nici povestea, cerută de morala creștină, răsplătitoare, a meșterului care pierie încercând a se ridica pe aripi de “șițe și sfoare” în înaltul cerului - ceea ce ne trimete departe, până la bătrânul mit al lui Icar cel îndrăzneț.” (**Nicolae Iorga** –,„Balada populară românească. Originea și ciclurile ei.”, Vălenii de Munte, 1910, p. 17-18)

„Autorul bisericii de la Curtea de Argeș a preocupat foarte mult generația trecută. Din legătura stilistică a acestei opere cu monumentele anterioare și posterioare ei, căpătăm convingerea că nu putea fi făcută de meșteri străini de obiceiul pământului. Însă din cauză că se caută autorul fără să i se cerceteze mai întâi opera, s-a recurs întotdeauna la soluții senzaționale. Chiar Odobescu a emis părerea că faimosul meșter, numit în poezia populară când Manole (mai cu seamă în refren), când Manea, nu putea fi altul decât Manea, vătaful de zidari al lui Brâncoveanu. Alteori s-a recurs la Veit, la Manoelis din Niaesia - ceea ce a influențat poate pe Alecsandri să dea în culegerea sa forma Manoli - și uneori s-a mers prin Spania sau la elevii lui Michelangelo.

Lucrul pare cu mult mai simplu. Dacă ne dăm seama de faptul că biserica Curții de Argeș este construită din piatră și că în acea epocă se construia mai mult în acest material, ajungem la concluzia că un maestru pietrar trebuie să fie autorul bisericii episcopale de la Argeș - rolul zidarului fiind cu totul neînsemnat.

Știm că în evul mediu, pretutindeni afară de Italia, arhitectul nu avea înțelesul de astăzi și că rolul acest îl îndeplineau acei cari, începând ca ucenici, își însușeau pe rând desemnul, meșteșugul zidăriei și pe cel al tăierii pietrelor. În Franța până în secolul XV-lea titlul de“maistre tailleur de pierre” este sinonim cu arhitect, pe când cel de“maistre macon” este un titlu superior, iar posesorul lui se mărginea numai la așezarea pietrelor în zid și la rostuirea lor cu mortar. Dealtfel este destul de logic ca paternitatea artistică să aparție șefului meseriei care covârșește pe celelalte în asociația lor pentru efectuarea unei construcții.(...)

Din elementele arhitecturale ale acestei biserici (prefăcută radical de Știrbei și Bibescu), regretatul Tocilescu a găsit o parte din chenarul ușei, pe care se citește chiar inscripția“MANE MEȘCER”. Același fragment a fost găsit și de Odobescu, poate mai complet decât l-a găsit Tocilescu la 1887, căci în acuarelele lui Trenk, aflate în colecția Muzeului Național, găsim desenată ușa întreagă. (...)

Dacă avem în vedere înrudirea de stil și apropierea datelor de construcție, nu este cu totul ipoteza că Manole ar fi trecut de la Bistrița la mănăstirea Dealului, de aici la mitropolia din Târgoviște, căreia (cu ocazia mutării scaunului mitropolitan în această localitate) desigur i se va fi făcut radicale reparații și, în fine, la Argeș, unde a însumat toate calitățile sale artistice și experiența câștigată până atunci. Poate că aici i se încheie cariera lui artistică, făcând astfel posibilă legenda meșterului ucis de gelozia de a nu mai face altă mănăstire“mult mai luminoasă și mult mai frumoasă”.

Felul ornamentației întrebuințată la noi în vremea aceea și numele slav ne fac să ne gândim la originea lui sârbească. (**Sp. P. Cegăneanu** –,„Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, anul III, 1910, București, p. 44-47)

„Legenda aceasta poate fi cu mult mai veche decât mănăstirea de la Argeș sau a putut fi pusă mai târziu în legătură cu această faimoasă operă de artă; dar legenda poate fi și mai nouă. În tot cazul, ea se găsește și la aromâni, care știu să ne istorisească despre zidarul ce și-a îngropat nevasta în podul de la Arta, precum și la alte popoare, la greci, sârbi, albanezi, bulgari și unguri.

O au acești vecini de la noi, sau noi am luat-o de la ei? Răspunsul la această întrebare e foarte greu de dat; dar el nici nu are o importanță așa de mare. Căci nu subiectul face opera de artă, ci felul cum el se răsfrânge prin sufletul artistului. Dramele lui Shakespeare rămân capodoperele neîntrecute ale acestui geniu, cu toate că subiectele lor sunt împrumutate din toate părțile; felul cum le-a prelucrat acest fiu al Angliei face ca ele să fie cele mai prețioase opere de artă nu numai ale literaturii engleze, ci și ale literaturii universale. (...)

Deosebirea esențială dintre literatura noastră populară și literaturile popoarelor învecinate rămâne în tratarea subiectelor, în predilecția poetului popular român pentru anumite forme de expresie, în setea cea mare pentru claritate, caracteristică popoarelor romane: imaginea limpede cum e cristalul se iscă cu aceeași simplitate firească, cu care se naște, la cea mai mică mișcare, cristalul într-un lichid saturat.” (**Sextil Pușcariu** –,„Istoria literaturii române. Epoca veche”, ed. a II-a, Sibiu, 1930, p. 55-56)

„Ideile principale susținute de d. Skok, în acel studiu, sunt următoarele:

I.“Legenda” cu motivul zidirii unei femei a luat naștere într-un mediu de zidari.

II. Zidarii“ reatori și răspânditori” ai“ egendei” în chestiune au fost românii macedoneni, așa numiții Gogi.

Aceste ipoteze, pline de originalitate și de interes pentru etnografia balcanică, merită o specială atenție din partea folcloristului român. Să le cercetăm mai de aproape.

I. Referindu-ne la prima părere, constatăm de la început că ea are două importante puncte de sprijin:

a) lumea în care ne introduce balada populară este pretutindeni cea a zidarilor - chiar și în varianta sârbo-croată;

b)superstiția care e la baza baladei pare a avea o origine zidărească.

Să fie oare de ajuns aceasta? Dar mai întâi avem de relevat o nedumerire în legătură cu expresia“legendă”, utilizată de d. Skok în discuție. E prea vagă și dă naștere la confuzii. Ce înțelege d-sa prin legendă?

• Superstiția de tipul general: că o clădire nu se poate înălța fără a zidi o jertfă omenească? sau:

• Superstiția concretizată în forme speciale, care au circulat întâi desigur în proză, că anumit meșter mare a zidit în temelia cutării clădiri, spre a izbândi, pe o femeie sau chiar pe soția sa?

• Ori înțelege d. Skok exclusiv balada populară?

Dac-ar fi înțeles superstiția de tipul primar, ca articol al unei credințe religioase - deși în cazul acesta termenul“legendă” e cu totul impropriu -, d. Skok ar avea într-o oarecare măsură dreptate. (...) Această credință este nu numai paleobalcanică, ci totodată una din superstițiile universal-omenești aflătoare și la popoarele din alte continente. Deși răspândită în cercuri atât de largi, din timpuri străvechi, totuși, la obârșie, superstiția aceasta trebuie pusă, desigur, pe sama unui cerc restrâns, al breslei zidărești, care, la fiecare popor, cunoștea în amănunt toate detaliile de riyual relativ la ea. (...)

Dacă prin“legendă” înțelege povestirea în proză care, cu diferite nume, după loc și timp, a circulat multă vreme - uneori în forme mai artistice, alteori având caracter pur informativ -. atunci d. Skok încă ar avea oarece șanse să-și apere cu succes părerea. Desigur, zidarii erau cei dintâi cari puteau ști împrejurările evenimentului tragic - al sacrificiului cutării ființe omenești impus de fatalitatea acelei credințe implacabile legate de profesia lor. Și ei vor fi fost centrul de la care se răspândeau primele vești în masele populare. Acest studiu e și el foarte vechi și de lungă durată. (...)

În cazul acesta, nu putem fi de acord cu d. Skok că balada cu motivul jertfirii femeii s-a născut cu necesitate într-un mediu zidăresc. O astfel de părere, în lumina unei critici obiective, ne apare foarte riscată. În adevăr, cântecul popular - ca și poezia cultă dealtfel și ca și orice produs artistic - nu cerea decât talent spre a fi înfăptuit, nu și o anumită profesie. Nouă ne vine greu să credem că creația cântecului în discuție se datorește cercului extrem de restrâns al breslei zidarilor,... (...)

Problema pusă de d. Skok, pentru cazul cu totul special al cântecului femeii zidite - în legătură cu nașterea lui în mediul zidăresc -, se poate încadra în rame cu mult mai largi. O putem enunța astfel: care-i partea de contribuție în creația folclorică în genere a fiecărei categorii rustice având o anumită îndeletnicire, un anumit meșteșug?

Se știe că în tezaurul folcloric al fiecărei națiuni avem unele rituri în care numai anumite grupuri din societatea rurală sunt inițiate și de care altele sunt străine. La fel, unele proverbe speciale de circulație restrânsă, unele legende și anecdote din acea

viață deosebită, un capital de cuvinte în uz numai acolo și necunoscut vocabularului comun... apoi de asemenea cântece. (...) Cu alte cuvinte, tot ceea ce atinge într-o oarecare măsură o anumită ocupație rurală e firesc să capete un aspect deosebit, în care se reflectă viața celor ce trăiesc din acea ocupație. De ex., prisăcarii vor avea o sumă de rituri magice pentru apărarea stupurilor de răufăcători ori de evadarea albinelor, altele pentru progresul muncii lor, pentru înmulțirea roiurilor albinelor,... (...) Dacă într-o creație populară, artistică, surprindem un motiv secundar, pe care-l bănuim că provine dintr-un mediu de crescători de albine, în cazul acesta nu poate fi vorba decât de o influență a acestui mediu sau cel mult de o simplă adaptare la el. Dacă însă produsul folcloric are la bază - ca temă centrală - vreun motiv din riturile ori din superstițiile specifice acelei categorii rustice, atunci suntem îndreptățiți să facem supoziția că el a putut răsări mai curând în acel mediu decât aiurea, dar nu cu necesitate.” (**P. Caraman** –,„Buletinul Institutului de filologie română“Alexandru Philippide”, vol. I, 1934, Iași, p. 63-70)

„Pentru a realiza opera dorită, Neagoe Basarab a făcut apel la o seamă de meșteri pricepuți, dintre cari, după toate aparențele, n-au lipsit nici cei ce realizaseră pentru înaintașul său Radu cel Mare minunata mănăstire din dealul Târgoviștei, cu care biserica de la Argeș are multe însușiri comune. Unele relatări pretind că Neagoe Basarab, care și-ar fi petrecut o parte din tinerețe la Constantinopol, unde s-ar fi ocupat între altele cu supravegherea lucrărilor de construcție ale unei moschei, ar fi adus cu sine, când s-a întors în țară, un arhitect cu numele de Manolli din Niaesia, care lucra la Constantinopol. Alături de acest meșter, care ar fi deci arhitectul lucrării, însuși Neagoe pare să fi luat o parte destul de activă la construcția bisericii sale.

Dacă aceste relatări sunt adevărate, Atunci Manolli, din care poezia populară a făcut pe“Meșterul Manole”, a cărui duioasă legendă e cunoscută de toată suflarea românească, ar fi mai degrabă un armean ce lucra la Constantinopol, de unde va fi fost apoi adus în Țara Românească.

Dispoziția decorului și felul ornamentelor de la Argeș sunt de natură să justifice această origine a arhitectului, care după părerea noastră, n-ar fi fost decât decoratorul (poate, din unele puncte de vedere, și sfătuitorul) meșterului care a conceput biserica în întregul ei. Pe când cel dintâi stăpânea meșteșugul decorativ armenesc și era în același timp în curent cu ce se realiza în acest domeniu și în acea vreme la Constantinopol, cel de al doilea era bun cunoscător al monumentelor noastre mai vechi și, mai ales, un abil interpret al principiilor constructive ținând de școala sârbească.(...)

Ornamentația, pe de altă parte, este un amestec ciudat de motive armenesti, caucaziene, persane, arabe și otomane. (...) În întregul ei, însă, biserica mănăstirii Argeșului, ca și ctitoria lui Radu cel Mare de lângă Târgoviște, este rezultatul unui proces de formare al unei arhitecturi la care au luat parte, alături de un meșter băștinaș (care, după toate aparențele, este adevăratul arhitect), un meșter decorator și pietrarii lui specialiști străini. Așa se explică pronunțatul caracter românesc al acestor monumente, cari, deși la prima vedere par exotice, sunt totuși un produs original local, cu însușiri particulare ce nu se întâlnesc în monumentele nici unei țări. (**Grigore Ionescu** - Fragment din volumul“Curtea de Argeș. Istoria orașului prin monumentele lui”, Fundația pentru literatură și artă, 1940, p. 120-121 și 137-139, apud Maria Cordoneanu -“Meșterul Manole”)

(Va urma)

Mălina CONȚU

/ Noua obiectivitate. Artă germană în perioada Republicii de la Weimar (1919-1933)

Într-un număr anterior (15/2014) analizam, cu prilejul unei expoziții menite a marca centenarul primului război mondial (1914-1918), opera grafică a artistului german Otto Dix (1891-1969), atât de grăitoare pentru ilustrarea ororilor războiului și a crizei umane și economice din anii imediat următori acestei conflagrații mondiale. O frescă realistă a dezastrului umanitar generat de conflict, opera lui Dix este rezultatul propriei sale experiențe, ca voluntar pe front și apoi ca cetățean al noii democrații germane. În conexiune cu această temă, prezentul articol își propune să illustreze temele specifice contextului artistic german din perioada imediat următoare conflagrației, vremea Republicii de la Weimar (1919-1933), răstimp asimilat din punct de vedere artistic conceptului de Noua Obiectivitate (definit de criticul Gustav Friedrich Hartlaub, 1923). Sunt imagini grăitoare, create de artiștii timpului pentru a contura o nouă epocă, - definită prin industrializarea la scară largă - și un nou tip de cetățean – inițial înfometat și suferind și apoi libertin, izolat, confruntat cu o altă realitate privată și urbană.

Deschisă de curând la Muzeul Civic (Musei Civici) din Veneția (1 mai – 30 august 2015) și urmată de o a doua expunere la Muzeul de Artă din Los Angeles (LACMA), expoziția pe care am ales să o prezint în acest număr este dedicată artei primei democrații germane, situată în timp între finalul primului război mondial și ascensiunea Național-socialismului lui Hitler. Renunțând la Expresionism și experimentele de tip Dada, și înaintea definirii conceptului Bauhaus, acești artiști au apelat din nou la limbajul realist pentru defini o nouă realitate germană. Cele 140 piese expuse (picturi, fotografii, desene, gravuri) provenind de la 43 de artiști, mulți dintre ei puțin cunoscuți, descriu inițial o țară distrusă și decimată de înfrângerea cauzată de război, o societate confruntată cu inflația, șomajul și sărăcia lucie (1919-1923) dar care ulterior se modernizează, ajungând o democrație cu noi valori, locuită de un nou cetățean (1924-1929), ce își găsește colapsul la fel de repede cum s-a conturat, odată cu căderea bursei de pe Wall Street (1929) și eșuează, disperată, în național socialism (1933). Dincolo de remarcabila calitate tehnică și documentară a acestor imagini, valoarea acestor opere este sporită de numărul restrâns de piese care au supraviețuit distrugerilor din perioada 1933-1945, sub calificativul de „artă degenerată” conferit de național-socialiști.

Structurată în cinci secțiuni, expoziția de la Veneția juxtapune pictura, desenul, gravura și fotografia pentru a oferi prilejul privitorului să exploreze asemănările și diferențele dintre aceste medii distincte de exprimare realistă, toate la îndemâna artiștilor germani, ce mediază astfel, prin intermediul lor, realitatea cotidiană a vremii. Deziluzionați de război, conștienți de izolarea umană produsă de acesta și preocupați de critica aspectelor cotidiene sau de direcția în care politica germană o lua în perioada postbelică, ei creează imagini pline de obiectivitate și realism, revenind la limbajul marilor clasici. Cu toate acestea „realitatea” creată de ei, trecută prin filtrul Avangardei, este distinctă față de realismul clasicist.

Artă în democrație și urmările războiului este titlul primei secțiuni a expoziției, menită a contura imaginea Germaniei postbelice, divizată între cei care suferă de pe urma războiului, și cei care profită ca urmare haosului creat de conflict. Cu patru subdiviziuni tematice menite a accentua mai bine problemele sociale ale perioadei - *Mizeria socială*, *Politica*, *Prostituția*, *Crima sexuală* – această secțiune accentuează criza economică și umană generată de război. Pe de-o parte sunt ilustrate victimele acestuia – invalizii neajutorați, femeile care se prostituează în lipsa altui loc de muncă, șomerii sau victimele crimelor de stradă – care toate suferă din pricina foametei, sărăciei și inflației generate de reconstrucție și de obligația de returna daunele externe de război, și, pe de altă parte, sunt redați cei care profită de pe urma libertăților oferite de noua democrație și a haosului creat de conflict, îmbogățindu-se prin exploatarea pieței negre – profitori, negustori, oameni perfizi. Se remarcă aici operele lui Otto Dix, George Grosz, Georg Scholz sau Max Beckmann care critică acerb, nu întotdeauna dintr-o poziție de stânga, contextul sociopolitic al vremii.

Un alt aspect, subliniat de a doua secțiune a expoziției, are în vedere noul peisaj industrial și relația acestuia cu vechiul peisaj urban, rural bucolic sau arcadian. Intitulată **Orașul și natura peisajului**, ea juxtapune fotografii și picturi menite a descrie cele două realități peisagistice ale timpului: pe de-o parte *peisajul urban*, cu o nouă alură dată de industrializare, simbol al viitorului, spațiu atractiv din punct de vedere economic și social, exponent al oportunităților tehnice moderne, ofertant în ce privește meseriile și libertinajul vieții cotidiene, și, pe de altă parte *peisajul rural*, asociat cu nostalgie trecutului, locului de origine al celor care s-au

rupt de glie pentru a migra forțat la oraș, în căutarea unui loc de muncă. Dacă imaginile urbane pun accentul pe oportunitățile oferite de oraș, ele nu omit să illustreze izolarea și alienarea omului în acest context oarecum artificial la vremea respectivă.

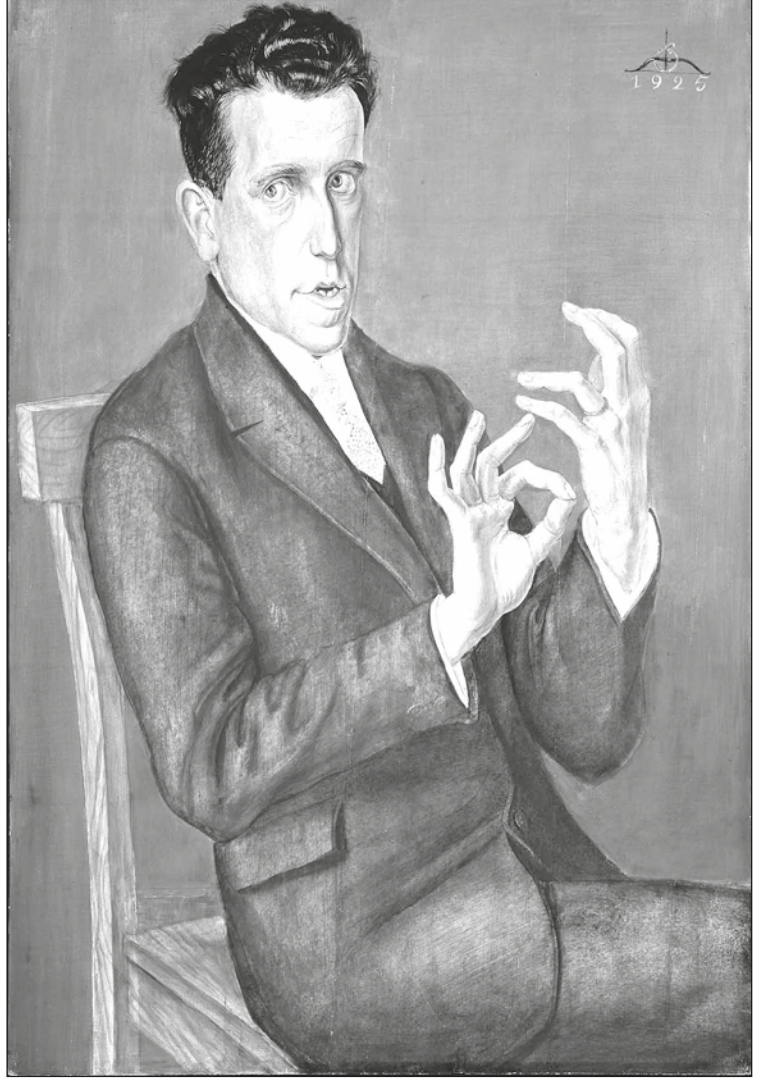
Fotografiile accentuează în mod special noile locuințe postbelice, unele dintre ele pornind de la principiile Bauhaus, iar picturile redau, în atmosfere suprarealiste, omul însingurat al acestui oraș străin acestuia, deocamdată (Anton Räderscheidt). În acest context, o subsecțiune dedicată operei lui Georg Schrimpf, evidențiază și latura clasicistă a peisajului urban german, inspirat de vederile metafizice ale lui Giorgio de Chirico și Carlo Carrà, cu scopul de a ilustra aspirația către calm și armonie într-un context turbulent.

Omul care locuiește acest oraș este un „om nou”, iar a treia secțiune a expoziției se concentrează asupra acestuia, **Noile tipuri identitare și portretistica**, definind, prin intermediul imaginilor de sine pictate sau surprinse de pelicula fotografică, noile ipostaze în care se complăce și se (auto)definește cetățeanul Republicii de la Weimar. Se remarcă aici surprinderea tuturor tipurilor umane: copii, bărbați, femei din diferite clase sociale având diverse înclinații. Subtemele acestei secțiuni subliniază și ele interesul artiștilor în a contura noile tipuri sociale: *Copii* cu expresii placide sau sinistre, trecuți prin drama războiului și mai puțin dragălași sau zămbitori, taxonomiile faciale determinate de clasă și profesie aparținând lui *August Sanders* și, nu în ultimul rând *Noile identități*, rezultate în urma emancipării și liberalizării societății (tipul androgin, femeile cu vestimente masculine care muncesc în fabrici, homosexualitatea sau lesbianismul). Sunt profile noi la vremea respectivă care atrag tocmai pentru că ilustrează elementele distinctive ale unei societăți în schimbare.

Dincolo de schimbarea identității, în noul oraș industrial omul interacționează tot mai des, cu mașina, tema celei de-a patra secțiuni a expoziției, **Omul și Mașina**, fiind axată pe ilustrarea acestui nou tip de dialog. Atitudinile artiștilor *vis à vis* de această formă de interacțiune sunt contradictorii ei subliniind, fie dislocarea și dezumanizarea omului în contact cu industria și mașina, fie puterea transformatoare a noilor tehnologii industriale responsabile de evoluție și de revoluții tehnice. Despre fotografie și microscop de exemplu se spunea că pot spori capacitățile limitate ale omului, dezvăluind universuri ascunse privirii. Apariția radioului a oferit un alt mod de a comunica informații la scară largă. Acest amestec de fascinație și scepticism față de progresul tehnologic al perioadei, ilustrat și de filmul *Metropolis* (Fritz Lang, 1927), definește atitudinea europeană a vremii, ce nu omite să sublinieze că prețul progresului este sclavajul muncitorilor ce mențin mașinile în lucru și asigură funcționarea orașului și a societății. Dincolo de această interacțiune *om-mașină* multe dintre fotografii și picturi redau detaliile estetice ale mașinărilor industriale, furnalelor sau vapoarelor de mari dimensiuni, adevărate opere ale tehnologiei timpului (Hans Finsler, Albert Renger-Patzsch, Carl Grossberg).

Dimensiunea estetică a noilor produse industriale sau de consum a fascinat imaginația multor artiști ai vremii, care au redat cu minuțiozitate exponatele noii ere industriale, creând o nouă iconografie a naturilor moarte. Ultima secțiune a expoziției este astfel dedicată **Naturilor moarte și mărfurilor**, ilustrând interesul pictorilor și fotografilor pentru redarea obiectelor de design industrial, a alimentelor nou ambalate sau a plantelor exotice. Modernizarea și progresul tehnologic a generat producția în masă a acestor obiecte de consum iar urbanizarea și industria de publicitate au favorizat promovarea și vânzarea lor la scară largă. Noua iconografie a obiectelor de larg consum include obiecte casnice (cafetiere), plante exotice (cactuși), obiecte utilizate de croitori sau alți lucrători (mașini de cusut) etc. Preferința pentru detalii îi determină pe artiști să extragă obiectele din contextul lor firesc, accentuând astfel textura sau țesătura. Astfel de detalii fotografice sunt multiplicare și adeseori folosite de industria de publicitate pentru a promova acel produs. Sunt imagini care evidențiază interesul crescând al societății germane pentru confort prin utilizarea unor produse de larg consum (Aenne Biermann, Georg Scholz, Albert Renger-Patzsch, Hans Finsler).

Privite în ansamblu, toate aceste opere de artă ne oferă o imagine inedită și complexă a lumii germane interbelice, în profundă metamorfoză, la nivel de societate și individ. Confruntarea omului cu efectele războiului, cu libertinajul, cu industrializarea în masă a orașelor și cu produsele de consum ale noii tehnologii, îl transformă fundamental sub aspectul identității de sine. Iar artiștii timpului, provenind din medii diferite și trăind ei înșiși aceste metamorfoze, au redat cu minuțiozitate acest aspect schimbat al societății, demascând-o în cele mai mici detalii ale sale. Ei au creat împreună un portret veridic al unei lumi în tranziție, imagini care ne fascinează încă și astăzi.

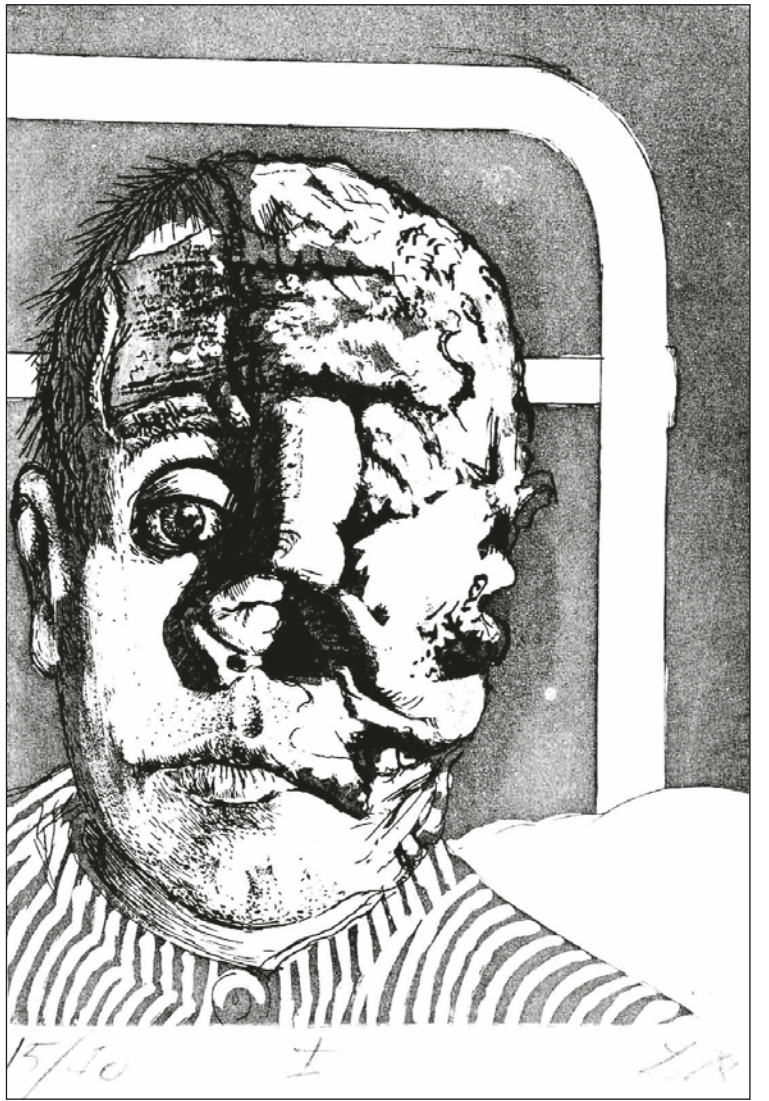

Portretul avocatului Hugo Simons, 1925

Ulei și tempera pe panou, 100,3 x 70,3 cm

Montreal Museum of Fine Arts

©Otto Dix, by SIAE 2015– The Montreal Museum of Fine Arts

Otto Dix

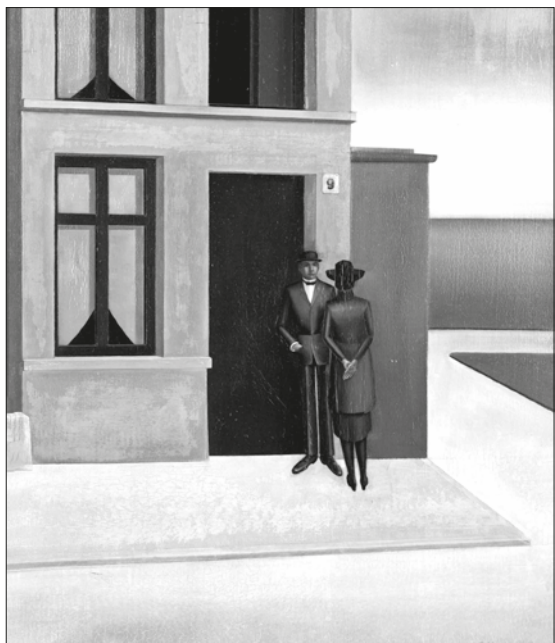
Războiul. Transplant de piele 1924

Incizie în acuatinta, 47,5 x 35,2 cm

Los Angeles County Museum of Art, the Robert Gore Rifkind Center for German Expressionist Studies

©Otto Dix, by SIAE 2015 - Otto Dix Stiftung; Photo © Museum Associates/LACMA

Anton Räderscheidt

Casa nr. 9, 1921

Ulei pe panou, 65 x 55cm, Collezione privata

©Anton Räderscheidt, by SIAE 2015 - Photo by Andreas Vogt

Secretară la postul de radio german din Koln, 1931 Imprimare cu gelatină pe bromură de argint, 26 x 14,7 cm
Die Photographische Sammlung/SK Stiftung Kultur, Colonia

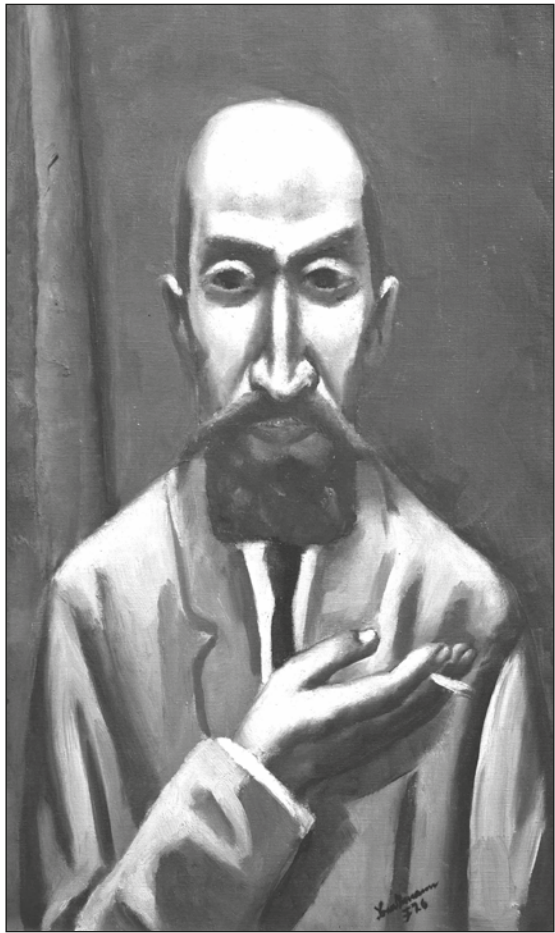
©August Sander Archiv, Koln, by SIAE 2015

August Sander

Zidar, 1928Imprimare cu gelatină pe bromură de argint,
19,90 x 13,40 cm©Die Photographische Sammlung/SK Stiftung Kultur –
August Sander Archiv, Koln, by SIAE 2015

Georg Scholz

Autopottret în fața unui panou publicitar, 1926Ulei pe carton, 60 x 77,8 cm; Staatliche Kunsthalle
Karlsruhe©Georg Scholz, by SIAE 2015 - Photo by A. Fischer/H.
Kohler, Staatliche Kunsthalle Karlsruhe Fotowerkstatt

Max Beckmann

Portretul unui turc, 1926Ulei pe pânză, 67,3 x 45,1 cm
Richard L. Feigen

©Max Beckmann, by SIAE 2015

George Grosz

Șeful, 1922

Fotolitografie, 57,6 x 42,6 cm

Los Angeles County Museum of Art, the Robert Gore
Rifkind Center for German Expressionist Studies

©George Grosz, by SIAE 2015

- Estate of George Grosz;

Photo © Museum Associates/LACMA

Georg Scholz

Țărani industrializați, 1920

Litografie, 39,4 x 48,3 cm

Los Angeles County Museum of Art, purchased with
funds provided by the Robert Gore Rifkind Center
Foundation, Beverly Hills, CA, and the Modern Art
Deaccession Fund©Georg Scholz, by SIAE 2015 - Photo © Museum
Associates/LACMA

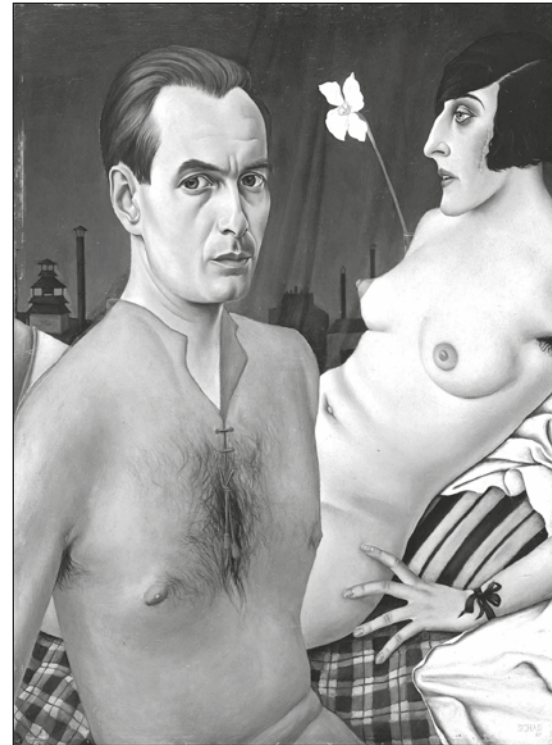
Christian Schad

Agosta înaripatul și Rasha, porumbelul negru,

1929

ulei pe pânză, 120x80 cm

© Bettina Schad,

Archiv U. Nachlab & Christian Schad,
by SIAE 2015

Christian Schad

Autoportret cu un model, 1927

Ulei pe lemn, cm 76 x 61,5

Private Collection, Loan by Courtesy of Tate Gallery
London© Bettina Schad, Archiv U. Nachlab & Christian Schad,
by SIAE 2015

George Grosz

Scenă de stradă, 1925

Ulei pe pânză, 81,3 x 61,3 cm

Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid

© George Grosz, by SIAE 2015

- Estate of George Grosz

Herbert Ploberger

Masă de toaletă, 1926

Ulei pe pânză, 48x60,5 cm

© Herbert Ploberger, by SIAE 2015

